

KONKURENTSIAMET
Estonian Competition Authority

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS

TALLINN 2011

1. EESSÕNA.....	4
2. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2010.AASTAL.....	6
2.1. Arengud elektriturul	6
2.1.1. Elektrienergia hulgiturg.....	6
2.1.2. Elektrienergia jaeturg	7
2.1.3. Elektrivõrgud.....	8
2.1.4. Põhivõrgu eraldamine	9
2.1.5. Elektrienergia varustuskindlus	9
2.2. Arengud maagaasiturul	10
2.2.1. Maagaasi hulgiturg	10
2.2.2. Maagaasi jaeturg	11
2.2.3. Maagaasi võrgud	11
2.2.4. Põhivõrgu eraldamine	11
2.2.5. Maagaasi varustuskindlus	12
2.3. Peamised järeldused.....	13
2.3.1. Kehtiv seadusandlus	13
2.3.2. Kolmanda paketi juurutamine seadusandluses.....	16
3. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	17
3.1. Regulatsiooni alased küsimused.....	17
3.1.1. Riikidevahelised elektriühendused, vaba võimsuse määramine ja jagamine, süsteemi ülekoormuse lahendamine (EÜ direktiiv 2003/54/EÜ artikkel 23 (1) välja arvatud „h“) ...	17
3.1.2. Elektrienergia ülekande- ja jaotusettevõtete regulatsioon.....	20
3.1.3. Tegevusalade eristamine	30
3.2. Konkurents elektriturul.....	35
3.2.1. Hulgituru kirjeldus	35
3.2.2. Jaeturu kirjeldus	38
3.2.3. Konkurentsialane järelevalve ja meetmed turgu valitseva seisundi kuritarvitamise vältimiseks.....	40
4. MAAGAASITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON.....	43
4.1. Regulatsiooni alased küsimused [EÜ direktiiv 2003/55/EÜ artikkel 25 (1) välja arvatud „h“].....	43
4.1.1. Riikidevahelised maagaasi ühendused, vaba võimsuse määramine ja jagamine, süsteemi ülekoormuse lahendamine.....	43
4.1.2. Maagaasi ülekande- ja jaotusettevõtete regulatsioon	45
4.1.3. Tegevusalade eristamine	48
4.2. Konkurents gaasiturul [EÜ direktiiv 2003/55/EÜ artikkel 25 (1) „h“]	51
4.2.1. Hulgituru kirjeldus	51
4.2.2. Jaeturu kirjeldus	54
4.2.3. Konkurentsialane järelevalve ja meetmed turgu valitseva seisundi kuritarvitamise vältimiseks.....	55

5.	VARUSTUSKINDLUS.....	58
5.1.	Elektri varustuskindlus.....	58
5.1.1	Varustuskindluse tagamise kavandamine ja regulaatori kohustused	60
5.1.2	Elektrimajanduse arengukava	60
5.1.3	Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne	62
5.1.4	Konkurentsiameti hinnang AS Narva Elektriijaamade elektri tootmisvõimsustele .	65
5.1.5	Konkurentsiameti hinnang varustuskindlusele aastaks 2020	69
5.2.	Gaasi varustuskindlus.....	70
5.2.1	Maagaasi tarnete kindluse tagamise meetmed	73
5.2.2	Uued investeeringud maagaasi varustuskindluse tõstmiseks	74
6.	UNIVERSAALTEENUSEGA SEOTUD KÜSIMUSED SH VÄHE	
	KINDLUSTATUD TARBIJATE KAITSE	77
6.1.	Elektrienergia sektor.....	77
6.1.1	Turuosaliste üldised kohustused.....	77
6.1.2	Konkurentsiameti õigused ja kohustused.....	78
6.1.3	Tarbijatega sõlmitavad lepingud ja esitatav informatsioon (Direktiivi 2003/54 Lisa A tarbijakaitsemeetmete elluviimine)	79
6.1.4	Elektrivarustuse katkestamine ning kohtuväline menetlus	81
6.1.5	Müügikohustus, vähekindlustatud tarbijad ja lõpptarbija hinnaregulatsioon.....	82
6.1.6	Päritolutunnistuste väljastamine tootjatele	85
6.2.	Maagaasi sektor	86
6.2.1	Turuosaliste üldised kohustused.....	86
6.2.2	Konkurentsiameti õigused ja kohustused.....	87
6.2.3	Tarbijatega sõlmitavad lepingud ja esitatav informatsioon (Direktiivi 2003/55/EÜ Lisa A tarbijakaitse meetmete elluviimine).....	88
6.2.4	Müügikohustus, vähekindlustatud tarbijad ja lõpptarbija hinna jälgimine	89
6.2.5	Gaasivarustuse piiramine ja katkestamine ning kohtuväline menetlus	89

1. Eessõna

Käesolev dokument on koostatud Konkurentsiameti poolt, et aru anda Euroopa Komisjonile Eesti Vabariigi elektrienergia ja maagaasi turgudest nagu nõutud elektridirektiiviga (2003/54/EÜ) ja maagaasi direktiiviga (2003/55/EÜ). Esitatud raport on järjestikusest seitsmes peale eelpool mainitud direktiivide jõustumist. Konkurentsiamet esitab informatsiooni elektrienergia ja maagaasi turgude arengutest 2010. aastal ja muutustest varustuskindluse tagamisel.

2010. aasta üldist majandusarengut iseloomustab ettevalmistused euroopa ühisraha kasutuselevõtuks ja ekspordisektori toibumine majanduslangusest. Mõõn sisenõudluses jätkus ka 2010. aastal. Sissetulekute madal tase ning üksnes osaliselt rakendatud ressursid olid peamine põhjus, miks nii eratarbimise kui ka investeeringute näitajad madalad püsisid. Sellele vaatamata ilmnis aasta teisel poolel esimesi märke sisenõudluse languse peatumisest. Kõige enam mõjutab sisenõudluse taastumist tööturu olukord. Aasta keskmine töötuse määr 16,9% aga kujunes taasiseseisvusaja kõrgeimaks.

Elektriturul toimusid mitmed olulised sündmused. Elektriturseaduse osas võeti 2010. aasta jaanuaris vastu ulatuslikud muudatused. Muuhulgas nähti ette põhivõrguettevõtjast süsteemihalduri omandiline eristamine, mille tulemuseks on sõltumatu põhivõrguettevõtte asutamine 2010. aasta jaanuaris. Samuti sätestati seaduse muudatusega järgmised sammud turu avamise suunas. Nimelt ei või alates 2010. aasta 1. aprillist vabatarbijad osta enam elektrienergiat reguleeritud turult vaid peavad ostma vabaturult. Aprillis 2010 laienes Põhjamaade Elektribörs *Nord Pool Spot* Eestisse, luues *Nord Pool Spot* Estlink hinnapiirkonna päev ette kauplemisega (Elsport) elektribörsi. 01. oktoobril nimetati Estlink hinnapiirkond ümber *NPS* Estoniaks (*NPS* Eesti). Seega alates 2010. aastast osalevad Eesti turuosalisel ka Soome ja teiste Balti riikide turgudel.

Suletud turule müüdava elektrienergia hind kasvas keskmiselt 1% võrra ja võrguteenuse hinnad tõusid keskmiselt 1,5%. Vabaturu elektrienergia keskmine hind oli 50,8% kõrgem suletud turu keskmisest elektri hinnast. Elektrituru avamise osas on Eestil üleminekuperiood aastani 2013. Vastavalt Euroopa Liidu direktiivi erandile pidi Eesti avama oma elektrituru 35% ulatuses aastaks 2009 ning kõikidele tarbijatele aastaks 2013. 2010. aastal avanes turg vabatarbijatele (tarbimise määr 2 GWh aastas) ning vabatarbijad ei saa enam osta elektrienergiat reguleeritud hinnaga. 01. jaanuar 2013 avaneb kogu elektriturg ja lõpeb ka hinnaregulatsioon.

2010. aastal müüdi vabaturu kaudu 28,4% kogu elektrienergiast. Seoses majanduse elavnemisega kasvab ka vabaturu tarbijate elektritarve ning praeguste prognooside kohaselt 2011. aastal Eesti täidab nõude avada vähemalt 35% oma elektriturst.

Maagaasi hind kodutarbijatele vähenes 2010. aastal 11%. Äritarbijatele aga kasvas maagaasi hind 2010. aastal keskmiselt 16,5%, mis oli põhjustatud naftatoodete hindade kasvust maailmaturul, mille alusel korrigeeritakse ettevõtetele müüdava maagaasi hinda. Alates 2007. aastast on maagaasiturg kõigile turuosalistele avatud, mis tähendab, et kõikidel gaasitarbijatel on õigus valida endale gaasimüüja. Samas toimiv konkurents gaasiturul puudub sest gaasi impordib Eestisse vaid üks ettevõtte AS Eesti Gaas.

Majandussurutise ja hindade tõusu mõjuga kaasnenud tarbimise vähenemine tõi endaga kaasa 2010. aastal infrastruktuuride (elektrivõrkude ja gaasitorustike) vaba läbilaskevõimsuse suurenemise tarbimise tippkoormuste langemise tõttu ja ühes sellega ka tarnekindluse kasvu. Kuid majanduse taas kasvades hakkab ka tarbimine kasvama, mistõttu tuleb jätkata pingutusi tarnekindluse püsivaks parandamiseks.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt 13. juulil 2009 vastu võetud uued elektri- ja maagaasiturgu reguleerivad direktiivid, mida nimetatakse ka ühisnimetaja *kolmas pakett* all, on kohustuslikud ka Eestile. Sellest tulenevalt on vajalik teha muudatusi Eesti seadusandluses.

Kokkuvõtteks soovime anda käesoleva aruandega võimalikult hea ülevaate energiaturu toimimisest ning tarnekindlusest ning loodame, et seeläbi saab lugejale selgemaks nii turukorralduse kui ka regulatsiooni toimimise põhimõtted.

Parimate soovidega,

Märt Ots
Konkurentsiameti peadirektor

2. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2010.aastal

2.1. Arengud elektriturul

2.1.1. Elektrienergia hulgiturg

Vastavalt EL-i direktiivi erandile pidi Eesti avama oma elektrituru 35% ulatuses aastaks 2009 ning kõikidele tarbijatele aastaks 2013. Selleks, et turu avamine toimuks õigeaegselt oli vabatarbijatel alates 2009. aastast õigus osta elektrienergiat avatud turult. Vabatarbijaks määratleti tarbija, kes kasutab elektrienergiat tarbimiskohas kalendriaasta jooksul ühe või mitme liitumispunkti kaudu vähemalt 2 GWh aastas ehk kõik vabatarbijad aastas kokku 35% Eesti elektrienergia tarbimisest. Seadus lubas vabatarbijatel jätkuvalt elektrienergiat osta ka reguleeritud tariifidega. Kuna reguleeritud tariifid olid madalamad turuhinnast ei kasutanud vabatarbijad võimalust osta elektrienergiat avatud turult. Seega ei vahetanud ükski vabatarbija elektrienergia müüjat, kuigi seadusandlus seda võimaldas. 2010. aasta jaanuaris võeti vastu ulatuslikud seadusemuudatused, mis tagaksid reaalse 35% elektrituru avanemise. Muuhulgas võeti ära vabatarbijatelt õigus osta elektrit reguleeritud hinnaga ehk nad suunati avatud turule ning loodi regulatsioon elektribörsi toimimiseks Eestis. Õigusaktide vastuvõtmise ning nende jõustumise aspektist oli elektrituru avamine küllaltki kiireloomuline, mistõttu võib tagantjäreli tõdeda, et osapooltel jäi põhjalikuks ettevalmistuseks vähe aega, sest alles 28. jaanuar 2010. aastal võttis Riigikogu vastu seaduse muudatused, mis elektrituru osalise avanemise (muudatused jõustusid 27. veebruar 2010) võimalikuks tegid.

Aprillis 2010 laienes Põhjamaade Elektribörs *Nord Pool Spot (edaspidi NPS)* Eestisse, luues *NPS* Estlink hinnapiirkonna päev ette kauplemisega (Elspot) elektribörsi. 01. oktoobril nimetati Estlink hinnapiirkond ümber *NPS* Estoniaks (*NPS* Eesti). Sellega loodi Eesti elektrienergia tootjatele, müüjatele ja vabatarbijatele kauplemiskoht, kus elektrienergiat vabaturutingimustes müüa või osta. Samuti saavad *NPS* Eesti hinnapiirkonnas elektrienergiaga kaubelda turuosalised Lätist, Leedust ning kolmandatest (EL-i mittekuuluvatest) riikidest.

Lisaks eeltoodule allkirjastasid 21. aprillil 2010 Balti elektrisüsteemihaldurid Elering AS, LITGRID ja Augstsprieguma Tīkls AS Memorandumi, millega kinnitati ühised põhimõtted Balti elektrisüsteemide vahelise ülekandevõimsuse jaotamise kohta. Samuti lepiti kolmepoolselt kokku et Balti süsteemihaldurid teevad kõik endast oleneva Balti kolme (Eesti, Läti ja Leedu) hinnapiirkonna avanemise eeltingimuste täitmiseks, et *NPS* saaks avada need hinnapiirkonnad hiljemalt 1. jaanuariks 2011. Kuna *NPS* ei ole tänaseks hinnapiirkondi Lätis ja Leedus avanud, siis järgitakse kuni Balti kolme hinnapiirkonna avamiseni Memorandumis kokkulepitud meetodikaid, mis olid mõeldud aastaks 2010.

20. oktoobril 2010 avati Eestis ka *NPS* päevasisene turg Elbas. Elbas turg võimaldab kaubelda elektriga päevasiseselt ning kauplemispiirkonnaks on kõik *NPS* elektribörsiga liitunud riigid Põhjamaadest kuni Saksamaani. Kui päev-ette turg on eelkõige ettenähtud ja kasutatav elektrienergia ostuks ja müügiks, siis päevasisene turg annab turuosalistele võimaluse vastavalt kokkulepitud reeglitele müüa või osta üle- või puudujäävat elektrienergiat sama päeva sees. Tähtis on samuti märkida, et alates 2010. aasta oktoobrikuust anti päev-ette kauplemisel vabaks jäänud Estlink 1 kaablivõimsus *NPS* Elbas turule jaotamiseks ja kasutamiseks seal kauplevatele turuosalistele. Seoses sellega on lõppenud ka Estlingi tegevus kommertsühendusena ja nüüd on see vabas kasutuses kõikidele turuosalistele. Läti ja Leedu turuosalistel erinevalt päev-ette turul osalemisest ei ole õigust *NPS* Elbas turul osalemiseks.

NPS elektribörsi esimene tegevusaasta Eestis tõi kaasa aktiivse kauplemise. *NPS* kaudu tegutseb 16 kauplejat ning Eestis on kokku 204 vabatarbijat, kes ostavad elektrienergiat kas kahepoolsete lepingute alusel või elektribörsilt. Elektrituru tegelik avatus 2010. aastal oli 28,4%. Kokku müüdi 12 kuu jooksul *NPS* Eesti hinnapiirkonnas 5,2 TWh elektrienergiat, millest 67% ehk 3,5 TWh müüdi Eestis. Elektribörsilt osteti aasta jooksul kokku 3,6 TWh. Aasta keskmiseks hinnaks kujunes 46,29 €/MWh, mis on naaberpiirkondade hindadest madalam. *NPS* Soome keskmine hind oli 55,16 €/MWh ning Baltpooli 47,65 €/MWh. Soome hinnapiirkonna kõrgem hind tingis selle, et pea kogu aasta jooksul oli Soome piirkonnas nõudlus Eestis toodetud elektrienergia järgi suurem, kui seda võimaldas Estlink1 merekaabli 350 MW läbilaskevõime. Samuti oli Estlink1 võimsusvoog esimese elektribörsi tegevusaasta jooksul 79% ajast suunaga Eestist Soome. Alates 2010. aasta oktoobrikuust on Estlink1 kaabli 350 MW võimsus täielikult elektrituru käsutuses.

24. augustil 2010 esines *NPS* Eesti hinnapiirkonnas olukord, mil elektrienergia müügihind oli 5 tunnil 2000 €/MWh. Elektriturul tekkis olukord, kus ostupakkumisi oli rohkem, kui müügipakkumisi ning elektri hinna kujunemisel ei lõikunud viie tunni jooksul nõudlus- ja pakkumiskõverad enne, kui tuli ette nõu süsteemi piirang ehk maksimumhind. Põhjuseks oli asjaolu, et turuosalised ei märkinud pakkumislehtedel maksimumhinda, millega oleksid valmis ostma elektrienergiat, mistõttu määras hinna *NPS* poolt määratud maksimumhind (2000 €/MWh). Konkurentsiamet viis antud sündmuse uurimiseks läbi konkurentsiolekorra analüüsi, mille käigus koguti teavet ettevõtjatelt, Tehnilise Järelevalve Ametilt ning *NPS*-lt. *NPS* hindas ka ise toimunud olukorda vastavalt oma protseduurireeglitele ning vastav aruanne uuringu tulemustest esitati Konkurentsiametile. *NPS* ei tuvastanud turuosaliste pahatahtlikku tegevust ega turumanipuleerimist. Siiski analüüsis Konkurentsiamet täiendavalt ostu- ja müügipakkumiste andmeid ning jõudis järeldusele, et 24. augustil 2010 toimunud elektri hinna tõusu tingis mitmete asjaolude kokkulangemine ning tunnuseid, mis viitaksid turgu valitseva seisundi kuritarvitamisele mõne turuosalise poolt, ei esinenud.

Seega võtab elektribörsi kujunemine toimivaks turuks, kus palju tootjaid siinsetele tarbijatele elektrit müümas, veel aega. Selle eelduseks on elektribörsi laienemine Läti-Leetu, ausa konkurentsi põhimõtete alusel Venemaa elektritootjate turule sisenemine, samuti meie tootjatele võimalus müüa kolmandatesse riikidesse, uute tootmisvõimsuste ehitamine Eestisse ja täiendavad ühendused Põhjamaadega.

2.1.2. Elektrienergia jaeturg

Eesti oli 2010. aastal läbimas üleminekuperioodi elektrituru avamiseks, mistõttu mittevabatarbijad olid kohustatud ostma elektrienergiat neid teenindavalt võrguettevõtjalt või võrguettevõtja poolt nimetatud müüjalt ning neil puudus tarnija vahetamise võimalus. Vabatarbijaks määratleti seadusega tarbija, kes kasutab elektrienergiat tarbimiskohas kalendriaasta jooksul ühe või mitme liitumispunkti kaudu vähemalt 2 GWh aastas. Kuna reguleeritud elektrienergia hind oli 50,8% madalam kui vabaturu hind, siis esines juhtumeid, kus vabaturu kliendid püüdsid tõlgendada seadust nii, et saaksid osta elektrienergiat reguleeritud hinnaga suletult turult. Mitmed vabatarbijaiks määratletud isikud esitasid enda vabatarbijaks määratlemise kohta Konkurentsiametile pretensiooni ning vabatarbijaiks mittekvalifitseerumise põhjuseid oli võrdlemisi palju. Oluline on märkida, et Konkurentsiamet lahendas vaid ühe kaebuse määratletud vabatarbija kasuks. Ülejäänud juhtudel käitusid

jaotusvõrguettevõtja ning elektrienergia müüja isikut vabatarbijaks määrates ning lepingut üles öeldes vastavalt elektrituruseadusele. Üks vabatarbija vaidlustas Konkurentsiameti otsuse Tallinna Halduskohtus, kes jättis vaidluses õiguse Konkurentsiametile.

Jaeturul on suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS, kelle turuosa oli 2010. aastal 88,2%.

Märtsis 2010 kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti Energia AS-le lõpptarbijatele müügikohustuse täitmiseks müüdava kaalutud keskmise elektrienergia piirmääraks 3,07 €senti/kWh. 2010. aasta keskmiseks lõpptarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuva energia toetusega (ilma käibemaksuta) kujunes kodutarbijale 8,52 €senti/kWh ja äritarbijale (kõik kes ei ole kodutarbijad) 7,72 €senti/kWh.

Tarbijate hinnaregulatsiooni ja müügikohustust on käsitletud punktis 3.

2.1.3. Elektrivõrgud

Eesti energiasüsteem ehitati endise Nõukogude Liidu (edaspidi *NL*) ühtse energiasüsteemi osana. Käesoleval ajal töötab Eesti elektrisüsteem sünkroonselt SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühenduse IPS/UPS koosseisus ja on vahelduvvooluline pidi ühendatud Läti ja Venemaaga ning alalisvoolu ühenduse kaudu Soomega. Valgevene, Vene, Eesti, Läti ja Leedu riikidevaheliste vahelduvvoolu ühenduste läbilaskevõimsused on suured, mis eeldab tihedad koostööd süsteemihaldurite vahel ühise sünkroonse paralleeltöö planeerimisel ja juhtimisel.

Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 37 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110kV-330kV) on kokku 5200 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku ligi 79 000 km.

Võrgutasud.

Hinnatõusude hindamisel peab arvesse võtma inflatsiooni. 2010. aasta tarbijahinnaindeksi muutus oli 3% (allikas: Eesti Pank). 2010. aasta ülekandetariffiks kujunes 0,89 €senti/kWh ja jaotusteenuse hinnaks suurtarbijale 1,40 €senti/kWh ja kodutarbijale 4,02 €senti/kWh.

2010. aastal tõusid Eesti Energia AS kontserni kuuluva Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ võrgutasud 1,5% võrra.

Elering AS põhivõrgu võrgutasud tõusid 2010. aastal 7,7% võrra, mis on tingitud investeerimiskulude katmise vajadusest.

Riikidevahelised elektriühendused

Balti elektrisüsteemihaldurid alustasid läbirääkimisi piiriüleste ülekandevõimsuste jaotamise ühise turupõhise mehhanismi rakendamise osas Balti elektrisüsteemide vahel. Balti elektrisüsteemihaldurid Elering AS, LITGRID ja Augstsprieguma Tīkls AS allkirjastasid memorandumi, mis sätestab võimsuste jaotamise ja ülekoormuste juhtimise ühise meetodika

rakendamise Balti elektrisüsteemide vahel. Kolmepoolselt lepiti kokku, et riikidevaheliste ülekandevõimsuste jaotamisel hakatakse alates 2011. aastast kasutama kaudse oksjoni põhimõtet, mis tagab tootjatele-müüjatele parimad võimalused kaubanduseks ja tarbijatele alati regiooni parima hinna. Alates 1. aprillist 2010 kuni 2011. aastani Eesti ja Läti vaheliste NPS Eesti hinnapiirkonnas kauplemise tulemusena toimuvatele tarnetele tagatakse ülekandevõimsus võimsuste optimeerimise mehhanismi kasutades, kus vähemalt 80% kogu ülekandevõimsusest jaotatakse NPS'i kauplemisplatvormi kaudu. Ülejäänud ülekandevõimsused jaotatakse nädalapõhiste võimsusoksjonite abil, kus etteostetud ülekandevõimsust saab kasutada kaks-päeva-ette planeerimise faasis kauplemiseks kahepoolsete ostu-müügi lepingute alusel.

2010. aastal, eelkõige seoses Ignalina TEJ sulgemisega, suurenes ka elektri transiit ning ilmnes ülekandevõimsuse puudujääk nii Soome-Eesti kui ka Läti-Eesti ühendusel. Kui Eesti-Läti ühendusel tekib puudujääk vaid ebasoodsates tingimustes (ühenduse remonttööd, ebasoodsate ilmastiku olude mõjul ülekandevõimsuse vähenemine), siis Soome-Eesti ühendusel on ülekandevõimsuse puudujääk peaaegu pidev. Tulenevalt ilmnenud vajadusest on plaanis tugevdada Läti-Eesti vahelisi ühendusi. Kavas on käivitada Estlink 2 ühendus (2014 aastal), mille tulemusel kujuneks Eesti ja Soome vahelise ühenduse koguvõimsuseks 1000 MW.

Eesti ja Soome elektrisüsteemihalduri Elering AS ja Fingrid allkirjastasid Eesti Energia AS-ga Estlink1 merekaabli rendilepingu, mille kohaselt anti septembris 2010 kogu Estlink 1 võimsus kõikide turuosaliste käsutusse. Seejuures toimub vabade võimsuste jagamine Eesti ja Soome vahel vastavalt kaudsete (võimsus ja energia) oksjonite meetodit kasutades, mille tulemusena liigub elektrienergia piirkondade vahel alati madalama hinnaga piirkonnast kõrgema hinnaga piirkonda. Eesti ja Läti vaheline NPS-le jaotamiseks antav ülekandevõimsus jaotatakse võimsuste optimeerimise meetodit kasutades, seda seetõttu, et Lätis ei ole veel avatud NPS hinnapiirkonda ja implicit auction'i meetodit kasutada ei saa. Kogu Estlink 1 võimsuse elektriturule jaotamiseks andmine tõstab oluliselt elektrituru likviidsust ning avardab võimalusi regioonidevaheliseks elektrikaubanduseks.

2.1.4. Põhivõrgu eraldamine

Alates 01. juuli 2010 on elektriturseaduses sätestatud nõue, et põhivõrguettevõtja ei või samal ajal olla jaotusvõrguettevõtja ega kuuluda ühte kontserni ettevõtjaga, kes tegutseb elektrienergia tootmise või müügiga seotud tegevusaladel. Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS on omanikuliselt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile.

Põhjalikult on tegevusalade eristamist ja võrdse kohtlemise tagamist käsitletud punktis 3.1.3.

2.1.5. Elektrienergia varustuskindlus

2010. aasta andmete kohaselt oli Eesti elektrisüsteemi tippvõimsus 2009/2010 talvel 1587 MW. Samal ajal oli tegelik tootmisvõimsus 2222 MW. Seega suutis riik tervikuna katta oma elektrienergia vajadused installeeritud tootmisvõimsuste arvel.

Installeeritud võimsusi oli 2010. aastal Eesti elektrisüsteemis 2474 MW. 2010. aastal lisandus genereerimisvõimsust 144,9 MW ulatuses, millest 74 MW on koostootmisjaamad ja 70,9 MW tuulepargid.

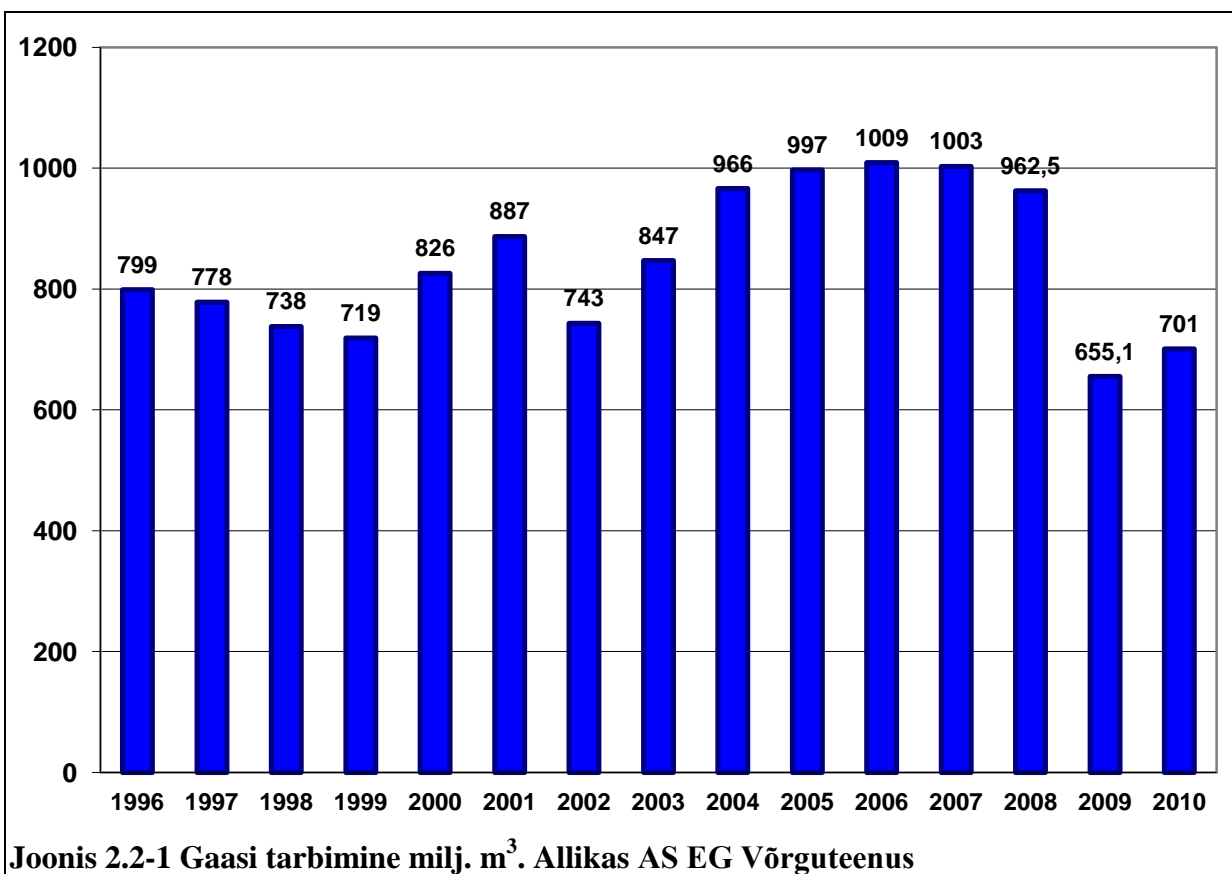
Elektrisüsteemihaldur Elering AS kuulutas 2010. aasta oktoobris välja hanke kiiresti käivitatava avariielektrijaama ehitamiseks, mida kasutatakse Eesti elektrivarustuse tagamiseks elektrisüsteemide avariide korral. Nimetatud tootmisvõimsuste rajamisel tekkiv suutlikkus avariide korral ise täiendavalt elektrit toota suurendab oluliselt Eesti varustuskindlust. Elektrijaama esimene etapp ca 100 MW ulatuses peaks valmima aastal 2013 ja teine etapp ca 150 MW aastal 2014.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Eesti elektrienergia varustuskindlus on tagatud ka pikemas perspektiivis kui jätkatakse tootmisvõimsuste ja võrguarendus investeerimiskavade täitmist plaanipäraselt. Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 5.1.

2.2. Arengud maagaasiturul

2.2.1. Maagaasi hulgiturg

2010. aastal tarbiti Eestis 700,9 milj m³ (6,52 TWh = 0,5 Mtoe) maagaasi, millest energia tootmiseks (elektri- ja soojusenergia) 363,6 milj m³ (3,38 TWh = 0,3 Mtoe). 2010. aastal kasvas maagaasi tarbimine 7,1% võrreldes 2009. aastaga, kuid oli väiksem 2008. aasta tarbimisest 27,1%.

Maagaasi hulgiturul konkurents puudub, kuna seal tegutseb vaid üks ettevõtte. AS Eesti Gaas on ainuke maagaasi importija Eestis ja on seega turgu valitsevas seisundis. Eeldused konkurentsi tekkimiseks hulgiturul on praegustes tingimustes praktiliselt olematud, sest lisaks tõsiasjale, et puuduvad teised importijad, on gaasi võimalik importida vaid Venemaalt.

Gaasi impordihind kujuneb arvestuskuule eelneva kuue kuu (alates 2011. aastast üheksa kuu) raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel. Hulgimüügil ega müügil vabatarbijatele hindasid ei kooskõlastata ning AS Eesti Gaas kui ainuke hulgimüüja müüb gaasi kokkuleppe hinnaga võrdsetel alustel nii oma võrguga ühendatud vabatarbijatele kui ka edasimüügiks teistele võrguettevõtjatele.

2.2.2. Maagaasi jaeturg

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2010. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 89% ning ülejäänud 11% jaeturul müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjate poolt AS-lt Eesti Gaas.

Teiste võrguettevõtjate poolt jaeturul müüdava maagaasi hind ei saa oluliselt ületada AS Eesti Gaas hinda, sest siis vahetavad kliendid tarnija AS Eesti Gaas vastu. Samas ei saa võrguettevõtjad ka müüa odavamalt kui AS Eesti Gaas, sest sisseostu hulgihind on tasemel, mis ei võimalda odavamalt edasi müüa pikema ajavahemiku jooksul.

Erinevalt hulgiturust on jaeturul konkurents aktiveerunud. Erinevad gaasi müüjad (võrguettevõtjad) ostavad AS-lt Eesti Gaas gaasi ning konkureerivad selle edasimüügil. Konkreetseks näiteks jaeturu aktiveerumise osas on see, et 2008. aastal vahetati gaasi müüjat ligikaudu 1 109 juhul, 2009. aastal - 1576 juhul ning 2010. aastal - 1674 juhul.

2.2.3. Maagaasi võrgud

Eestis on ülekandevõrke (rõhk üle 16 bar) ~880 km ja jaotusvõrke on ~2035 km. Uusi maagaasivõrke ehitati 2010. aastal 16,1 km. Eestis ei ole maagaasihoidlaid ega veeldatud maagaasi terminale.

2.2.4. Põhivõrgu eraldamine

Turgu valitsevaks ülekande- ja jaotusteenuse operaatoriks on AS EG Võrguteenus, mis 100%-liselt kuulub valitseva gaasimüüjale AS Eesti Gaas.

Süsteemihaldur on kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste gaasiettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. AS EG Võrguteenus on asunud täiustama turuosaliste võrdse kohtlemise tegevuskava ja esitas selle 2010. aasta mais Konkurentsiametile tutvumiseks.

Käesoleval ajal Vabariigi Valitsus kaalub gaasi ülekandevõrgu omandi eristamist, mis eeldatavalt aitaks kaasa ka tarnijate mitmekesisistamisele (vedelgaasi terminal) ja konkurentsi tekkele.

2.2.5. Maagaasi varustuskindlus

Majanduslik olukord Eestis ja maagaasi sisseostuhinna järsk tõus tõi 2008. ja 2009. aastal endaga kaasa ulatuslikud muudatused gaasitarbimises. Gaasi tarbimine aastatel 2007- 2009 langes 35%, mille üheks põhjuseks on väetisetootja AS Nitrofert tegevuse peatamine 2009. aasta veebruaris, kuna ettevõtja poolt tarbitav gaasi kogus moodustas ligi 20% kogu Eesti gaasitarbimisest. 2010. aastal kasvas maagaasi tarbimine 7,1% võrreldes 2009. aastaga, kuid oli väiksem 2008. aasta tarbimisest 27,1%. Seega Eestis puudub ülekandevõimuse defitsiit ja ka tulevikus ei ole ette näha defitsiidi tekkimist.

AS Eesti Gaas on sõlminud AS-ga Gasprom gaasi tarnelepingu 2015. aasta lõpuni tarnemahuga kuni 7 miljonit m³/ööpäevas. Nimetatud gaasi kogus on piisav Eestile strateegiliselt vajaliku gaasivarustuse tagamiseks. AS Gasprom kasutab gaasi hoiustamiseks Läti Inčukalnsi mahutit, mis täidetakse suveperioodil, et tagada vajalik gaasivarustus talvel Eestile, Lätile ja Leedule.

Eestil on piisav ülekandevõimsus ja ühendused, et tagada N-1 kriteerium täitmine gaasi ülekande osas. Ka ei ole Eesti puhul probleemiks ülekandevõimsuse ammendumine. Samas on teada, et probleemid võivad ilmneda just Läti poolsete gaasitarnete osas tippkoormuse katmiseks gaasivarustuse osas. Nimelt võib tekkida häireid gaasitarnetes kui katkeb Eesti-Läti vaheline Karksi ühendus, mille kaudu tarnitakse gaasi Läti Inčukalnsi mahutist või kui eelpoolnimetatud gaasimahutis on gaasirõhk ebapiisav (kevad). Sellisel juhul tuleks gaasivarustuse tagamiseks kasutusele võtta Venemaalt tulev Väraska ühendus. Läbilaskevõime poolest on Eesti Venemaa vahelised Narva ja Väraska ühendus küll piisav, et läbi lasta Eestile vajalik hulk gaasi kuid Narva ühenduse läbilaskevõime on piiratud Venemaa poolse läbilaskevõime piirangu tõttu. Samas pole selge, kuidas mõjutab regiooni gaasibilanssi valmiv Nord Stream gaasijuhe.

Konkurentsiametile teadaolevalt on mitmed investorid üles näidanud huvi veeldatud maagaasi terminali ehitamiseks Eesti põhjarannikule, kuid konkreetseid investeerimisotsuseid tänaseks vastu võetud ei ole, kuna keskkonnamõtjude hindamine ei ole lõpule jõudnud. Konkurentsiamet on seisukohal, et veeldatud maagaasi (LNG) terminal Eestis või plaanitava Balticconnector'i kaudu ühendatud LNG terminal Soomes parandaks Eesti varustuskindlust ning aktiveeriks konkurentsi hulgiturul.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet seisukohal, et gaasivarustuse riskid on seotud tarnega ühest allikast – Venemaalt. Võimaliku kriisiolukorra puhuks on Eestis välja töötatud kava, mille alusel võib oluliselt vähendada gaasitarbimist (elektri tootmise lõpetamine, Tallinna, Narva, jt) ja suuremate keskuste soojusvarustuse osas minna üle reservkütusele.

2.3. Peamised järeldused

2.3.1. Kehtiv seadusandlus

Elektrituruseadus ja maagaasiseadus võeti vastu 2003. aastal pärast mida on neid pidevalt täiendatud vastavalt ühiskonna vajadustele ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiividele. 2010. aasta jaanuaris võeti vastu elektrituruseaduse muudatused, millega muuhulgas loodi seadusandlus elektribörsi tegutsemiseks, nähti ette põhivõrguettevõtja omandiline eristamine, kohustati vabatarbijaid elektrienergiat ostma avatud turult (ei tohi enam osta reguleeritud hinnaga) ning muudeti energiatootjatele makstavate toetuste süsteemi. 2009. aasta juulist jõustusid uued muudatused maagaasiseaduses, millega muudeti kodutarbijale müüdava maagaasi hinna regulatsiooni.

Muudatused elektritootjatele makstavate toetuste süsteemis.

2007. aasta maist muudeti skeemi taastuvate energiaallikate ja koostootmise toetamiseks. Vastavalt skeemile oli tootjatel kaks võimalust: kas müüa elektrit fikseeritud ostukohustuse hinnaga või saada toetust ning müüa elektrit turuhinnaga.

Vastavalt 2007. aastal kehtestatud süsteemile maksti taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmisel toetust vaid juhul kui tootmiseseadme võimsus oli alla 100 MW. 1. juunil 2009 muudeti elektrituruseadust ning eemaldati tootmisvõimsust sätestav piirang. Selle tulemusel said toetust ka Narva Elektri jaamad, kes kasutasid elektri tootmiseks lisaks põlevkivile ka puiduhaket. Vastav muudatus mõjutas oluliselt makstavat toetust, tõstes makstavate toetuste kogusumma 2009. aastal 25,9 milj €-ni, millest 4,7 milj € ehk 18% maksti Narva Elektri jaamadele ning 2010. aastal 45 milj €-ni, millest 12 milj € ehk 26% maksti Narva Elektri jaamadele (allikas Elering AS).

Järgnevalt muudeti elektrituruseaduses toetusi käsitlevaid sätteid 2010. aasta veebruaris. Suurim muudatus elektritootjatele makstavate toetuste süsteemis oli ostukohustuse kaotamine kuid samas suurendati ettevõtjate ringi kellele on õigus saada toetust. Alates 27. veebruarist 2010 on tootjatel õigus saada toetust järgnevatel juhtudel ja summas:

- Alates 2010. aasta 1. juulist elektrienergia eest, kui see on toodetud taastuvast energiaallikast, välja arvatud biomassist 5,37 €senti /kWh;
- alates 2010. aasta 1. juulist elektrienergia eest, kui see on toodetud biomassist koostootmise režiimil 5,4 €senti /kWh. Juhul, kui biomassist toodetakse elektrienergiat kondensatsioonirežiimil, siis toetust ei maksta. Antud juhul on tegemist uue sättega, mis piirab ebaefektiivset taastuvate energiaallikate kasutamist;
- elektrienergia eest, kui see on toodetud tõhusa koostootmise režiimil jäätmetest jäätmeseaduse tähenduses, turbast või põlevkivitöötlemise uttegaasist 3,2 €senti /kWh;
- elektrienergia eest, kui see on toodetud tõhusa koostootmise režiimil tootmiseseadmega, mille elektriline võimsus ei ületa 10 MW 3,2 €senti /kWh;
- põlevkivil töötava tootmiseseadme installeeritud netovõimsuse kasutatavuse eest, kui tootmiseseade on tööd alustanud ajavahemikus 2013. aasta 1. jaanuarist kuni 2016. aasta 1. jaanuarini olenevalt CO₂ kvoodi hinnast 1,4-1,6 €senti /kWh.

Muuhulgas tõsteti tuuleenergiast toodetud elektrienergia kogust, mille eest on õigus saada toetust. Varasemalt maksti toetust kuni 400 GWh tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest Eesti kokku. Seadusemuudatusega tõsteti piir 600 GWh-ni kalendriaastas.

2010. aasta maikuus alustas Konkurentsiamet analüüsi elektrituruseaduse § 59 alusel makstavate toetuste maksmise mõjust konkurentsiolektritarbija taastuvenergia tasuna kaasneva majandusliku koormuse põhjendatusele ning toetuste määra põhjendatusele.

2007. aastal maksid tarbijad taastuvenergia toetamise eest 0,14 €senti /kWh, 2008. aastal 0,19 €senti /kWh, 2009. aastal 0,39 €senti /kWh ning 2010. aastal 0,81 €senti /kWh. Seega on toetus kasvanud 0,14 €senti /kWh-lt 0,81 €senti /kWh-ni ehk ligikaudu 6 korda. Kui 2009. aastal maksti toetusi 619 GWh elektrienergia eest 25,9 milj eurot, siis 2010. aastal prognoositi toodetava 1202 GWh elektrienergia toetusteks 61,5 milj eurot (allikas Elering AS). Seega maksti 2009. aastal toetust 7,9% toodetud elektrienergiast (2009. aastal toodeti Eestis kokku 7 884 GWh elektrit) ning mitte eeldades tootmismahu kasvu, on 2010. aastal vastav osakaal juba 15,2%. Olukorras, kus Eestis subsideeritud pidevalt kasvavad, on nende osakaal tarbijatele väljastatud elektrienergia arvel saavutanud väga olulise suuruse. Võttes arvesse kavandatavaid toetusi uutele tuuleparkidele (toetuse piirmäär tõsteti 400 MW-lt 600-le) ning koostootmise jaamade lisandumist, suureneb taastuvenergia tasu toetuse osakaal elektrienergia lõpphinnas veelgi.

Tulenevalt eeltoodust analüüsis Konkurentsiamet, kas elektrituruseaduse §59 alusel makstavad toetused on majanduslikult põhjendatud nii tootja kui tarbija seisukohalt ning kui suur mõju on toetustel konkurentsiolektritarbija. Analüüsi käigus vaadeldi nelja tuuleparki, kahte puitu ja turvast kasutatavat koostootmisjaama, kahte maagaasi kasutatavat koostootmisjaama ja viite hüdroelektrijaama ning ettevõtjate valim oli juhuslik. Lisaks eeltoodule teostati eraldi analüüs Eesti Energia Narva Elektrijaamad AS Balti Elektrijaama 11. plokki kohta.

Analüüsist järeldus, et kehtiva seadusandluse alusel:

- tuuleparkidele makstav toetus 5,37 €senti /kWh on liiga kõrge ja tänase elektrienergia hinna juures võib pidada põhjendatuks toetust vahemikus 1,5-2,9 €senti /kWh, et saavutada investori jaoks motiveeriv kapitali tootlikkus 10%. Seejuures keskmised ja suured tuulepargi projektid (võimsusega üle 5 MW) on kasumlikumad kui väikesed tuulepargid;
- ei ole taastuvallikast elektrienergiat tootvatele koostootmisjaamadele nii kõrgete toetuste maksmine põhjendatud, sest investeerimine on ettevõtja jaoks tasuv ka ilma toetuseta;
- gaasimootoriga koostootmisjaamade tulukus on maagaasi hinna suhtes äärmiselt tundlik. Seetõttu oli raske anda hinnangut, kas kehtiv toetus 3,2 €senti /kWh on piisav, sest projekti tulukust ei mõjuta mitte niivõrd toetus, kuivõrd maagaasi hind.
- ei ole hüdroelektrijaamadele toetuse maksmine põhjendatud, sest investeerimine on ettevõtja jaoks tasuv ka ilma toetuseta või tunduvalt madalama toetuse määra juures.
- Eesti Energia Narva Elektrijaamad AS Balti Elektrijaama 11. plokile makstav toetus määr 5,37 €senti /kWh on liiga kõrge.

Kui eesmärgiks on taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamine, on Eesti Energia Narva Elektrijaamad AS Balti Elektrijaama 11. plokile makstav toetus tänase CO₂ hinna korral küll vajalik, kuid kehtiv toetus 5,37 €senti /kWh on liiga kõrge. Eeldada võib, et alates 2013. aastast, mil algab uus CO₂ kauplemise periood ja avaneb täielikult elektriturg, on puidu põletamine ka ilma toetuseta konkurentsivõimeline.

Kehtiva toetuste skeemi korral saavutatakse küll uute koostootmisjaamade, tuuleparkide ja hüdroelektrijaamade lisandumine, kuid seda tänu moonutatud turuolukorrale, mida tuleks vältida. Toetuste mõjul ei lähtu investor tegelikust pakkumise-nõudluse suhtest tekkinud hinnast vaid kogu äriprojekt ehitatakse üles toetuste baasil võimalikult lühikesele tasuvusajale. Näiteks võib tuua koostootmisjaamad, mille soojuslik võimsus ületab tegelikku soojusvajadust antud piirkonnas, sest soovitakse saavutada võimalikult suurt elektrilist võimsust toetuste saamiseks. Toodetav elekter müüakse seejuures avatud elektriturule, kus osalevad ka teiste riikide tootjad (Soome, Läti, Leedu) tingimustes, kus turuhind oluliselt ületab doteeritud tootja tootmishinda. Investor teenib põhjendamatult suurt kasumit, mille tarbija on sunnitud kinni maksma läbi taastuenergia tasu. Seega on osadel tootjatel märgatav riigi poolt tagatav konkurentsieelis ning majanduslikud riskid on oluliselt madalamad, võrreldes tootjatega, kes ei saa toetust. Seega olukord, kus uusi tootmisvõimsusi rajatakse juurde vaid tänu erinevatele toetusskeemidele, on muret tekitav, kuna sedalaadi järjepidevusel saavad aja möödudes toetust enamus tootjaid ja suureneb oluliselt subsideeritud elektritootmine Eestis. Seejuures maksab tarbija lisaks taastuenergia tasule ka veel elektrienergia eest, mille hind on tekkinud avatud turul.

Analüüsi tulemusena jõudis Konkurentsiamet järelduseni, et tarbija on sunnitud üha enam maksma elektrituruseaduse § 59 käsitletud toetuse rahastamise eest. Kuigi oluline on „Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018” tõstatatud eesmärkide täitmine, on tarbija ootuseks siiski eelnimetatud eesmärgid täita põhjendatud kuludega, kandmata sealjuures alusetut majanduslikku koormust. Elektrituruseadus § 59 toodud toetuste süsteem ei taga tarbijate õiguslike ootuste täitumist, sest toetused tagavad osadele tootjatele põhjendamatult kõrge tulukuse ja tarbijale põhjendamatult kulu.

Konkurentsiamet edastas kokkuvõtte analüüsist Majandus ja -kommunikatsiooniministrile seisukohaga, et elektrituruseadus § 59 kehtestatud toetuste skeem ei ole elektrituru seisukohast pikaajalises perspektiivis jätkusuutlik ning ettepanekuga üle vaadata elektrituruseadus § 59 sätestatud kehtivate toetuste määrad ning korrigeerida neid vastavalt reaalsele olukorrale, et lõpetada alusetu konkurentsieelise tagamine valitud tootjatele ning tarbijale peale sunnitud põhjendamatult kõrge taastuenergia tasu maksmise. Ettepanek oli ajendatud soovist parandada konkurentsiolukorda Eesti elektriturul ning vähendada elektritarbijate põhjendamatult suurt majanduslikku koormust.

Täiendavalt märgib Konkurentsiamet, et ka 2011. aasta koalitsioonilepingus on nimetatud probleemid välja toodud ja seatud eesmärgiks konkurentsiolukorra parandamine.

Muutused tarbija maagaasi hinna regulatsioonis.

Varasemalt oli maagaasiseaduse alusel sätestatud kodutarbijatele müüdava gaasi hinna regulatsioon, mis jätkub ka pärast turu täielikku avanemist. 2009. aasta juulist jõustusid maagaasiseaduses uued muudatused, mis on liberaalsemad võrreldes eelnevaga. Kodutarbija hinnaregulatsiooni viidi sisse järgnevad muudatused:

- Kodutarbijatele müüdav gaasi hinnas sisalduv müügitarbijatele tuleb kooskõlastada vaid turguvalitseval ettevõttel. Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole turguvalitsevas seisundis) ei tule enam kodutarbijatele müüdava gaasi hinda kooskõlastada.
- Konkurentsiamet kooskõlastab turgu valitsevas seisundis ettevõtjale (AS Eesti Gaas) müügitarbijatele, mille ettevõtte liidab gaasi impordihinnale.
- Ettevõtja kujundab ise gaasi müügitarbijatele vastavalt impordihinnale.
- Iga kalendriaasta alguses teeb ettevõtte tegelike kulude alusel tasaarvelduse tarbijale.

- Gaasi hinna muutusest tuleb kodutarbijat teavitada 1 kuu ette (varem 3 kuud).

Konkurentsiamet on seisukohal et uue regulatsiooni rakendumine 2010. aastal tagas paremini hindade vastavuse impordihinnale ning seetõttu ka paremini hindade kulupõhisuse ja tarbijate huvide kaitse. Seaduse muudatus aitab kaasa konkurentsi tekkimisele jaeturul, sest väikestel gaasimüüjatel puudub konkurentsi takistav tegur piirhindade kooskõlastamise näol.

2.3.2. Kolmanda paketi juurutamine seadusandluses

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt 13. juulil 2009 vastu võetud uued elektri- ja maagaasiturgu reguleerivad direktiivid, mida nimetatakse ka ühisnimetaja *kolmas pakett* all, on kohustuslikud ka Eestile. Sellest tulenevalt oli vaja viia sisse muudatused Eesti seadusandlusesse.

Elektriturseaduse osas võeti 2010. aasta jaanuaris vastu ulatuslikud muudatused. Muuhulgas nähti ette põhivõrguettevõtjast süsteemihalduri omandiline eristamine. Kuna Eesti maagaasiturgu on väike ja puuduvad sarnaselt Soome, Läti ja Leeduga ühendused Kesk-Euroopaga, näeb direktiiv 2009/73/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju, artikkel 49 Eestile ette erandi ja ei sea Eestile kohustust teostada ülekandesüsteemi eraldamist gaasi tootjast ja/või müüjast ja seda ajani kuni mistahes Balti riik või Soome pole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

2011. aastal on plaanitud nii elektriturseaduse kui maagaasiseaduse muudatused, et harmoneerida ka ülejäänud kolmandast paketist tulenevad täiendavad nõuded Eesti seadusandlusesse.

Nii maagaasi- kui ka elektridirektiivid panevad regulaatorile täiendavaid kohustusi. Peasjalikult on seatud regulaatorile kohustus jälgida turgu sh. konkurentsi toimimist. Jälgimise all peetakse silmas ulatuslikku andmete kogumist ja töötlemist. Kuigi Konkurentsiametile on seatud kohustus teostada järelevalvet elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle ning antud õigus küsida turuosalistelt järelevalve teostamiseks vajaminevaid andmeid, siis otsest andmete pidevat kogumise ja töötlemise kohustust Konkurentsiametil ei ole.

Regulaatori iseseisvuse tagamiseks on *kolmandas paketis* sätestatud, et regulaatori juhatuse liikmed või direktor määratakse ametisse 5-7 aastaseks perioodiks maksimaalselt kaheks ametiajaks. Kehtiva seadusandluse järgi on Konkurentsiameti direktor ametis tähtajatult. Samas on käesoleval ajal väljatöötamise etapis olevasse elektriturseaduse ja maagaasiseaduse muutmise seaduste eelnõudesse lisatud sätted, mille kohaselt nimetatakse Konkurentsiamet peadirektori energeetikavaldkonna eest vastutav asetäitja ametisse seitsmeks aastaks, kelle suhtes kehtib ühekordse uuestinimetamise õigus. Antud muudatuse jõustumisel tagatakse vastavus kolmanda paketi nõuetega.

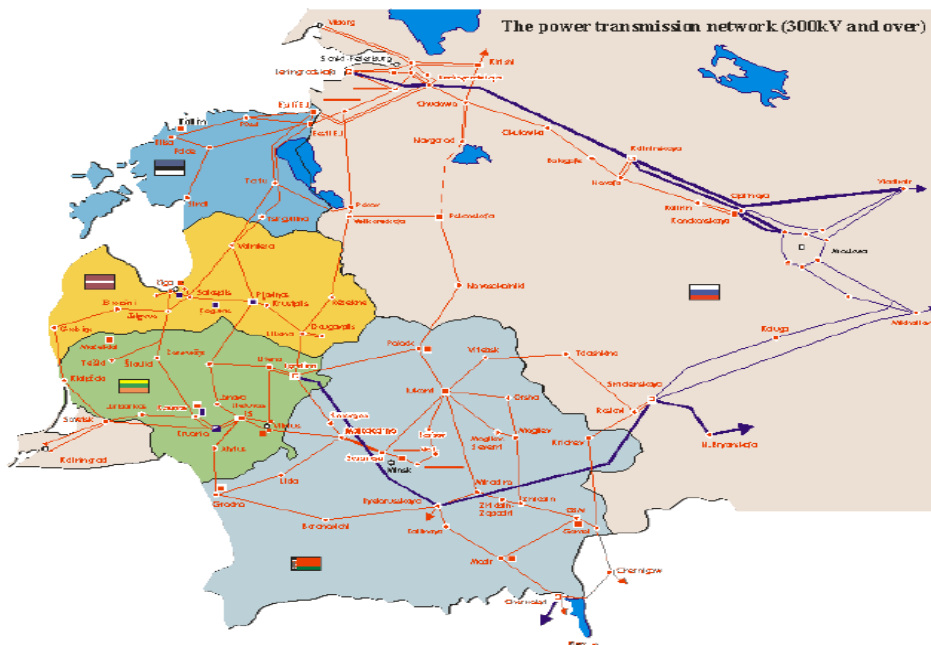

3. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

3.1. Regulatsiooni alased küsimused

3.1.1. Riikidevahelised elektriühendused, vaba võimsuse määramine ja jagamine, süsteemi ülekoormuse lahendamine (EÜ direktiiv 2003/54/EÜ artikkel 23 (1) välja arvatud „h“)¹

Eestil on naaberriikidest ühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonistel 3.1-2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3.1-1. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega IPS/UPS, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 3.1-1 Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart

Elektrivõrgu läbilaskevõime ekspordiks ja impordiks vahelduvvooluliinide kaudu Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel pole alati piisav, olles enamuse ajast piirides 500-900 MW. Juhul kui tootmisvõimsuste puudujääk on kõigis Balti riikides üheaegne, siis võrgu läbilaskevõime impordiks kogu Baltikumi (koos Kaliningradiga) jaoks on piiratud –Vene ja Valgevene elektrisüsteemist kuni 1800 MW ning Soomest kuni 350 MW, summaarselt kuni ca 2100 MW ja seda elektrivõrgu normaalskeemi korral. Olenevalt aga võrgu remontidest ja välisõhu temperatuurist võib läbilaskevõime Balti piirkonda oluliselt väheneda.

2010. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 630 MW, Lõuna - Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 190 MW ning Läti-suunalise ühenduse tippvõimsus 811 MW.

¹ h) Läbipaistvuse ja konkurentsi tase

2010. aasta märtsis tegid Eesti Energia AS ja Latvenergo ühise otsuse anda alates 01. aprillist 2010 elektrituru kasutusse suur osa oma kaablivõimsusest: Eesti–Soome suunal 262 MW ja Soome-Eesti sunnal 252 MW ja alates 2010. aasta oktoobrikuust on Estlink1 kaabli 350 MW võimsus täielikult elektrituru kasutuses. Otsus andis tugeva ja positiivse signaali elektrituru käivitumisest Balti süsteemides ning selle edasisest integreerimisest Põhjamaade elektriturudega.

Pärast erandi perioodi lõppu hiljemalt 2013. aastal, lülitatakse kaabli maksumus põhivõrkude reguleeritava vara hulka ning Estlink kaotab oma kommertslingi staatuse samas kehtib kolmanda osapoole vaba juurdepääs kogu võimsuse ulatuses juba täna.

Koos Leedu-Rootsi ja Eesti-Soome täiendava ühenduse väljaehitamise integreerub Balti riikide elektrisüsteem Põhjamaade turuga (Nordel). Seejuures on Estlink 2 ühendus kavas käivitada juba 2014. aastal, mille tulemusel kujuneks Eesti ja Soome vahelise ühenduse koguvõimsuseks 1000 MW. Leedu-Rootsi ühenduse (NordBalt) võimsusega 700 MW väljaehitamise tähtjaks on planeeritud 2016. aasta.

Vaba võimsuse määramise reeglid.

13. august 2009 kiitis Konkurentsiamet heaks Elering AS (põhivõrguettevõtja) poolt vastavalt Euroopa Liidu määrusele nr 1228/2003 artikkel 5 punktis 2 välja töötatud üldise kava kogu edastamisvõimsuse ja võrgu läbilaskepiiri arvutamiseks võrgu elektriliste ja füüsikaliste näitajate põhjal.

Edastamisvõimsus ja võrgu läbilaskepiir ehk ülekandevõimsus leitakse järgmiste etappidena:

1. Bruto ülekandevõimsus (inglise keeles *Total Transfer Capacity* e. TTC) leitakse lähtuvalt võrgu tehnilistest parameetritest, arvestades võrgueeskirjas toodud töökindluse nõuetega. Nimetatud nõuetest on olulisemad nn N-1 ja N-2 kriteeriumid. Nende kohaselt tuleb edastamisvõimsuse arvutamisel arvestada vastavalt ühe või kahe kõige rohkem mõju avaldava elektrisüsteemi elemendi väljalülitumise võimalusega. Seejärel leitakse maksimaalne ülekandevõimsus, mille korral ei ületata liinide termilist läbilaskevõimet ega ohustata süsteemi staatilist ega dünaamilist stabiilsust.

2. Ülekandevõimsuse varu (inglise keeles *Transmission Reliability Margin* e. TRM) leitakse, arvestades ettenägematuid asjaolusid nagu planeerimatud ringvoolud, mõõtesüsteemi mõõtevead ning avariilised süsteemihaldurite vahelised tarded. Varu leidmisel on oluline naabersüsteemide süsteemihalduritelte saadav info ning eelnev planeerimise kogemus. Konkreetse ülekandevõimsuse suurused lepivad kokku eelnevat arvestades kokku igapäevaselt naabersüsteemide süsteemihalduritega.

3. Bruto ülekandevõimsusest lahutatakse ülekandevõimsuse varu, mille tulemusena saadakse neto ülekandevõimsus (inglise keeles *Net Transmission Capacity* e. NTC). Neto ülekandevõimsus on see võimsus, mis antakse turuosaliste kasutusse piiriüleseks energiakaubanduseks.

Süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid.

Kuni Ignalina TEJ sulgemiseni 31. detsember 2009 puudus rahvusvahelise ühendusvõimsuse defitsiit Eesti piiril ehk ei eksisteerinud nn pudelikaelu. Ignalina TEJ sulgemine tõi kaasa Leedu muutumise eksportivast süsteemist importivaks süsteemiks. Kuna ülekandevõimsuse puudujääke tekkinud ei olnud, oli Balti regionaalsel elektriturul ellu viimata EL-i määrus 1288/2003 (täiendanud EÜ 9. november 2006 otsuse 2006/770/EÜ punkt 3.2 (g)), mille järgi Balti riikides tuleb alates 01. juulist 2007 jagada riigipiire ületavate ülekandevõimsuste kasutusõigusi oksjonite abil. Erijuhtudel tekkivate piirangute juhtimiseks oli olemas ülekoormuse juhtimise meetodika, mille sisuks on määratud tarnete proportsionaalne vähendamine.

Seoses NPS laienemine Balti riikidesse alustas Elering AS eelmise aasta lõpus Läti ja Leedu elektrisüsteemi halduritega läbirääkimisi piiriüleste ülekandevõimsuste jaotamise ühise turupõhise mehhanismi rakendamise osas Balti elektrisüsteemide vahel. Läbirääkimiste tulemusena allkirjastasid Balti elektrisüsteemihaldurid Elering AS, LITGRID ja Augstsprieguma Tikls AS Memorandumi, mis sätestab võimsuste jaotamise ja ülekoormuste juhtimise ühise meetodika rakendamise Balti elektrisüsteemide vahel. Kolmepoolselt lepitati kokku, et riikidevaheliste ülekandevõimsuste jaotamisel hakatakse alates 2011. aastast kasutama kaudse oksjoni põhimõtet, mis tagab tootjatele-müüjatele parimad võimalused kaubanduseks ja tarbijatele alati regiooni parima hinna. Alates 1. aprillist 2010 kuni 2011. aastani Eesti ja Läti vaheliste NPS Eesti hinnapiirkonnas kauplemise tulemusena toimuvatele tarnetele tagatakse ülekandevõimsus võimsuste optimeerimise mehhanismi kasutades, kus vähemalt 80% kogu ülekandevõimsusest jaotatakse NPS'i kauplemisplatvormi kaudu. Ülejäänud ülekandevõimsused jaotatakse nädalapõhiste nn otseste oksjonite abil, kus etteostetud ülekandevõimsust saab kasutada kaks-päeva-ette planeerimise faasis kauplemiseks. Kuna NPS ei ole tänaseks hinnapiirkondi Lätis ja Leedus avanud, siis järgitakse kuni avamiseni Memorandumis kokkulepitud meetodikaid, mis olid mõeldud aastaks 2010.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Soome ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas.

1. aprillil 2010 avas Põhjamaade Elektribörs NPS Eestis uue NPS Eesti hinnapiirkonna. NPS jaotab vastavalt oma reeglitele nii Estlink 1 kaabliomanike poolt Eleringile ja Fingridile renditud kaablivõimsust, kui ka osaliselt (80%) Eesti ja Läti vahel olevat ülekandevõimsust. Samuti jaotatakse NPS kaudu ülekandevõimsus Eesti ja Venemaa vahel, kuna Venemaalt imporditud elektrit saab müüa vaid elektribörsi kaudu.

Eesti ja Soome vaheline Estlink1 kaablivõimsus jaotatakse vastavalt kaudsete (võimsus ja energia) oksjonite (*implicit auction*) meetodit kasutades, mille tulemusena alati elektrienergia liigub piirkondade vahel madalama hinnaga piirkonnast kõrgema hinnaga piirkonda. Eesti ja Läti vahelisest võimsusest 20% jaotatakse nädalapõhise otseste (võimsus) oksjonite (*explicit auction*) meetodit kasutades, kusjuures jaotus toimub kokkuleppel Elering AS ja Augstsprieguma Tikls poolt rakendatud oksjonireeglite alusel.

Eesti ja Läti, samuti Eesti ja Venemaa vahelise ülekandevõimsuse jaotamiseks moodustatakse NPS süsteemis neli nn. pakkumispiirkonda:

- NPS Eesti pakkumispiirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik Eestis tegutsevad turuosalised

- Läti eksport piirkonda saavad kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kes soovivad osta *NPS* Eesti hinnapiirkonnast
- Läti impordi piirkonda saavad kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kes soovivad müüa *NPS* Eesti hinnapiirkonnas
- Venemaa impordi piirkonnas saavad oma pakkumisi teha need, kes soovivad importida elektribörsile elektrienergiat Venemaal.

NPS Eesti hinnapiirkonnas toimub hinna arvutus vastavalt *NPS* reeglitele, kusjuures arvesse võetakse kõigis neljas pakkumispirkonnas tehtud ja kinnitatud pakkumised.

Ülekandevõimsuse alase teabe esitamine ja läbipaistvuse tagamine vastavalt EÜ määrusele nr 1228/2003 ja selle lisale.

EÜ määruse nr 1228/2003 ja selle lisaga riiklike võrkude vaheliste ühenduste olemasoleva edastamisvõimsuse juhtimise ja jaotamise suunised (edaspidi Suunised), kehtestatakse piiriülest elektrikaubandust käsitlevad õiglased eeskirjad võttes arvesse siseriiklikke ja piirkondlike turgude eripära.

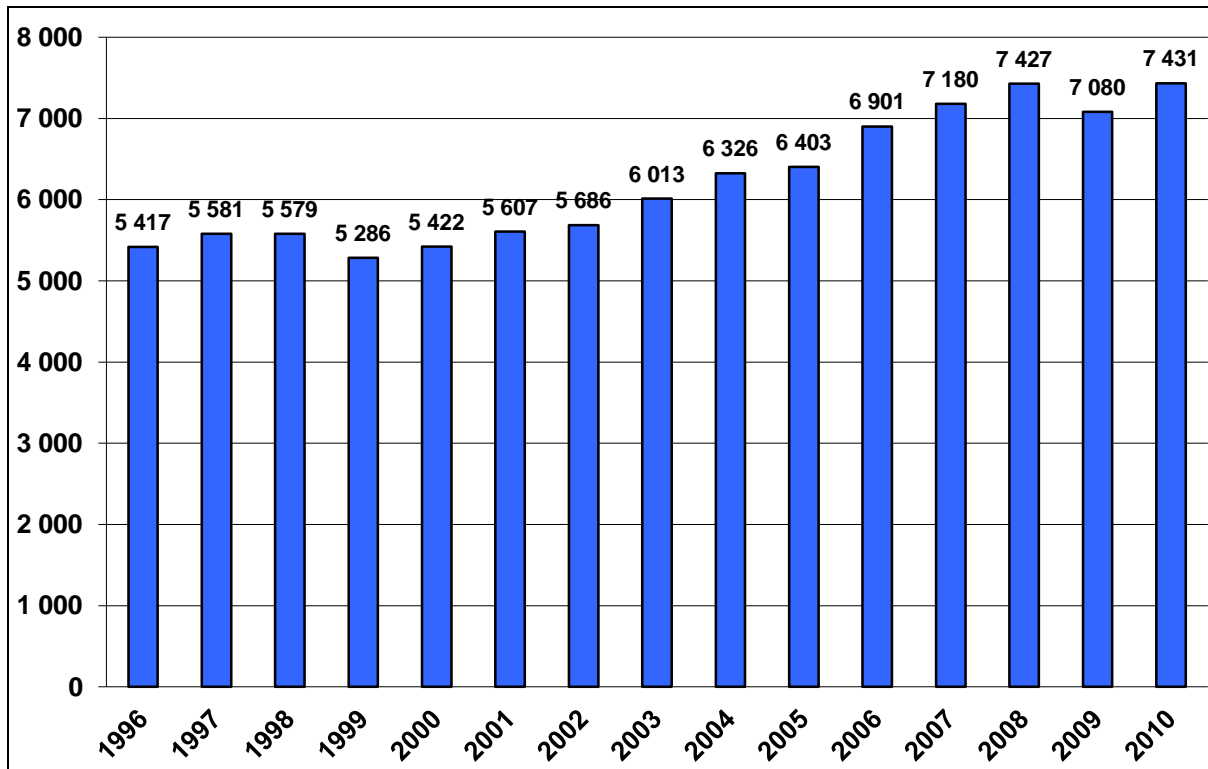
Vastavalt määruse nr 1228/2003 artiklile 5 „Teabe esitamine ühendusvõimsuste kohta“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on põhivõrk avaldanud oma kodulehel (<http://www.elering.ee>) vaba võimsuse jagamise reeglid ja Vabariigi Valituse määruises „Võrgueeskiri“, millega sätestatakse ohutus-, talitluse ja planeerimismid, turvareeglid ning võrgu kättesaadavuse, kasutamise ja võrgule juurdepääsuga seotud andmed. Samuti on kodulehel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa.

Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma kodulehel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut.

Suuniste kohaselt on põhivõrguettevõtjale seatud kohustus avaldada kogu asjakohane teave õigeaegselt ja üldsusele vabalt kättesaadavalt kergesti juurdepäätavas vormis.

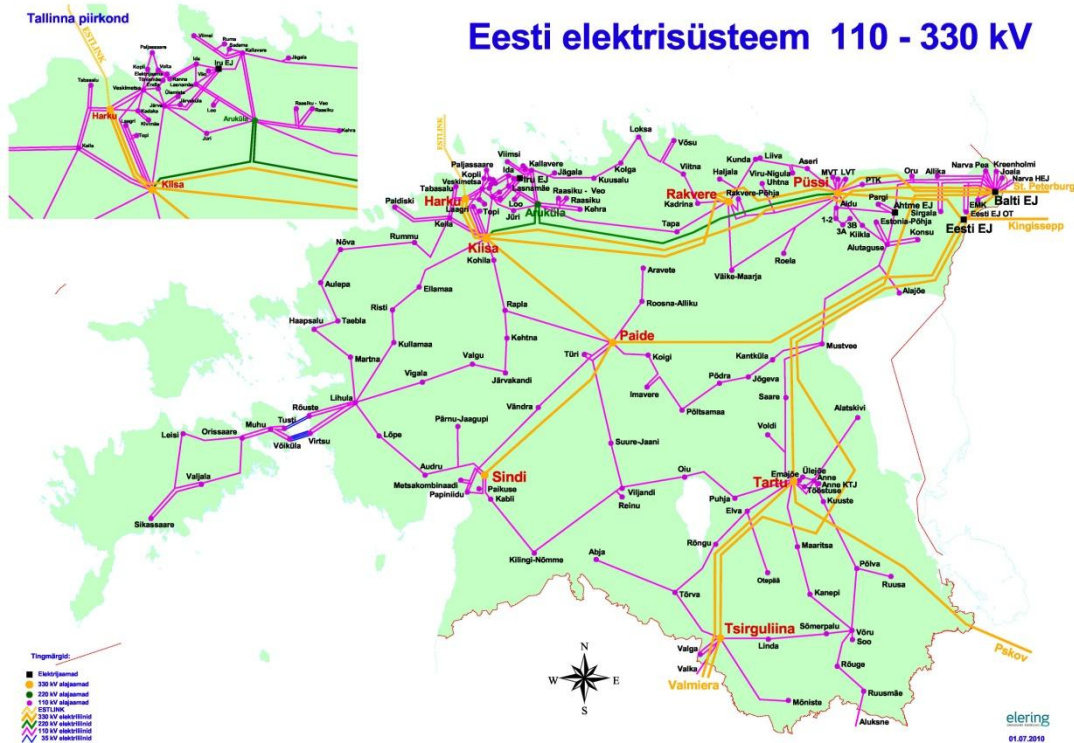
3.1.2. Elektrienergia ülekande- ja jaotusettevõtete regulatsioon

Võrreldes teiste EL liikmesriikidega on Eesti elektriturg väike. 2010. aasta andmete kohaselt kujunes elektrisüsteemi tippvõimsuseks 1587 MW, aastaseks toodanguks 11,7 TWh, millele lisandus import 1,1 TWh. Sisemaine elektritarbimine (ilma kadudeta) oli 7,4 TWh ja eksport 4,4 TWh.

Joonis 3.1-2 Eesti elektrienergia tarbimine 1996-2010, GWh Allikas Statistikaamet

Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja põhivõrk Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 37 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110kV-330kV) on kokku 5228 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku 78 800 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3.1-3.

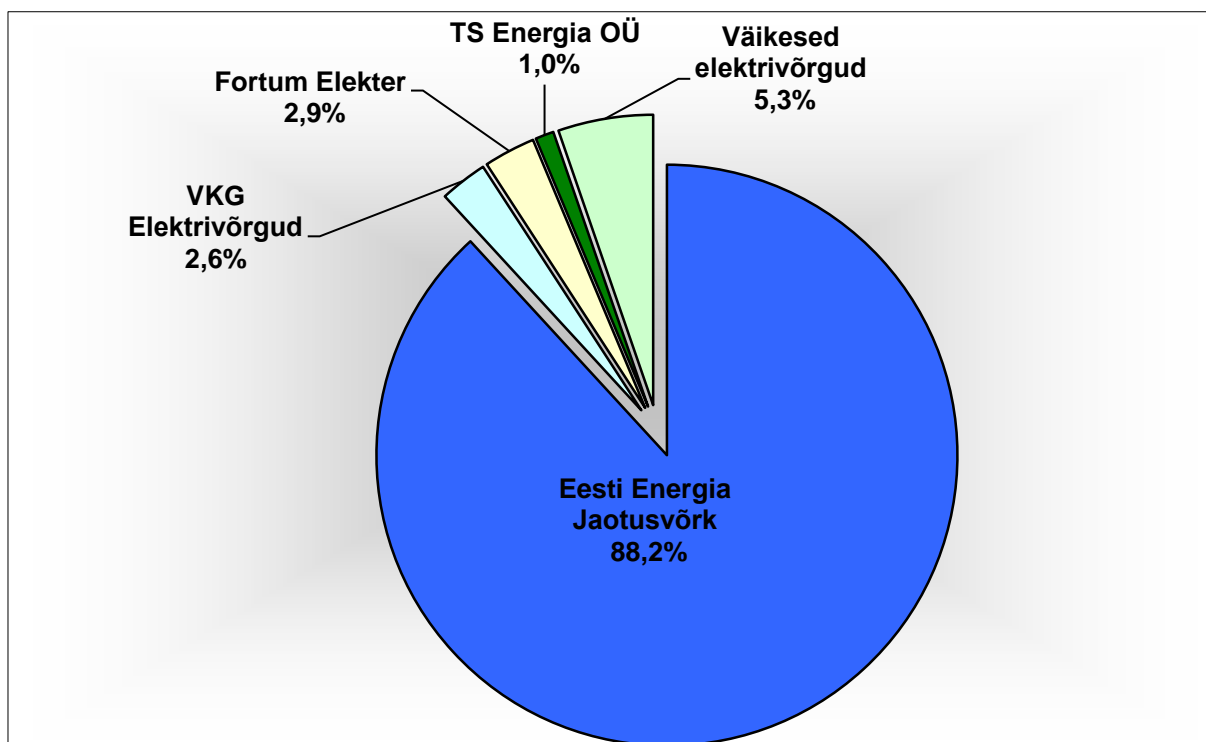

Joonis 3.1-3 Eesti elektrisüsteemi kaart (allikas Elering AS)

Vastavalt kehtivale elektrituruseadusele on elektrivõrkudele rakendatud nn ainuõiguse ehk kontsessiooni printsiipi, kus seadusega on sätestatud elektri ülekande ning süsteemiteenuste osutamise ainuõigus põhivõrguettevõtjale. Sama printsiip on rakendatud ka jaotusvõrkudele, kus igale jaotusvõrguettevõtjale on geograafiliste koordinaatidega määratud tegevuspiirkond, kus teenuse osutamise ainuõigus on vastaval jaotusvõrgul. Seega ei ole liinidevaheline konkurents või paralleelsed liinid lubatud. Kontsessiooni printsiibi rakendamine vähendab ka võrguettevõtjate äririski, kuna loomuliku monopoli staatus ei tulene mitte ainult tegelikust olukorrast, vaid on sätestatud ka seadusega. Tulenevalt ainuõigusest on võrguettevõtjatel ka kohustus arendada võrku oma piirkonnas viisil, mis tagab kõikide juba liitunud ning liituda soovivate tarbijate elektrivarustuse.

Jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud. Suurim ettevõtja on Eesti Energia AS-le kuuluv Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, kelle müügiimaht oli 2010. aastal 6552 GWh ning klientide arv 642 666, ettevõtja turuosa oli müügiimahu alusel 88,2%. Kaks järgmist jaotusvõrguettevõtjat on enam-vähem ühesuguse müügiimahuga. VKG Elektrivõrgud OÜ kuulub Eesti erakapitalile (ettevõtja ainuomanik on Eesti suurim põlevkiviõli tootja Viru Keemia Grupp AS), ettevõtja müügiimaht oli 197 GWh aastas ning klientide arv 34 755, Fortum Elekter AS, müügiimahuga 213 GWh aastas ning klientide arvuga 24 316. Ülejäänud 34 jaotusvõrgu summaarne müügiimaht jääb alla 500 GWh aastas. Neist suurimad on TS Energia OÜ (endise nimega AS Tallinna Sadama Elektrivõrk), AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter. Kõige väiksemate võrkude aastane müügiimaht jääb alla 2 GWh.

Elektri jaotusvõrkude jagunemine turuosa alusel on toodud joonisel 3.1-4. Vaatamata sellele, et üksikute väikeste elektrivõrkude turuosa on marginaalne, on summaarselt tegemist arvestatava 11,8 %-lise turuosaga, mistõttu tuleb ka seal rakendada suuremate jaotusvõrkudega analoogselt tugevat regulatsiooni.

Joonis 3.1-4 Elektri jaotusvõrkude turuosa müügiimahu alusel 2010. aastal

Võrguteenuse hinnaregulatsioon.

Vastavalt seadusele rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Kuna Eestis on küllaltki suur arv jaotusvõrguettevõtteid (37), siis lisab see Konkurentsiameti tööle arvestatava lisakoormuse. Summaarne töö maht hindade kooskõlastamisel sõltub eelkõige ettevõtjate arvust ja konkreetne töömaht hindade kooskõlastamisel on enam-vähem samas suurusjärgus, olenemata sellest, kas tegemist on suure või väikese ettevõtjaga.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest nr 1228/2003 mõningad erinevused (põhivõrguettevõtjate vaheline hüvitismehhanism). 2009. aasta detsembris kirjutas Elering AS alla põhivõrguettevõtjate vahelisele kompensatsioonimehhanismi arvestamise kokkuleppele, kus on sätestatud transiidi kompenseerimise põhimõtted, mis on ühesugused kõikidele. 23. september 2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. 2011. aasta märtsis allkirjastas Elering uuendatud põhivõrguettevõtjate vahelisele kompensatsioonimehhanismi arvestamise kokkuleppele, mida käsitletakse käesolevas peatükis edaspidi.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid Konkurentsiametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse nr 1228/2003 artikli 4 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks (*Guidelines on Transmission Tarification*) lubab ka tootjalt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda rakendatud ja vastav tasu on olnud senini 0 €/MWh.

Võrgutasud

Võrgutasude kujundamiseks ning kooskõlastamiseks on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti koduleheküljel. Algandmete kogumiseks on välja töötatud ja avaldatud Konkurentsiameti koduleheküljel vastavad tabelid, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on suhteliselt mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilansi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeeringute plaani ning eraldi iga võrguteenuse müügikogused. Ettevõtte taotluse alusel võib hinnad kooskõlastada valemiga 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks ka on ettevõttel võimalik valida regulatsioonirežiim kus hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtte taotlusele ehk siis ettevõttel on pidev võimalus esitada taotlus võrgutasude kooskõlastamiseks.

Tulenevalt eelpooltoodust on ka tabelite täitmine nõutav kas kord kolme aasta jooksul või koos taotluse esitamisega. Vahepealsel perioodil toimub indekseerimine vastavalt meetodikale ja hinnavalemile. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtjate majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta.

Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud.

Elektrivõrkude hinnaregulatsioonil on Konkurentsiametil määrav roll regulatsiooni meetodika valikul. Seadus sätestab hinnaregulatsiooni suhtes vaid alljärgnevad printsiibid:

- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt.
- Konkurentsiamet töötab välja ja avalikustab võrgutasude arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest võrguettevõtjate võrgutasude kooskõlastamisel.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne meetodika“, „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks“ ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Suuremate ettevõtete võrgutasude hinnaregulatsioonil on kasutusel nn pikaajaline THI-x indekseerimine, kus võrgutasud kooskõlastatakse 3-aastaseks perioodiks ning korrigeeritakse igal aastal. Hinnakujunduse aluseks on 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks koostatav lubatud müügitulu prognoos.

Reeglina on regulatsiooni perioodiks sätestatud ettevõttele arenduskohustus efektiivsuse tõstmiseks. Eelmise 3-aastase regulatsiooniperioodi (2008 kuni 2010) jooksul vähenesid Eesti Energia Jaotusvõrgu AS elektrikaod 8%-lt 7%-ni. 2011. aastal alanud 3-aastasel regulatsiooniperioodil on sätestatud eesmärk jõuda aastaks 2017 kadudeni 5,5%. Püsikuludele on sätestatud kokkuhoiu kohustus ehk püsikulud ei tohi tõusta kiiremini kui THI-x. Üldjuhul regulatsiooni praktika käigus on sätestatud kulude kokkuhoiu kohustuseks 1,5%. Seoses jõulise kulude kärpimisega vabaturu tingimustes tegutsevate ettevõtete poolt (tulenevalt majanduslangusest) on ka Konkurentsiamet asunud seisukohale, et uute hinnataotluste esitamisel peaksid ettevõtted järgima analoogset kulude kokkuhoiu poliitikat.

Kapitalikulu (kulumi) kui ka põhjendatud tulukuse (ärikasumi) arvestuse aluseks on reguleeritav vara. Reguleeritava vara arvestuse juures on äärmiselt oluline selle järjepidevus. Vara arvestus toimub põhimõttel, et reguleeritava vara algväärtusele, liidetakse teostatud investeeringud ning lahutatakse regulatiivne kapitalikulu. Regulatiivse kulumi arvestamisel kasutatakse printsiipi, kus kapitalikulu lülitatakse võrgutasudesse vastavalt põhivara tehnilisele elueale. Põhjendatud tulukuse arvutamisel kasutatakse analoogselt teiste regulaatoritega mudelit, kus tulukus arvutatakse kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) ja reguleeritava vara alusel.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest nr 1228/2003 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrkudele tasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid, niivõrd kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond. (ITC fond). Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest ITC fondist. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka ITC fond kulusid.

ITC fondi kujunemise aluseks on Euroopa Komisjoni 23. september 2010 määrus nr 838/2010, mille kohaselt on põhivõrguettevõtjad loonud kõikides riigisiseses põhivõrkudes põhivõrkude piiriüleste elektrivoogude ülekandmise tõttu tekkinud energiakao täielikuks hüvitamiseks ning piiriüleste elektrivoogude ülekandmiseks vajaliku infrastruktuuri kättesaadavaks tegemise täielikuks hüvitamiseks põhivõrguettevõtjate vahelise ITC mehhanismi fondi.

Eelmärgitu rakendamiseks on ITC mehhanismis osalevad põhivõrguettevõtjad sõlminud omavahelise lepingu (*ITC Clearing and Settlement Multi-Year Agreement*), milles on üksikasjalikult reguleeritud ITC fondi põhivõrguettevõtjate poolt makstavate maksete ja fondist saadavate maksete põhimõtted. Lühidalt võib mehhanismi põhimõtted kokku võtta järgnevalt:

- a) ITC fondi põhivõrguettevõtjate poolt makstav summa võrdub sealt saadava summaga;
- b) Oma riigi turuosaliste ekspordi ning impordi eest maksab vastav põhivõrguettevõtja fondi;
- c) Riiki läbiva transiidi eest makstakse vastavale põhivõrguettevõtjale fondist kompensatsiooni;
- d) Nii saadavate kui makstavate summade arvutamisel võetakse arvesse nii mehhanismi kuuluvate kui ka mittekuuluvate riikide (nt Vene Föderatsioon) vahelisi energiavooge.

ITC fondi arvutused (kui palju tuleb ühel või teisel põhivõrguettevõtjal fondi maksta ja kui palju üks või teine põhivõrguettevõtja fondist saab), mille teostamine võtab aega mitmeid kuid, tehakse Zürichis nn *Data Administrator'ite* poolt. Selleks on loodud keerulised arvutimudelid, milles on modelleeritud kogu Euroopa nn horisontaalne elektrivõrk.

Elektrivõrkude kooskõlastatud võrguteenuse hinnad 2010. aastal on esitatud tabelis 3.1-4.

Tabel 3.1-4 Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2010. aastal

	Ettevõtjate arv	Keskmise ülekande või jaotusteenuse keskmine hind €/sent/kWh		
		Suur tööstustarbija	Kommertstarbija	Kodutarbija
Põhivõrk	1	0,89		
Jaotusvõrk	37	1,40	3,10	4,02

Märkused:

Vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

- suur tööstustarbija aastane tarbimine 24 GWh, maksimum võimsus 4000 kW;
- kommertstarbija aastane tarbimine 50 000 kWh, maksimum võimsus 50 kW;
- kodutarbija aastane tarbimine 3 500 kWh.

Vastavalt elektrituru- ja avaliku teabe seadusele peavad elektrivõrguettevõtjad pidama veebilehekülge, kus avalikustatakse tarbijatele ja turuoalistele oluline informatsioon nagu võrgutasude suurus, võrgulepingute tüüptingimused, bilansienergia hind, bilansilepingu tüüptingimused, võrguga liitumise tingimused jm oluline info. Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Konkurentsiameti hinnangul täidab põhivõrguettevõtja Elering AS avalikustamise osas kõiki seadusega sätestatud tingimusi ning on viimase aasta jooksul asunud avalikustama turuosalistele olulist infot nagu süsteemi tippvõimsus, liinide ülekandevõimsused, plaanilised remondid, võrgukaovõimsus jm olulist infot. Alates 14. augustist 2009 alustas Elering AS vastavalt tegevuskavale ka Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega nr 1228/2003 sätestatud avalikustamise kohustuste täieulatuslikku täitmist. Veebileheküljel on võimalik saada teavet ka ettevõtja majandustegevuse kohta: majandusaasta aruanded, võrdse kohtlemise tegevuskavad jm.

Võrguga liitumine ja liitumistasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise põhivõrguga ühendamise skeemi, parameetreid ning liitumisega kaasnevate kulutuste kalkulatsiooni ja prognoositava liitumistasu suurust. Juhul kui klient soovib liituda võrguettevõtja võrguga piirkonnas, kus läbilaskevõime on piiratud teiste liitujate liitumispakkumistega, on võrguettevõtja kohustatud pidama ajalist järjekorda liitumispakkumiste realiseerimiseks. Võrguettevõtja väljastab kliendile liitumispakkumise, kui võrgu läbilaskevõimsus vabaneb. Liitumistaotlus kantakse ootejärjekorda võrguettevõtjale taotluse saabumise päeva seisuga. Juhul kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 päeva jooksul liitumistaotluse saamisest.

Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu. Liitumislepingus määratakse kindlaks:

- liitumis- ja mõõtepunkti asukohad;
- liitumistasu või tingimuste muutmise tasu suurus ja tasu maksmise tingimused;
- võrguga ühendamise või tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tingimused, sh tähtaeg;
- liitumislepingu muutmise ja lõpetamise tingimused;
- muud tingimused.

Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalike uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise metoodikale.

Elektrivarustuse kvaliteet

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkete ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad peavad esitama Konkurentsiametile andmed, millises ulatuses täideti teeninduse kvaliteedinõudeid. Esitatud informatsiooni alusel saab arvutada millise protsendi ulatuses teenuse kvaliteedinõudeid täideti, samuti saab analüüsida, kas täitmise protsent suureneb või väheneb. Kvaliteedinõuete rikkumise korral on tarbijal õigus esitada Konkurentsiametile kaebus. Konkurentsiametil on õigus algatada iga konkreetse juhtumi korral väärteomenetlus ning määrata ettevõtjale rahatrahv suuruses kuni 3 200 € iga konkreetse rikkumise kohta. Seega on tegemist võimaliku küllaltki suure sanktsiooniga. Rahatrahvi määramise korral makstakse trahvi summa riigieelarvesse.

Võrguteenuse kvaliteedi alal on reguleeritud nii riketest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni 3 minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkete põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud eraldi tähtajad suviseks ja talviseks perioodiks (tabel 3.1-5). 1. jaanuarist 2011 muutuvad võrguteenuse kvaliteedinõuded rangemaks st lubatud rikkete katkestuste perioodid lühenevad.

Kui ettevõtjad ei täida vastavaid elektrikatkestuste lubatud tähtaegu, on nad kohustatud maksma tarbijatele kompensatsiooni. Samuti võib Konkurentsiamet algatada iga üksiku katkestuse kohta väärteomenetluse ning määrata rahatrahvi suuruses kuni 3200 €.

Tabel 3.1-5 Võrguteenuse kvaliteedi nõuded

	suvisel perioodil aprill kuni september	talvisel perioodil oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi*/ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	200 tundi (150)***	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	16 tundi (12)	20 tundi (16)
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	100 tundi (70)	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkus: *Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

*** Sulgudes on toodud nõuded alates 01.01.2011

Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid. Võrgukvaliteedi indikaatoritest on ettevõtjad kohustatud avalikustama alljärgnevad:

- Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas (CI; SAIFI).
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas (SAIDI).
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas (CAIDI).
- Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine kestus aastas.

Kõik eelpoolnimetatud andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Tabelis 3.1-6 on esitatud Elering AS poolt 2009. ja 2010. aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg vastavalt nende poolt esitatud andmetele 30 min täpsusega.

Tabel 3.1-6 Elering AS poolt 2009. ja 2010. aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2009.a. ¹	Katkestuse kestus (tunnid), 2010.a. ¹
L301 Tartu - Valmiera	437	6
L354 Tsirguliina - Valmiera	202	41
L358 Tartu - Pihkva	331	87
L373 Eesti EJ - Kingissepp	442	508
L374 Balti AJ - Leningradskaja	810	718
L677 Tsirguliina - Valka	137	510
L683 Ruusmäe - Aluksne	264	951
Kokku	2623	2821

¹ See aeg sisaldab ka naabersüsteemide tellimusel tehtud katkestusi.

Tabelis 3.1-7 on esitatud Elering AS ja Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ elektrivarustuse kvaliteedinäitajad 2008., 2009. ja 2010. aasta kohta.

Tabel 3.1-7 Elering AS ja Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ elektrivarustuse kvaliteet

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	Elering AS			Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
Tarbimiskohtade koguarv	tk	245	247	250	633 438	633 147	636 762
Rikkest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	1200,8	883	2973	280 441 590	129 203 537	283 935 405
Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	6608	51344	3336	132 911 353	98 915 064	82 486 977
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,160	0,126	0,172	2,450	1,995	2,218
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	4,922	3,575	12,000	443,000	204,066	446,000
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	30,791	28,484	69,000	180,000	102,303	201,000
Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	1,000	0,053	0,040	1,000	0,612	0,533
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	438,000	207,870	13,300	210,000	156,228	129,500
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	438,000	3949,538	333,600	304,000	255,308	255,308

Bilansivastutus

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Bilansiperioodiks on täistund ning bilansipäev algab kell 00.00. Bilansihaldur on kohustatud esitama süsteemihaldurile esialgse bilansiplaani kalendrikuu, nädala ning ööpäeva lõikes. Lõplik bilansiplaan esitatakse hiljemalt eelneval päeval kella 16.20-ks. Detailne info bilansihaldurite bilansivastutuse tingimustest on toodud Elering AS bilansilepingu tüüptingimustes, mis on kinnitatud Konkurentsiameti poolt ja on avaldatud Elering AS veebilehel.

Turg on korraldatud printsiibil, kus põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimuse ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate bilansiselgitamiseks kasutatakse tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine.

Kuni 2007. aasta 1. mail jõustunud elektrituruseaduse muudatuseni olid tuulikud bilansivastutusest vabastatud, kuid vastavalt seaduse muudatusele vastutavad alates 1. jaanuarist 2009 ka tuulikud, analoogselt teiste tootjatega, oma bilansi eest.

Vabatarbijad sõlmivad müüjaga avatud tarne lepingu, milles on määratud bilansihaldur, kes on võtnud endale kohustuse hoida vabatarbija bilanssi. Mittevabatarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina tegutseb Eesti Energia AS. Vaatamata elektrituru osalisele suletusele on Eesti Energia AS kõrvale tekkinud veel kolm iseseisvat bilansihaldurit. Seoses elektrituru osalise avamisega 2010. aasta aprillis on olukord konkurentsi mõttes paranenud, turule on tulemas uusi bilansihaldureid ning on selge, et pärast turu täielikku avamist tugevneb ka konkurents selle teenuse osutamisel.

3.1.3. Tegevusalade eristamine

Alates 01. juulist 2010 on elektrituruseaduses sätestatud nõue, et põhivõrguettevõtja ei või samal ajal olla jaotusvõrguettevõtja ega kuuluda ühte kontserni ettevõtjaga, kes tegutseb elektrienergia tootmise või müügiga seotud tegevusaladel. Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS on omandivormilt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Sellega on tagatud tegevusalade eristamine ja põhivõrguettevõtja (kes täidab ka süsteemihalduri ülesandeid) sõltumatuse tagamine.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue käsitleb vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Konkurentsiamet on töötanud välja ja avalikustanud oma veebileheküljel vastavad juhised ning aruande vormid, mille alusel saavad ettevõtjad tegevusalasid eristada.

Lisaks võrguteenuse, elektrienergia müügi ning mittepõhitegevuse eristamisele peavad ettevõtjad eristama oma raamatupidamise ka erinevate teenuste osutamise lõikes (nn regulaatori poolt sätestatud tegevusalade eristamine).

Põhivõrguettevõtja on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist);
- elektrienergia transiit (*ex-post* regulatsioon ehk Konkurentsiametil on õigus kontrollida hindade põhjendatust);
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale);
- bilansienergia müük (*ex-post* regulatsioon ehk Konkurentsiametil on õigus kontrollida hindade põhjendatust);
- mittepõhitegevus.

Jaotusvõrguettevõtja, kes on kohustatud moodustama eraldi äriühingu on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist);
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale);
- mittepõhitegevus.

Jaotusvõrguettevõtja, kes ei ole kohustatud moodustama eraldi äriühingut on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- elektrienergia müük mittevabatarbijatele (Konkurentsiamet kooskõlastab kaalutud keskmise hinna);
- elektrienergia hulgimüük sh. müük vabatarbijatele (Konkurentsiametil on õigus kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist elektri müügil mittevabatarbijatele ja vabatarbijatele);
- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist);
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale);
- mittepõhitegevus.

Võrdse kohtlemise tagamine

Tulenevalt elektrituruseadusest on kõik võrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Konkurentsiamet on eelpoolnimetatud tegevuskava koostamiseks välja töötanud juhendi, mis on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Vastavalt juhendile on soovitatav koostada tegevuskava 3-aastases perspektiivis, samuti tuleb esitada igal aastal Konkurentsiametile aruanne tegevuskava täitmise kohta. Nii tegevuskava kui ka aruanne on avalikud dokumendid ning kõigil huvitatutel on õigus nendega tutvuda. Juhul, kui Konkurentsiamet on arvamusel, et tegevuskava ei ole piisav ning ei vasta tegelikele nõuetele, on tal õigus nõuda tegevuskava ülevaatamist ning vajadusel ka muutmist.

Kuna Eestis tegutseb üks põhivõrguettevõtte, kes on ka süsteemihaldur, siis erilise tähelepanu all on analüüsida tema võrdse kohtlemise tegevuskava. Teisalt pöörab Konkurentsiamet erilist tähelepanu Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-le, kes omab ca 90% jaotusteenuse turust ning kuulub Eesti Energia AS kontserni.

Tegevusalade eristamine ja võrdne kohtlemine põhivõrgus (Elering AS)

Tegevusalade eristamise ja juhtimise sõltumatuse tagamise osas täidab Elering AS täielikult Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2003/54 EÜ ja elektrituruseaduse nõudeid. Elering AS on omandiliselt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Eelnevalt kuulus põhivõrk Eesti Energia AS kontserni. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile. Ettevõtja juhatus on kolmeliikmeline, ettevõtja nõukogu koosneb viiest liikmest.

Elering AS tegevusteks on vaid võrguteenuste ja bilansienergia müük ning alates 1. maist 2007 ka taastuvatest energiaallikatest tootjate toetusfondi haldamine. Lisaks sellele on ettevõtja oma raamatupidamises eristanud kulud Konkurentsiameti poolt väljatöötatud nõuete alusel.

Elering AS sõltumatus on eriti oluline vaba elektrituru tingimustes, kus ettevõtja käes on andmed erinevate elektritootjate ning müüjate pakkumiste kohta ning selliste andmete võimalik lekkimine on sarnane börsi siseinfo kasutamisega (*insiderlusega*), mis võib anda ühele tootjale või müüjale eelised teiste ees.

Turuosaliste võrdse kohtlemise seisukohalt on äärmiselt oluline informatsiooni konfidentsiaalsuse tagamine. Elering AS infosüsteem on veel väga väikeses osas ühendatud Eesti Energia AS kontserni süsteemiga. 2011. aasta septembrikuu seisuga on Eesti Energia AS-st eraldatud elektrivõrgu juhtimise ja andmete lugemise süsteemid, bilansihaldustarkvara, majandus- ja raamatupidamistarkvara, elektronposti ja grupikalendrite süsteem, faili- ja printserveri teenus, lokaalvõrk, turvalahendus (antiviirus ja andmekrüpteering). Veel 2011. aasta sees eraldatakse dokumendihaldussüsteem. Eesti Energia AS infosüsteemiga jääb seotuks veel käidutalituse võrguhaldustarkvara, mille eraldamine on kavas 2012. aasta jooksul. Vastavalt ettevõtja sisekorraeeskirjale puudub Eesti Energia AS kontserni ettevõtjatel juurdepääs Elering AS konfidentsiaalsele infole.

Kuna Elering AS kompetensi kuulub ka süsteemi varustuskindluse ja bilansi tagamine, on äärmiselt oluline kõikide turuosaliste võrdne kohtlemine ka sellest aspektist lähtuvalt. Vastavalt elektrituruseadusele võib põhivõrguettevõtja anda korraldusi tarbijatele, tootjatele, elektrivõrkudele, jt turuosalistele tarbimis-tootmisrežiimi muutmiseks süsteemi varustuskindluse tagamiseks. On äärmiselt oluline, et turuosalisi koheldakse võrdselt. Varustuskindluse tagamisega seotud tegevuste aluseks on Elering AS poolt kehtestatud vastavad sisedokumendid (sh Eesti elektrisüsteemi talitluse juhtimise protseduur). Koostöö parandamiseks suuremate klientidega on sõlmitud ja sõlmitakse tehnilise koostöö ja varustuskindluse tagamise lepingud. Naabersüsteemidega koostöö tagamiseks sõlmitakse paralleeltöö lepingud.

Oluline on ettevõtja tegevuskava olemasolu võimalikul tegutsemisel kriisiolukorras, kus võib olla vajalik elektrienergia tarbimise piiramine. Avariisituatsioonis juhendatakse väljatöötatud avariide likvideerimise juhenditest ning Majandus -ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt iga-aastaselt kinnitatavast tarbimise piiramise kavast. Süsteemihalduri poolt antud

korraldustes lähtutakse töökindlusealastest nõuetest. Nende nõuete järgimiseks on Elering AS-s kehtestatud süsteemihalduripoolseid vajalikke tegevusi kirjeldavad dokumendid.

Elering AS tegeleb pidevalt võrgu planeerimisega ja jälgib, et võrgu läbilaskevõime oleks piisav. Võrgu läbilaskevõime piirangu tekkimisel piirab Elering AS jaotusvõrkude tarbimist vastavalt eelnevalt võrguettevõtjatega kokku lepitud piiramise kavale. Vastav kava koostatakse iga majandusaasta kohta. Elering AS dispetšeril on õigus vastavalt tekkinud olukorrale otsustada, millise tarbija konkreetselt ta esimesena välja lülitab, kelle välja lülitamine on antud olukorras kõige tõhusam. Estlink 1 omanikfirmaga on sõlmitud leping, mille kohaselt on põhivõrgul õigus võrgu läbilaskevõime ammendumise korral piirata Estlink 1-le edastatava elektrienergia kogust.

Turuosaliste liitumine Elering AS-ga on oluline võrdse kohtlemise seisukohalt. Eelkõige puudutab see tootjate liitumist, kuna tarbijad liituvad reeglina jaotusvõrguga. Seega on liitumise puhul eriti oluline tootjate võrdne kohtlemine. Viimaste aastate jooksul on Elering AS väljastanud kõige enam liitumistingimusi tuuleparkidele. Tootjate liitumise puhul võib tekkida olulord, kus Elering AS peab ka siin jagama nn “defitsiitset ressursi” ehk olemasolev võrk ei võimalda liita kõiki potentsiaalseid soovijaid. Elektriturseaduse alusel võib põhivõrguettevõtja keelduda liitumisest eelkõige juhul kui võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus. Elering AS kasutab liitumislepingute sõlmimisel kõigi liitujatega sõlmitavat ühtset liitumislepingu vormi, mis on avaldatud ka ettevõtja veebilehel. Kõigi klientide võrdse kohtlemise eesmärgil on kehtestatud ka sisemine liitumiste protseduur, mille järgimine on kohustuslik kõigile liitumistega tegelevatele töötajatele. Liitumistasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Elering AS lähtub liitumisest keeldumisel elektriturseaduses § 65 toodud põhimõtetest. Juhul kui liitumine on seotud läbilaskevõime piirangutega, on kliendil võimalik saada liitumispakkumine maksimaalselt võimaliku liidetava võimsuse ulatuses või kui soovitud liitumispakkumist ei ole võimalik välja anda läbilaskevõime puudumise tõttu, siis lisab Elering AS kliendihaldur liitumistaotluse ootejärjekorda. Ootejärjekorras olevad liitumistaotlused rahuldatakse ülekandevõime vabanemisel ajalise prioriteedi alusel – ajaliselt esimene taotlus ootejärjekorras saab esimesena liitumispakkumise.

Kokkuvõttes võib lugeda Elering AS tegevuse turuosaliste võrdsel kohtlemisel heaks ning Konkurentsiamet ei ole täheldanud juhuseid, kus oleks esinenud turuosaliste ebavõrdset kohtlemist. Konkurentsiamet hindab positiivseks asjaolu, et Elering AS infosüsteem on veel väga väikses osas ühendatud Eesti Energia AS kontserni süsteemiga (käidutalituse võrguhaldustarkvara), mis on kavas eraldada 2012. aasta jooksul.

Tegevusalade eristamine ja võrdne kohtlemine Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-s

Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ kuulub Eesti Energia AS kontserni. Vertikaalselt integreeritud energiaettevõtja Eesti Energia AS kontserni kuuluvad põlevkivi- ja elektritootmine, jaotusvõrk, müügiettevõtja ning mittepõhitegevusega tegutsevad ettevõtjad. Eesti Energia AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile. Alates 2009. aasta maist toimus Eesti Energia AS kontsernis ärinimede muudatus, millega kaasnesid ka uued logod.

Tegevusalade eristamise osas täidab Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ täielikult Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2003/54 EÜ ja elektriturseaduse nõudeid. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juriidilise eristamisega on tagatud, et ettevõtja ei tegutse teistel

elektrienergiaga seotud tegevusaladel, välja arvatud nn abiteenused – kõik teenused, mis on vajalikud edastamisteenuse osutamiseks ja/või jaotusvõrgu käitamiseks. Sellisteks abiteenusteks on näiteks elektritööde tegemine, operatiiv- ja dispetšerteenuse osutamine, omanikujärelevalve tegemine ja elektrienergia reservtootmine.

Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ tegevuseks on vaid jaotusvõrguteenuse osutamine. Lisaks eelnevale on ettevõtja oma raamatupidamises eristanud kulud Konkurentsiameti poolt väljatöötatud nõuete alusel.

Vastavalt elektrituruseadusele ei tohi mõne teise kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige olla Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juhatuses või vastutada ettevõtja juhtimise eest. Samas on kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liikmel õigus olla samaaegselt võrguettevõtja nõukogu liige. Hetkel on nõukogu viieliikmeline, kõik liikmed on emaaettevõtjast. Juhatuse on üheliikmeline kuid vastavalt tegevuskavale on kavas juhatuse koosseisu laiendada. Seadus ei sätesta, kui mitu juhatuse liiget peab jaotusvõrgus olema, kuid Konkurentsiamet nõustub, et juhatuse laiendamine oleks positiivne areng. Eesti Energia Jaotusvõrgu AS on jaotusvõrgu varade omanik, millega on tagatud elektrituruseaduses sätestatud nõuete täitmine.

Turuosaliste võrdse kohtlemise tagamiseks osutatakse võrguteenuseid elektrituruseaduses ettenähtud juhtudel Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud võrguteenuste osutamise tüüptingimuste alusel, muudel juhtudel taoliste teenuste osutamiseks vastava turuosalise grupi jaoks võrguettevõtja poolt välja töötatud põhimõtete ja lepingute tüüptingimuste alusel. Samuti on võrgutasud kooskõlastatud Konkurentsiametiga. Kooskõlastamise mittekuuluvate teenuste tasud arvutab võrguettevõtja kõikide sarnastes tingimustes olevatele turuosalistele ühtsest meetodikast lähtudes. Võrguteenuse osutamisest keeldumine on lubatud üksnes seaduses sätestatud alusel.

Vastavalt tegevuskavale rakendab Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ varustuskindluse tagamise abinõusid Elering AS korraldusel, kellega on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l sõlmitud süsteemi tehnilise ja varustuskindluse tagamise koostööleping.

Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ ostab mitmeid olulisi kaupu ja teenuseid Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt. Kaupade ja teenuste ostmine kontsernisiseselt on oluline eelkõige hinnakujundamise seisukohalt. Samas eelnevad teenuste ostmisele läbirääkimised nii hinna kui muude tingimuste osas. Kuna Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ poolt ostetavad kaupade ja teenuste hinnad kajastuvad omakorda Konkurentsiameti poolt kooskõlastatavate võrguteenuste hindades, analüüsib Konkurentsiamet võrgutasude hindade kooskõlastamise käigus ostetavate kaupade ja teenuste hindu ning kontrollib, et kontsernisisesed hinnad ei ületaks turuhindasid.

Turuosaliste võrdse kohtlemise tagamiseks ja konfidentsiaalsuskohustuse täitmiseks on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ ja Eesti Energia AS vahel sõlmitud käsunduslepingu juurde koostatud lisa, milles seatakse selged reeglid konfidentsiaalsele informatsioonile juurdepääsu piiramise tagamiseks. Käsunduslepingus nähakse ette, kuidas käsunduslepinguga määratud teenuste osutamisega seotud Eesti Energia AS töötajad, kes täidavad tööülesandeid, on kohustatud käsitlema nende valdusesse sattunud informatsiooni. Teiste kontserni kuuluvate ettevõtjate juurdepääs ettevõtja andmebaasidele on reguleeritud tehniliste ja töökorralduslike meetmetega sh kasutajate juurdepääsu piirangutega infosüsteemidele. Peakontor asub emaaettevõtjaga samas hoones omaette korrusel eraldi teistest struktuuriüksustest. Konkurentsiamet on seisukohal, et konfidentsiaalset informatsiooni puudutavate teenuste osutamine (näiteks

lepingute sõlmimine, arveldamine) tuleks korraldada kas ettevõtja siseselt või kontsernist eraldiseisva infosüsteemi ja andmebaasi kasutusele võtmisega.

Vastavalt elektrituru- ja avaliku teabe seadusele peavad elektrivõrguettevõtjad pidama veebilehekülge, kus avalikustatakse tarbijatele ja turuosalistele oluline informatsioon nagu võrgutasude suurus, võrgulepingute tüüptingimused, võrguga liitumise tingimused jm oluline info. Konkurentsiamet täheldas, et kui varasemalt oli Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l oma kommunikatsiooniga tegelev personal, kes korraldas suhtlemist meediaga, siis nüüd ostab jaotusvõrguettevõtja kommunikatsiooniteenust sisse emattevõtelt Eesti Energia AS. Avalikkuse ees soovitakse rõhutada ettevõtete kuulumist Eesti Energia AS kontserni ühtse brändi alla. Mais 2009 muudeti ära kontserni ettevõtete ärinimed ja logo. OÜ Jaotusvõrk nimi muudeti Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-ks ja kõik kontserni liikmed kasutavad kontserni logo. Sellega rõhutatakse jaotusvõrguettevõtja kuulumist kontserni ja vähendatakse tüdarettevõtte eraldiseisvust. **Kuigi jaotusvõrguettevõtja on uuendanud oma interneti kodulehekülge ning varasemast tõhusamalt on tagatud juurdepääs turuosaliste jaoks vajalikule informatsioonile, võivad emattevõttega sama logo ja sarnase nime kasutamine tekitada turuosaliste jaoks segadust ja võib raskendada informatsiooni kättesaadavust.**

3.2. Konkurents elektriturul

3.2.1. Hulgituru kirjeldus

Eesti elektrituru iseloomustab eelkõige üleminekuperiood turu avamiseks aastani 2013 ning kõrge kontsentreeritus. Aastal 2010 oli elektriturg avatud 28,4% ulatuses. 2011.aastal peaks Eesti saavutama ettenähtud 35% turuosa avanemise.

2010. aastal tegutses turul neli sõltumatut elektrienergia müüjat. 2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust elektribörs.

Eestis kontrollib sisuliselt kogu elektrienergia tootmist suurim energiaettevõtja - Eesti Energia AS, kellele kuulub Eesti installeeritud 2474 MW netovõimsusest (Elering AS 2010. aasta andmed) 2 237 MW ehk 90% ning kes tootis 2010. aastal 89% kogu toodetud elektrienergiast. Seejuures väärub ära märkimist, et praktiliselt kogu elektrienergia tootmine baseerub kodumaistel energiaallikatel ning seeläbi on Eesti sõltumatu kütuse impordist.

Võrreldes teiste EL liikmesriikidega iseloomustab Eesti turgu selle väike maht. 2010. aastal oli Eesti sisemaine elektrienergia tarbimine 8478 GWh (sh kaod 1047 GWh) ning süsteemi tippkoormus 1587 MW. Vastavalt tabelis toodud andmetele on elektrienergia tarbimine alates 2001. aastast järk-järgult kasvanud, kuid seoses majanduslangusega toimus 2009 a. elektritarbimise 4,7% langus. Eesti eksportis 4354 GWh ja importis 1100 GWh. Elektrituru üldised näitajad on toodud alljärgnevas tabelis 3.2-1.

Tabel 3.2-1 Elektrienergia hulgituru üldised näitajad. Allikad Statistikaamet ja Elering AS

Aasta	Elektri tarbimine GWh ²	Import GWh	Eksport GWh	Tippkoormus MW	Installeeritud võimsused MW ³	Üle 5% turuosa tootjate arv	Kolme suurima tootja turuosa	Keskmine turuhind €/sent/kWh ¹
2001	6970	496	1118	1321	2876	1	99	

2002	6940	412	1102	1336	2726	1	99	
2003	7210	93	1989	1475	2723	1	99	
2004	7440	347	2141	1318	2675	1	99	
2005	7510	345	1953	1331	2433	1	99	2,62
2006	7978	251	1001	1555	2059	1	99	2,62
2007	8534	345	2765	1537	2052	1	99	2,62
2008	8557	1369	2310	1637	1960	2	99	2,85
2009	7966	3025	2943	1513	1888	2	99	3,17
2010	8478	1100	4354	1587	2002	2	99	2,94

Märkus: ¹AS Narva Elektriijaamade tootmise hind

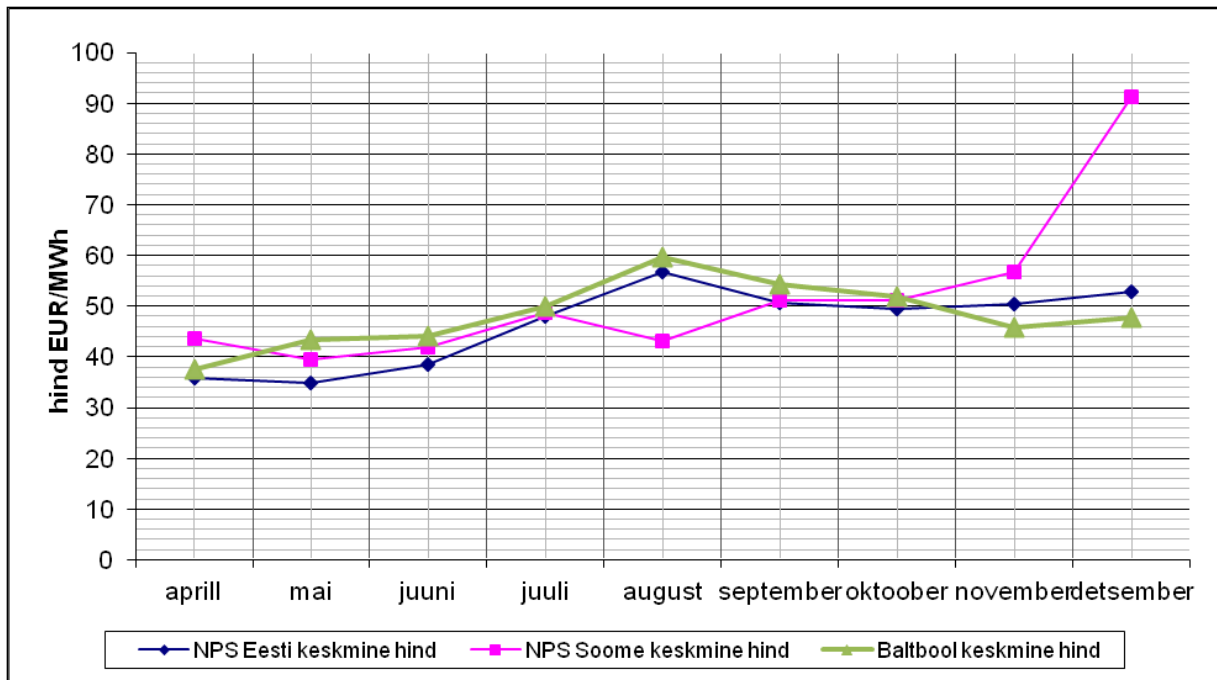
² sealhulgas kaod elektrivõrkudes

³ võimalik tootmisvõimsus tipuajal

Tulenevalt turu osalisest avatusest on ka toimiva hulgituru tekkimine pidurdatud, sest mittevabatarbijate müüdav elekter peab olema toodetud seaduses sätestatud korras. Samas toimus 01. aprillil 2010 turu avamise järgmine etapp, mille kohaselt ei saa vabatarbijad osta elektrit enam reguleeritud hinnaga vaid on kohustatud ostma seda vabalt turult. See on oluline samm konkurentsi tekkimiseks hulgiturul. Samas vastavalt turu korraldusele võib kuni turu täieliku avamiseni 01. jaanuar 2013 mittevabatarbija osta elektrienergiat vaid teda teenindavalt võrguettevõtjalt või tema poolt nimetatud müüjalt. Võrguettevõtjad omakorda peavad ostma elektrienergiat kadude kompenseerimiseks või edasimüügiks mittevabatarbijatele, mis on toodetud kas AS-s Narva Elektriijaamad, koostootmise protsessis, taastuvatest energiaallikatest või väiketootja (alla 10 MW) poolt. Sisuliselt vastab enamus Eesti elektrienergia tootjatest eelpoolnimetatud tingimusele ning on AS-ga Narva Elektriijaamad võrdsetes tingimustes. Võrguettevõtjatel on kadude korvamiseks õigus osta elektrit reguleeritud hinnaga, mida on ka võrguettevõtted teinud, kuna reguleeritud hind on vabaturu hinnast soodsam. Sisuline konkurents võrgukadudeks ostetava elektri osas hakkab toimima turu täielikul avanemisel 2013 kui lõpeb elektri tootmise ja müügi hinna regulatsioon ning teiste seas ka kõik võrguettevõtted hakkavad ostma elektrit vabaturu tingimustes.

Elektritootjate ja hulgi kauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Estlink 1-ga on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega. Lätis-Leedus on elektriturg avatud ning plaanitava Estlink 2-ga integreerub Eesti ja kogu Balti süsteem üha enam Põhjamaade Elektribörsi NPS-ga. Põhjamaade elektribörsilt on alates 1. aprillist 2010 Eesti sisetarbimise katmiseks ostetud 1,8 TWh elektrit, mis moodustab sama perioodi kogutarbimisest ligi 32%. Kokku on NPS elektribörsilt üheksa kuuga ostetud 2,8 TWh energiat, millest pea kolmandik (1 TWh) liikus Lätti. NPS Eesti hinnapiirkonnas müüdi üheksa kuu kokkuvõttes 3,8 TWh elektrienergiat, millest Eesti turuosaliste poolt müüdud kogus moodustas 3,5 TWh. Leedust imporditi Eesti hinnapiirkonda 47 GWh elektrienergiat ning Lätist 261 GWh. NPS Eesti üheksa kuu keskmine elektri hind börsil oli 46,35 €/MWh.

Joonisel 3.2-1 on toodud hinnavõrdlus NPS Eesti, NPS Soome ja Leedu elektribörsi Baltbool keskmiste hindade vahel. Hinnaerinevuste põhjusteks on Eesti tootjate suur eksportvõime, elektrienergia defitsiit Lätis ja Leedus, Põhjamaade hüdroreservuaaride madal täituvus, ülekoormused Eesti –Läti piiril. Kuigi NPS Eesti ja Leedu elektribörsi Baltbool hinnad on suhteliselt sarnased, siis börsi reeglid ja keskkond on erinevad ning seetõttu otseseid järeldusi teha ei saa.

Joonis 3.2-1 NPS Eesti, NPS Soome ja Baltbool keskmiste hindade hinnavõrdlus kuude kaupa

CO₂ mõju elektrienergia hinnale

Kuna 88,6% elektrienergiast toodetakse põlevkivist (vt joonis 5.1-2), siis on elektrienergia hind oluliselt mõjutatud CO₂ emissiooni vähendamise poliitikast. Ka võib väita, et Eestis on CO₂ poliitika mõju elektrienergia hinnale tunduvalt suurem kui teistes EL liikmesriikides. Elektrienergia tootmine põlevkivist on suure CO₂ emissiooniga ning 1 MWh elektrienergia tootmiseks kulub ligikaudu 1 tonn CO₂. Seega kui kogu vajaminev CO₂ tuleks osta turuhinnaga, mõjutaks see oluliselt elektrienergia hinda. Kui näiteks CO₂ tonni hind on 10 €, siis lisab see ka MWh elektrienergia hinnale samapalju ehk 10 €/MWh.

Eelmiseks jaotusperioodiks (2005 kuni 2007) eraldati Eestile ning sealhulgas põlevkivielektrijaamu valdavale Eesti Energia AS-le piisavalt CO₂ kvoote, mida jätkus nii kodumaiseks toodanguks kui ka ekspordiks. Käimasolevaks jaotusperioodiks (2008 kuni 2012) kärpis Euroopa Komisjon oma otsusega oluliselt Eestile eraldatud CO₂ kvoote. Eesti vaidlustas otsuse esimese astme kohtus. Esimese astme kohus tegi Eestile soosiva otsuse, mille Euroopa Komisjon omakorda apelleeris Euroopa Kohtus. Kuigi vaidlus jätkub, kinnitas valitsus siseriikliku jaotuskava aastateks 2008–2012. Jaotuskavas on sätestatud, et lubatud aastane CO₂ kogus on 13,3 miljonit tonni, mis sisaldab riiklikku reservi 1,04 tuhat tonni. Sealjuures on Eesti Energia AS kontsernile eraldatud 9,2 miljonit tonni. Tulenevalt olulistest kärbetest tekib küsimus, kas Eesti Energia AS-l on 5-aastaseks jaotusperioodiks piisavalt CO₂ kvoote, et tagada kodumaiste suletud turuosa tarbijate varustamine või on vajalik kvoote juurde osta. Kvootide juurdeostmine mõjutaks aga elektrienergia hinda. Konkurentsiamet tellis Tallinna Tehnikaülikoolilt arvutused Eesti Energia AS poolt emiteeritava CO₂ koguse kohta. Kui eeldada, et eksporditava elektri ja põlevkiviõli tootmiseks vajalikud kvoodid ostetakse juurde ning arvestada ka elektritarbimise langusega, siis on Eesti Energia AS-l olemas kodumaise tarbimise katmiseks vajalik CO₂ kogus.

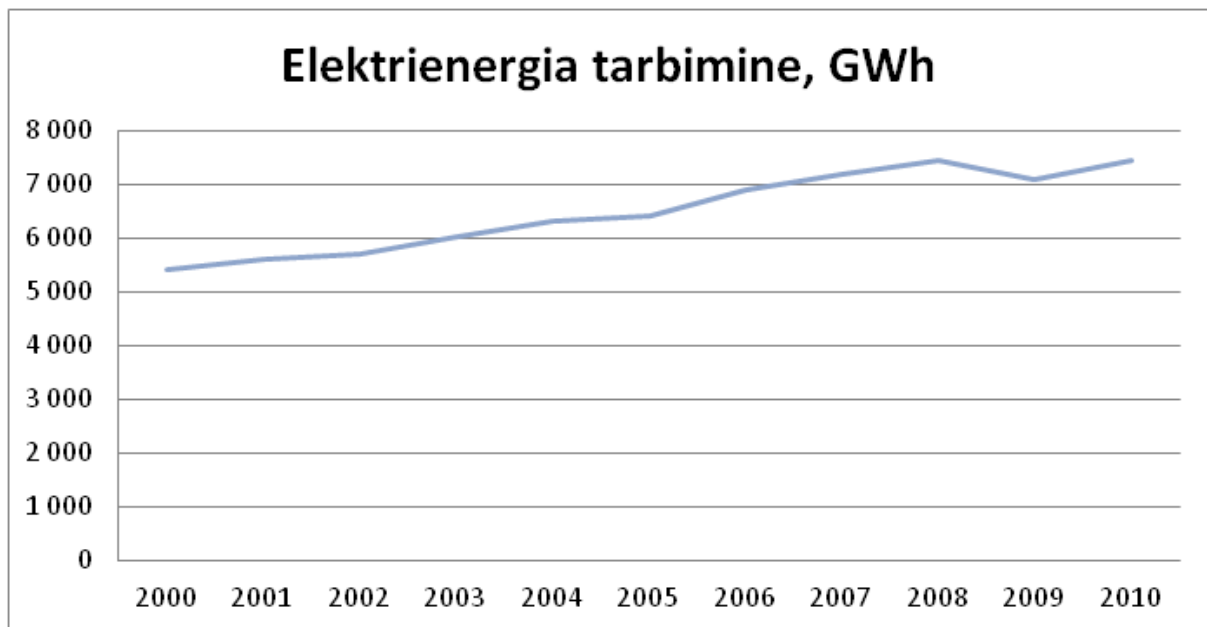
3.2.2. Jaeturu kirjeldus

Eestis on üleminekuperiood elektrituru avamisele. Vabatarbijate tarbimise osakaal moodustas 2010. aastal 2110 GWh, mis on 28,4% elektrienergia lõpptarbimisest. Vastavad näitajad on toodud ka tabelis 3.2-2. Veerus kahepoolset lepingud on toodud vabatarbijate poolt ostetud elektrienergia kogus.

Tabel 3.2-2 Elektritarbimine Eestis

Aasta	Kogu tarbimine (ilma võrgukadudeta) GWh	Müüdud vabatarbijatele kahepoolsete lepingute alusel GWh
2002	5 686	670
2003	6 013	760
2004	6 326	880
2005	6 403	850
2006	6 902	875
2007	7 180	985
2008	7 427	1089
2009	7 080	2015
2010	7431	2110

Viimase kümne aasta Eesti elektrienergia tarbimist (GWh) iseloomustab alljärgnev joonis 3.2-2.

Joonis 3.2-2 Eesti elektrienergia tarbimine 2000-2010, GWh Allikas Statistikaamet

Kuna mittevabatarbijad on kohustatud ostma elektrienergia terved teenindavalt võrguettevõtjalt, siis puudub neil tarnija vahetamise võimalus. Sarnaselt hulgituruga on ka jaeturul suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS, kelle turuosa on 93,7%. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 3.2-3.

Tabel 3.2-3 Üldised andmed jaeturu kohta

	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatu te elektrimüüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosa			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad	Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad
2001	5 607	1	0	100	93	93	0	0	0
2002	5 686	1	0	100	93	93	0	0	0
2003	6 013	1	0	100	93	93	1	0	0
2004	6 326	1	0	100	93	93	1	0	0
2005	6 403	1	0	100	93	93	1	0	0
2006	6 902	1	3	100	92	92	1	0	0
2007	7 180	1	3	100	92	92	0	0	0
2008	7 427	1	3	100	92	92	n/a	n/a	n/a
2009	7 080	1	4	100	93	93	n/a	n/a	n/a
2010	7431	1	4	100	94	94	80	n/a	n/a

* Ei sisalda võrguettevõtjaid

Andmed lõpptarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 3.2-4. Tarbija hinnaregulatsiooni ja müügikohustust on käsitletud peatükis 6.1-5.

Tabel 3.2-4 Elektrienergia lõpptarbija hinnad 2010. aastal

	Ühik	Äritarbija	Kodutarbija
Võrguteenus	€senti/kWh	3,10	4,02
Võrguteenuses sisalduvad maksud		0	0
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta (KA-ga kooskõlastatud põhitariif)	€senti/kWh	2,82	3,24
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,45	0,45
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	0,81	0,81
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	7,18	8,52
Käibemaks 20%	€senti/kWh	1,44	1,70
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	8,62	10,22

Märkused:

Äritarbijana käsitletakse kõiki tarbijaid, kes ei ole kodutarbijad.

Hinnad on vastavalt Eesti Energia AS ja Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ hinnakirjale.

3.2.3. Konkurentsialane järelevalve ja meetmed turgu valitseva seisundi kuritarvitamise vältimiseks

Konkurentsiseadus sätestab turgu valitsevat seisundit, eri- või ainuõigust omava ning olulist vahendit omava ettevõtja definitsiooni. Turgu valitsevat seisundit omab ettevõtja või mitu samal kaubaturul tegutsevat ettevõtjat, kelle positsioon võimaldab tal/neil sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest. Turgu valitseva seisundi omamist eeldatakse, kui ettevõtjale või mitmele samal kaubaturul tegutsevale ettevõtjale kuulub kaubaturul vähemalt 40 protsenti käibest.

Konkurentsiseaduse alusel on keelatud ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas:

- 1) otsene või kaudne ebaõiglaste ostu- või müügihindade või muude ebaõiglaste äritingimuste kehtestamine;
- 2) tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramine;
- 3) võrdväärsete kokkulepete sõlmimisel erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda;
- 4) kokkuleppe sõlmimise eelduseks tingimuse seadmine, et teine pool võtab endale kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustusi;
- 5) ettevõtja sundimine endaga või teise ettevõtjaga koondumiseks, konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimiseks, kooskõlastatud tegevuseks või otsuse vastuvõtmiseks;
- 6) põhjendamatu keeldumine kauba müümisest või ostmisest.

Eri- või ainuõigusena käsitatakse riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse poolt ettevõtjale antud õigust, mis võimaldab tal olla kaubaturul teiste ettevõtjatega võrreldes eelisseisundis või ainsaks ettevõtjaks sellel kaubaturul. Olulist vahendit, sealhulgas loomulikku monopoli omavaks loetakse ettevõtja, kelle omandis, valduses või opereerimisel on võrgustik, infrastruktuur või muu oluline vahend, mida teisel isikul ei ole võimalik või ei ole majanduslikult otstarbekas dubleerida, kuid millele juurdepääsuta või mille olemasoluta ei ole võimalik kaubaturul tegutseda.

Konkurentsiseadus sätestab ka kohustused eri- või ainuõigust või olulist vahendit omavale ettevõtjale, mille kohaselt eelpoolnimetatud ettevõtja on kohustatud:

- 1) lubama teisele ettevõtjale mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile kaupadega varustamise või nende müügi eesmärgil;
- 2) hoidma raamatupidamises selget vahet erinevate põhi- ja lisategevusalade vahel (näiteks tootmine, edastamine, turustamine ja ettevõtja muud tegevusalad), tagades sellega majandusarvestuste läbipaistvuse;
- 3) pidama eraldi arvestust iga toote või teenusega seotud tulude ja kulude kohta, lähtudes järjepidevalt kohaldatavatest ja objektiivselt põhjendatud arvestuspõhimõtetest, mis tuleb selgelt määratleda ettevõtja sise-eeskirjades. Tulude ja kulude arvestus peab võimaldama hinnata, kas ettevõtja toote või teenuse hind on mõistlikus vahekorras toote või teenuse väärtusega.

Eri- või ainuõigust või olulist vahendit omav ettevõtja võib keelduda lubamast teistele ettevõtjatele juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile, kui keeldumiseks on objektiivsed alused, sealhulgas:

- 1) on ohustatud antud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga ühendatud seadmete ohutus ja turvalisus ning võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi tööefektiivsus ja turvalisus;
- 2) on ohustatud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi terviklikkuse hoidmine või vastastikusel seoses toimimine;
- 3) seadmed, mida soovitakse ühendada võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga, ei vasta kehtivatele tehnilistele standarditele või reeglitele;
- 4) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puuduvad tehnilised ja finantsilised võimalused ning vahendid, et vajalikul määral efektiivselt ja turvaliselt teenindada vastava võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi kaudu või abil;
- 5) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puudub seadusega ettenähtud luba vastavaks tegevuseks;
- 6) juurdepääsu tagajärjel ei ole tagatud seadusega ettenähtud andmete kaitse.

Kõik elektrivõrguettevõtjad on konkurentsiseaduse alusel nii eri- ja ainuõigust kui ka olulist vahendit omavad ettevõtjad. Ainuõigus tuleneb ka eelpool punktis 3.2. kirjeldatud kontsessiooni printsüübist, mille alusel on nii põhivõrguettevõtjale kui ka igale jaotusvõrguettevõtjale määratud tegevuspiirkond, kus vastava võrguteenuse osutamine on lubatud vaid ühele nimetatud piirkonnas tegutsevatele ettevõtjatele. Elektriturseadus reguleerib detailselt võrguettevõtjate tegevust ning sätestab ka järelevalve funktsiooni, mistõttu on ka võrguettevõtjate tegevuse järelevalve reguleeritud eelkõige elektriturseadusega.

Konkurentsiametil on elektriturseaduse alusel kohustus kooskõlastada mittevabatarbijatele müüdav elektrienergia keskmine hind ning selle raames ka AS-i Narva Elektri jaamad tootmishind. Konkurentsiametil on õigus kontrollida elektriturseaduse alusel ka turgu valitseva seisundiga müüja ning tootja poolt müüdava elektrienergia hindu.

Kui turgu valitsevat -või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab oma seisundit, võib tulenevalt konkurentsiseadusest teha ettekirjutuse või algatada väärteomenetluse (maksimaalne trahv 32 000 eurot). Korduval rikkumisel on õigus algatada kriminaalmenetlus.

Alates 1. jaanuarist 2008 on Konkurentsiametil kui uute funktsioonidega asutusel kohustus teostada järelevalvet elektrituru toimimise üle nii elektrituru- kui ka konkurentsiseaduse alusel. Elektriturseaduse alusel on üksikasjalikult reguleeritud võrguettevõtjate tegevus – nende õigused ja kohustused. Kuigi ka konkurentsiseadus sätestab elektrivõrkude kui olulist vahendit omavate ettevõtjate kohustused, on võrkude regulatsioonil otstarbekas rakendada antud sektori eriseadust ehk elektriturseadust. Seevastu elektrienergia tootjate ja müüjate tegevus on reguleeritud elektriturseaduses küllaltki üldsõnaliselt ning siin võib osutada otstarbekaks rakendada konkurentsiseadust.

Elektritootjatele makstavate toetuste süsteemis muudatuste mõju elektriturile

Konkurentsiamet on nõus, et toetuste mõju varustuskindlusele on positiivne, sest vähendavad tootjate investeerimiskulusi ja seega rajatakse Eestisse uusi tootmisvõimsusi. Eelkõige puudutab see uusi põlevkivi plokkide ning puidul ja turbal või teistel kütustel töötavaid koostootmise jaamu. Teisalt on Konkurentsiamet seisukohal, et konkurentsi olukorra osas on see muret tekitav, sest võib tekkida olukord, kus mingi aja möödudes saavad toetust kõik tootjad ja seetõttu jääb Eestisse vaid subsideeritud elektritootmine. Muuhulgas peab Konkurentsiamet silmas Läti ja Leedu naaberturgudel toimuvat, kus elektritootja saab toetust

vaid kodumaiselt müüdüd toodangu eest. Siinkohal on Eesti tootjatel eelis, sest vastavalt Eesti seadusandlusele ei sõltu toetuse maksmine turustuskohast.

2010. aasta jaanuaris vastu võetud seaduse muudatus tõstab makstavate toetuse kogusummat ja toetust saavate tootjate hulka. 2010. aastal maksti toetust ligi 45 milj eurot ning võrreldes 2009. aastaga on toetused kasvanud 76%. Tuulikutele maksti toetusi 8,2 milj eurot, biomassist toodetud elektrienergiale 28,9 milj eurot. Hüdroenergiast toodetud ja toetust saava elektrienergia maht on jäänud samale tasemele, biogaasist toodetud elektrienergia eest saadav toetus moodustas ca 0,6 milj eurot, aastatagusega on siin kasv ca 40 %. Elering AS prognooside kohaselt makstakse 2011. aasta jooksul tootjatele taastuvenergia- ja tõhusa koostootmise toetusi välja juba ligi 57,7 miljoni euro ulatuses (allikas Elering AS).

Olukorras, kus Eestis tekib aina subsidiidume juurde on nende osakaal juba väga oluline osa elektriarvest. Võttes arvesse kavandatavaid toetusi: uued tuulepargid, sest toetuse piirmäära tõsteti 400 MW-lt 600-le, koostootmise jaamad, siis suureneb toetuse osakaal elektri hinnas veelgi.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et konkurentsi olukorrast lähtudes on olukord muret tekitav, sest Eesti liigub suunas, kus subsidiidumite osakaal elektri hinnas jätkuvalt kasvab. Tulenevalt eeltoodust teostas Konkurentsiamet makstavate toetuste põhjalikku analüüsi, kus hindas toetuste mõju konkurentsiolukorrale ja tarbijale ning toetuste määra põhjendatust, mida kokkuvõtvalt on kajastatud punktis 2.3.

4. Maagaasituru toimimine ja regulatsioon

4.1. Regulatsiooni alased küsimused [EÜ direktiiv 2003/55/EÜ artikkel 25 (1) välja arvatud „h“]²

4.1.1. Riikidevahelised maagaasi ühendused, vaba võimsuse määramine ja jagamine, süsteemi ülekoormuse lahendamine

Eestil on maagaasi võrguühendused Venemaa ning Lätiga. Kokku on Eestil kolm ühendust: Narvast ja Värskast Venemaale ning Karksi Lätti (joonis 4.1-1) teoreetilise koguvõimsusega 11 000 tuhat m³/ööpäevas (4276 MW). Ülekandetrasse (rõhuga üle 16 bar) on ~880 km ja jaotustrasse on ~2035 km. Eestis ei ole maagaasihoidlaid ega veeldatud maagaasi terminaale. Eesti gaasisüsteemis vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemi kompressorjaamadega või Läti Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

Joonis 4.1-1 Eesti maagaasi ülekandevõrk (allikas AS EG Võrguteenus)

Reeglina on avatud vaid Värskas ja Karksi ühendused. Narva ühendus on suletud Venemaa poolse ülekandesüsteemi piirangu tõttu ja kuigi ühenduse teoreetiline läbilaskevõime on 4 000 tuhat m³/ööpäevas (1555 MW), siis tegelikult praktiliselt võimalik ülekandevõime mitte üle 500 tuhat m³/ööpäevas talvel ja -1000 tuhat m³/ööpäevas suvel. Riikidevahelised ülekandevõimsused on esitatud tabelis 4.1-2.

² h) läbipaistvuse ja konkurentsi tase

Tabel 4.1-2 Gaasi ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused

	Tehniline läbilaskevõime						Tegelik tipuvõimsus					
	Narvast Venemaa ühendus *		Värskast Venemaa ühendus		Karksist Lätiga ühendus		Narvast Venemaa ühendus		Värskast Venemaa ühendus		Karksist Lätiga ühendus	
	tuh.m ³ /ööpäevas	MW	tuh.m ³ /ööpäevas	MW	tuh.m ³ /ööpäevas	MW	tuh.m ³ /ööpäevas	MW	tuh.m ³ /ööpäevas	MW	tuh.m ³ /ööpäevas	MW
2008	500	194	4000	1555	7000	2721	940	365	3110	1209	4610	1792
2009	500	194	4000	1555	7000	2721	230	89	2480	964	4350	1691
2010	500	194	4000	1555	7000	2721	690	268	2620	1018	4450	1730

* Teoreetiline tehniline läbilaskevõime on 4000 tuh.m³ ööpäevas, kuid piiratud Venemaa poolse ülekandesüsteemi piirangu tõttu.

2010. aasta tippkoormuseks kujunes 4 450 tuh m³/ööpäevas (1730 MW), mis jääb tunduvalt alla süsteemi maksimaalsele läbilaskevõimele. Maagaasi tippkoormused aastate lõikes on esitatud tabelis 4.1-3. Tabelist selgub, et ülekandeteenuse võimsuse puudujääki ei esine.

Tabel 4.1-3 Maagaasi tarbimise tipp ja ülekandesüsteemi läbilaskevõime

	Tippkoormus		Süsteemi läbilaskevõime max	
	1000 m ³ /ööpäevas	MW	1000 m ³ /ööpäevas	MW
2001	5 400	2 099	7 000	2 721
2002	5 000	1 944	7 100	2 760
2003	5 500	2 138	7 800	3 032
2004	5 100	1 982	8 300	3 226
2005	5 200	2 021	10 400	4 043
2006	6 700	2 604	10 500	4 081
2007	6 400	2 488	10 700	4 159
2008	5 200	2 021	10 900	4 237
2009	4 350	1 691	10 900	4 237
2010	5 100	1 982	10 900	4 237
2011 progn	4 500	1 749	10 900	4 237
2012 progn	4 800	1 866	10 900	4 237
2013 progn	4 800	1 866	10 900	4 237
2014 progn	4 800	1 866	10 900	4 237
2015 progn	5 000	1 944	10 900	4 237
2016 progn	5 300	2 060	10 900	4 237

Märkus: AS EG Võrguteenus prognoos

Süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid

Kuna ülekandevõrgus võimsuse puudujääki ei esine ja süsteemihalduri AS-i EG Võrguteenus prognoosi kohaselt ei teki ülekandeteenuse võimsuse puudujääki ka prognoosis esitatud 2016. aastani, puudub vajadus ülekoormuse lahendamise reeglite loomiseks.

4.1.2. Maagaasi ülekande- ja jaotusettevõtete regulatsioon

Erinevalt elektrivõrguettevõtjatest ei rakendata gaasivõrguettevõtjatele tegevusloa väljastamisel nn ainuõiguse printsiipi ning vastavalt maagaasiseadusele on lubatud ka paralleelse võrgu ehitamine. Senise praktika kohaselt ei ole olnud paralleelse võrgu ehitamise juhtumeid.

Tegevuslubade väljastamisel jaotusvõrguettevõtjatele määrab Konkurentsiamet kaardi peal ära võrguettevõtja tegevuspiirkonna. Võrguettevõtjatel on kohustus arendada võrku oma tegevuspiirkonnas viisil, mis tagab kõikide juba liitunud ning liituda soovivate tarbijate gaasivarustuse.

AS EG Võrguteenus valduses on nii gaasi ülekandevõrk kui ka suurim jaotusvõrk. AS EG Võrguteenus aktsiad kuuluvad 100% AS-le Eesti Gaas, kes on ühtlasi ka suurim gaasi müüja Eesti gaasiturul ja kelle suurimad aktsionärid on DWPBANK RE DRESNER BANK, GAZPROMPANK ja Fortum Heat and Gas OY. Koos AS-ga EG Võrguteenus on Eestis kokku 25 gaasi jaotusvõrguettevõtjat, mida on suhteliselt palju. Gaasi jaotusvõrkude nimekiri on toodud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud. AS EG Võrguteenus jaotusteenuse turuosa müügikoguse alusel on ca 92% ning ettevõtjal on 43,5 tuhat klienti. Ülejäänud jaotusvõrguettevõtjad on reeglina suhteliselt väikese müügimahuga mitte üle 10 000 tuhat m³/aastas ning klientide arv ei ületa tuhandet klienti. Väikeste gaasivõrkude jaotusteenuse summaarne turuosa müügikoguse järgi on vaid 8%.

Võrguteenuse hinnaregulatsioon

Vastavalt seadusele rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Konkurentsiameti tööle lisab see lisakoormuse kuna töömaht hindade kooskõlastamisel sõltub eelkõige ettevõtjate arvust ning mitte nende suurusest.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- Ülekandeteenuse hind
- Jaotusteenuse hind
- Liitumistasu meetodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansigaasi hind ning tasu gaasi transiidi eest, nimetatud tasudele rakendab Konkurentsiamet nn *ex-post* kontrolli ehk hinna järelevalvet.

Gaasivõrguettevõtjate regulatsioon toimub samadel printsiipidel elektrivõrkude regulatsiooniga. Konkurentsiamet töötab välja võrguteenuste arvutamise ühtse meetodika, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on suhtelised mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeeringute plaani ning võrguteenuste müügikogused.

Kuna hinna kooskõlastamiseks esitatavad tabelid on mahukad, siis on nende täitmine nõutav vaid hindade kooskõlastamisel. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Samas on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes võrguteenuse ning gaasi müügi. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ettevõtjate üle ning nõuda andmeid ning dokumentidest koopiaid. Senise regulatsiooni praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamist keeldunud ning kehtestatud regulatsioon andmete esitamise suhtes toimib probleemideta.

Gaasivõrkude hinnaregulatsioonil on Konkurentsiametil määrav roll detailse regulatsiooni meetoodika väljatöötamisel. Seadus sätestab hinnaregulatsiooni suhtes alljärgneva:

- Konkurentsiamet peab kooskõlastama kõik võrguteenuse hinnad ja liitumistasu arvutamise meetoodika enne jõustumist;
- Võrguteenuste hinnad peavad olema põhjendatud, lähtudes võrgu toimimiseks ja arendamiseks, töö- ja varustuskindluseks, võrgu kaudu jaotatava gaasi mõõtmise ja mõõtmisandmete edastamiseks ja arvestamiseks vajalikest kulutustest ning põhjendatud tulukusest nii, et oleks tagatud tarbija häireteta varustamine gaasiga.;
- Võrguteenuste hinnad tuleb kujundada selliselt, et oleks tagatud:
  - vajalike tegevuskulude katmine;
  - investeeringud tegevus- ja arenduskohustuse täitmiseks;
  - keskkonnanõuete täitmine;
  - kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine;
  - põhjendatud tulukus.
- Konkurentsiamet töötab välja ja avalikustab võrgutasude arvutamise ühtse meetoodika ning lähtub sellest võrguettevõtjate võrgutasude kooskõlastamisel.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel „Gaasi võrguteenuste hindade arvutamise ühtne meetoodika“, „Soovituslik juhend maagaasivõrgu liitumistasu meetoodika koostamiseks“ ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“. Muuhulgas olgu selgitatud, et kapitalikulu kui ka põhjendatud tulukuse arvestuse aluseks on reguleeritav vara. Reguleeritava vara arvestuse juures on äärmiselt oluline selle järjepidevus. Vara arvestus toimub printsiibil, kus reguleeritava vara algväärtusele, milleks on võetud põhivara raamatupidamislik väärtus, liidetakse teostatud investeeringud ning lahutatakse regulatiivne kapitalikulu. Põhjendatud tulukuse arvutamisel kasutatakse analoogselt teiste regulaatoritega mudelit, kus tulukus arvutatakse kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) ja reguleeritava vara alusel. Kaalutud keskmine kapitali hind sõltub muuhulgas ka konkreetse ettevõtjatega seotud riskidest.

Võrgutasude hinnaregulatsioonil on kasutusel printsiip, kus ettevõtja esitab taotluse hindade kooskõlastamiseks vastavalt vajadusele ning hinnad kehtivad kuni uute hindade kooskõlastamiseni.

Gaasivõrkude peamised koondnäitajad kooskõlastatud võrguteenuse hindade osas on toodud tabelis 4.1-4 Gaasi ülekande teenust osutab vaid AS EG Võrguteenus. Nimetatud tabelis on toodud eelpoolnimetatud ettevõtja kui suurima jaotusvõrgu jaotusteenuse hinnad. Kõikide ettevõtjate hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel.

Tabel 4.1-4 Gaasivõrguettevõtjate koondnäitajad

Tarbija	Reguleeritud ettevõtjate arv	Võrguteenuse hind 2010		
		€/MWh		
		Suur tööstustarbija (I4)	Kommerts- tarbija (I1)	Kodutarbija (D3)
Ülekanne	1	0,96		
Jaotus	25	1,92	1,92	5,76

Märkused: vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

-suure tööstustarbija (I4) aastane tarbimine on 116 300 MWh

-kommertstarbija (I1) aastane tarbimine on 116,3 MWh

-kodutarbija aastane tarbimine on 23 260 kWh

Andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

AS EG Võrguteenus võrguteenuse hinnad 2010. aastal ei muutunud.

Väiksemad võrguettevõtjad on reeglina kehtestanud kõikidele tarbijatele ühe jaotusteenuse hinna kategooria, mis ei sõltu gaasivõrgu rõhust ega muudest tarbimist iseloomustavatest näitajatest nagu tarbija tarbimise maht. Väikeste võrguettevõtjate võrguteenuse hinnad jäid 2010. aastal vahemikku 2,39 kuni 8,1 €/MWh. Oluline erinevus tuleneb ka sisseostetavast võrguteenuse hinnast, nimelt on osad jaotusvõrguettevõtted liitunud otse EG Võrguteenuse ülekandevõrguga, mille teenuse tariif on oluliselt soodsam kui eelpoolnimetatud ettevõtte jaotusteenuse tariif.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetodika ja lepingute tüüptingimused.

Gaasivarustuse kvaliteet

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikestest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja ning Konkurentsiameti ülesanne on kontrollida kvaliteedi nõuete täitmist.

AS EG Võrguteenuse andmetel oli 2010. aastal kokku 699 katkestust, millest 220 olid planeeritud tööde käigus, 401 AS Eesti Gaas müügi osakonna tellimusel ja 49 avariid. Ühegi katkestuse kestus ei ületanud 12 tundi.

Bilansivastutus

2007. aasta märtsis jõustusid maagaasiseaduse muudatused, millega täiustati bilansivastutuse regulatsiooni selliselt, et iga turuosaline on vastutav oma bilansi eest. Bilansi perioodiks on ööpäev ning kodutarbija bilansi eest vastutab bilansihaldur - müüja. Bilanss on seaduse tähenduses tasakaal turuosalise gaasi müügilepingus kokkulepitud planeeritud gaasikoguse ning turuosalise realselt tarbitud või edasi müüdüd gaasikoguse vahel. Seega vastutavad sisuliselt kõik turuosalised, v.a kodutarbijad, et nende tarbimise ööpäevane kogus vastaks lepingus kokkulepitule.

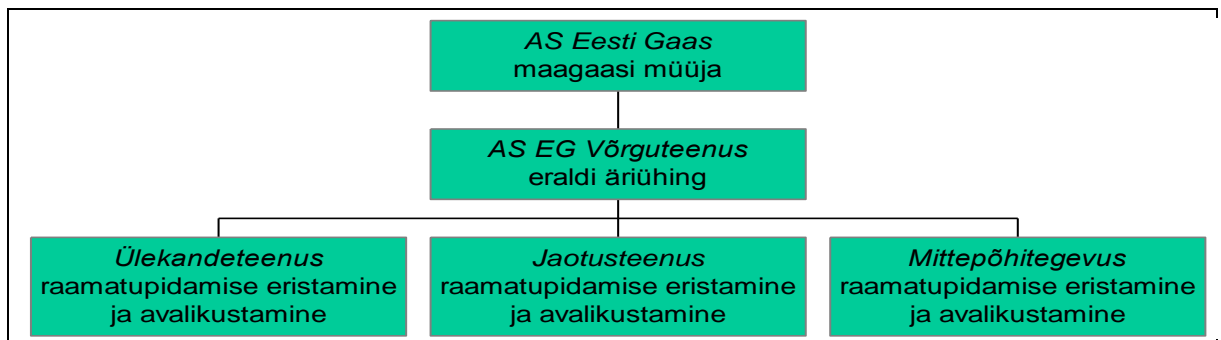
Bilansivastutus on korraldatud printsiibil, kus süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Paraku iseloomustab Eesti gaasiturgu äärmine kontsentreeritus, kus pikaajaliste lepingute järgi impordib gaasi vaid AS Eesti Gaas ühelt tarnijalt (Gazpromilt). Seetõttu on AS Eesti Gaas kui ainuke gaasi importija osutanud tarbijatele ning teistele võrguettevõtjatele gaasi müüjana ka bilansihalduri teenust ehk gaasi müügihind on sisaldanud ka bilansiteenust. Seega puudub ka bilansiteenuse turul igasugune konkurents ning Konkurentsiameti hinnangule ei teki see enne konkureerivate gaasi importijate turule tulekut.

AS EG Võrguteenus bilansigaasi hinna määramise meetodika ja rakendamise tüüptingimused kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal.

4.1.3. Tegevusalade eristamine

Vastavalt maagaasiseadusele on maagaasi müügi ja jaotusteenuse juriidiline eristamine nõutav, kui klientide arv on üle 100 000. Samas on sätestatud, et võrguettevõtja, kes osutab ülekandeteenust, võib olla ka jaotamisteenuse osutaja, kuid ei või samal ajal olla müüja. Tulenevalt sellest on juriidiliselt eristatud vaid AS-le Eesti Gaas kuuluv võrguettevõtja ning alates 2006. aasta algusest on moodustatud eraldi äriühing AS EG Võrguteenus, kes täidab ka süsteemihalduri ülesandeid.

AS Eesti Gaas kontserni kuuluva AS EG Võrguteenus näol on tegemist nn kombineeritud võrguoperaatoriga, kus ülekande- ja jaotusteenus ning mittepõhitegevus on eristatud raamatupidamises ning avalikustatud. Seejuures peab ettevõtja kehtestama raamatupidamiseeskirjad varade ja kohustuste ning tulude ja kulude jaotamise osas ning raamatupidamise aastaaruandes peab kulude jagamise õigsuse kohta andma hinnangu audiitor. AS EG Võrguteenus struktuur on toodud alljärgneval joonisel 4.1-2.

Joonis 4.1-2 AS EG Võrguteenus struktuur

Konkurentsiamet on töötanud välja ja avalikustanud oma koduleheküljel vastavad juhised ning aruandevormid, mille alusel saavad ettevõtjad tegevusalasid eristada. Seejuures peab ettevõtja kehtestama raamatupidamiseeskirjad varade ja kohustuste ning tulude ja kulude jaotamise osas ning raamatupidamise aastaaruandes peab kulude jagamise õigsuse kohta andma hinnangu audiitor.

Lisaks võrguteenuse, maagaasi müügi ning mittepõhitegevuse eristamisele peavad ettevõtjad eristama oma raamatupidamise ka erinevate teenuste osutamise lõikes (nn regulaatori poolt sätestatud tegevusalade eristamine).

Kombineeritud võrguoperaator (AS EG Võrguteenus) on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- ülekandeteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiametiga kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist);
- jaotusteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiametiga kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist);
- transiit (*ex-post* regulatsioon ehk Konkurentsiametil on õigus kontrollida hindade põhjendatust);
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale);
- bilansigaasi müük (*ex-post* regulatsioon ehk Konkurentsiametil on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- mittepõhitegevus.

Jaotusvõrguettevõtja, kes ei ole kohustatud moodustama eraldi äriühingut on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- maagaasi müük;
- jaotusteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist);
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk Konkurentsiamet kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale);
- mittepõhitegevus.

Turuosaliste võrdse kohtlemise tegevuskava

Süsteemihaldur on kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste gaasiettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Konkurentsiamet on eelpoolnimetatud tegevuskava koostamiseks töötanud välja juhendi, mis on avalikustatud ameti koduleheküljel. Vastavalt juhendile on soovitatav koostada tegevuskava 3-aastases perspektiivis. Konkurentsiamet on seisukohal, et nii tegevuskava kui ka aruanne selle täitmise kohta on avalikud dokumendid ning kõigil huvitatutel on õigus nendega tutvuda. Juhul kui Konkurentsiamet on arvamusel, et tegevuskava ei ole piisav ning ei vasta tegelikele nõuetele, on tal õigus nõuda tegevuskava ülevaatamist ning vajadusel ka muutmist.

AS EG Võrguteenus on asunud täiustama turuosaliste võrdse kohtlemise tegevuskava ja esitas selle 2010. aasta mais Konkurentsiametile tutvumiseks. 2011. aasta maikuu esitas AS EG Võrguteenus Konkurentsiametile täiustatud võrdse kohtlemise tegevuskava.

Tegevusalade eristamise vaatepunktist on kõige olulisem selle täitmine AS-i Eesti Gaas kontserni osas, kuna lisaks võrguteenusele on kontsern turgu valitsev nii gaasi hulgi- kui ka jaemüügil. Nagu juba eelpool mainitud on AS EG Võrguteenus eraldi äriühing, mille aktsiad kuuluvad 100% AS-le Eesti Gaas.

Sarnaselt elektriuruseadusele sätestab maagaasiseadus piiranguid ettevõtja juhatuse koosseisu kohta. Nimelt ei või süsteemihalduri juhtimise eest vastutav isik samal ajal olla teise gaasiettevõtja juhatuse liige või muul viisil vastutada teise gaasiettevõtja igapäevase majandustegevuse eest. Sisuliselt peaks emattevõtja pädevuses olema vaid investeeritud varade tootlikkuse, aastaeelarve ja pika-ajalise äriplaani kinnitamine. Ülejäänud osas peaks võrguettevõtja olema sõltumatu.

AS EG Võrguteenus juhatus on kaheliikmeline ning nõukogu kolmeliikmeline, sealjuures koosneb nõukogu emattevõtja AS Eesti Gaas töötajatest. Vastavalt võrguettevõtja põhikirjale on ettevõtja igapäevane juhtimine, sh süsteemihalduri teenused, juhatuse ainupädevuses.

AS-l EG Võrguteenus kui süsteemihalduril on oluline ettevõtja tegevuskava võimalikul tegutsemisel kriisiolukorras, kus võib olla vajalik gaasitarbimise piiramine. Seoses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010, 20. oktoober 2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid ning muuhulgas on reguleeritud ka süsteemihalduri tegutsemine võimalikus kriisiolukorras, kus võib olla vajalik maagaasi tarbimise piiramine. AS-l EG Võrguteenus on olemas plaan tegutsemiseks kriisiolukorras, mis on esitatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile.

Võrkude sõltumatuse tagamisel ning hinnaregulatsioonil on tähtis kontrollida emattevõtjalt ning teistelt kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt ostetavate teenuste hinnakujundust. Emattevõtjatel ostetavate teenuste osas on Konkurentsiamet järginud printsiipi, kus ostetava teenuse hind ei tohi ületada turuhinda ning täita tuleb kõiki hankereegleid. Vastavalt riigihangete seadusele peavad gaasivõrgud kui loomulikud monopolid täitma riigihangete seaduses sätestatud nõudeid.

Kokkuvõttes võib tõdeda, et tegevusalade eristamise osas täidab Eesti täielikult Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2003/55/EÜ nõudeid. AS-l Eesti Gaas on alla 100 000 kliendi ning vastavalt sellele on moodustatud kombineeritud võrguettevõtja AS EG Võrguteenus, mis teostab nii ülekande- kui ka jaotusteenust. Ülekande- ning jaotusteenus on eristatud ettevõtja raamatupidamises. Ülejäänud jaotusvõrkudel on teostatud jaotusteenuse ja müügi eristamine raamatupidamises. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/73/EÜ (nõuded jõustusid 03. märts 2011) järgi peavad liikmesriigid looma eraldi ülekandesüsteemi halduri ning vastavalt direktiivile on antud kolm võimalust ülekandesüsteemi halduri eraldamiseks: sätestada omandiliselt eristatud ülekandevõrgu halduri nõue (TSO), sätestada ülekandevõrgu operaatori omandilise eristamise nõue (ISO) või sätestada tugevalt reguleeritud ülekandevõrgu omaniku regulaatori nõue, kusjuures ülekandevõrgu omanik võib kuuluda ka majanduslikku kontserni (ITO). Direktiiv annab Eestile omandilise eristamise osas erandi, kuna meil on võrguühendus ainult Venemaaga ning teisi tarnijaid ei ole. Erandist hoolimata on Eesti valinud gaasituru liberaliseerimise tee.

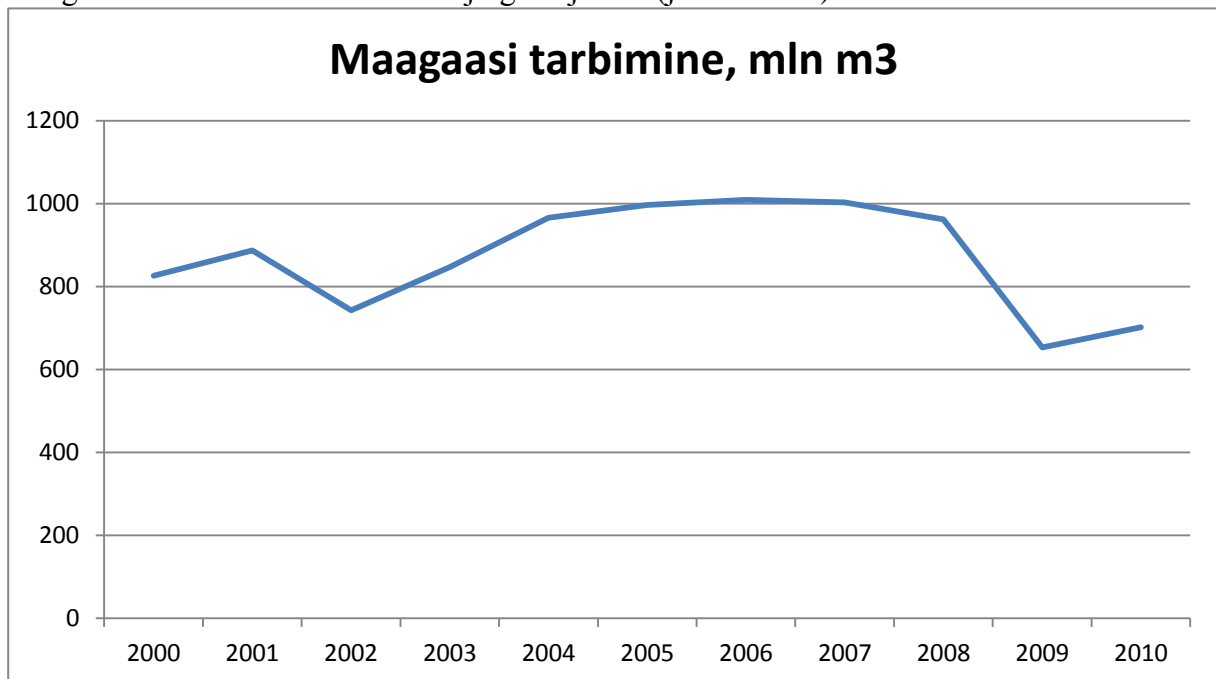
4.2. Konkurents gaasiturul [EÜ direktiiv 2003/55/EÜ artikkel 25 (1) „h“]

4.2.1. Hulgituru kirjeldus

Alates 01. juulist 2007 on kogu gaasiturg avatud. Hulgimüüjate vahel puudub reaalne konkurents, sest kogu hulgiturul müüdava gaasi impordib AS Eesti Gaas. Seadusega on gaasi import võimaldatud kõikidele turuosalistele kuid konkureerivad hulgimüüjad puuduvad. Vastavalt maagaasiseadusele on küll gaasi impordiks väljapool EL-i vaja saada tegevusluba, kuid selle taotlemine ei ole keeruline, sisuliselt tuleb täita vaid formaalseid nõudeid.

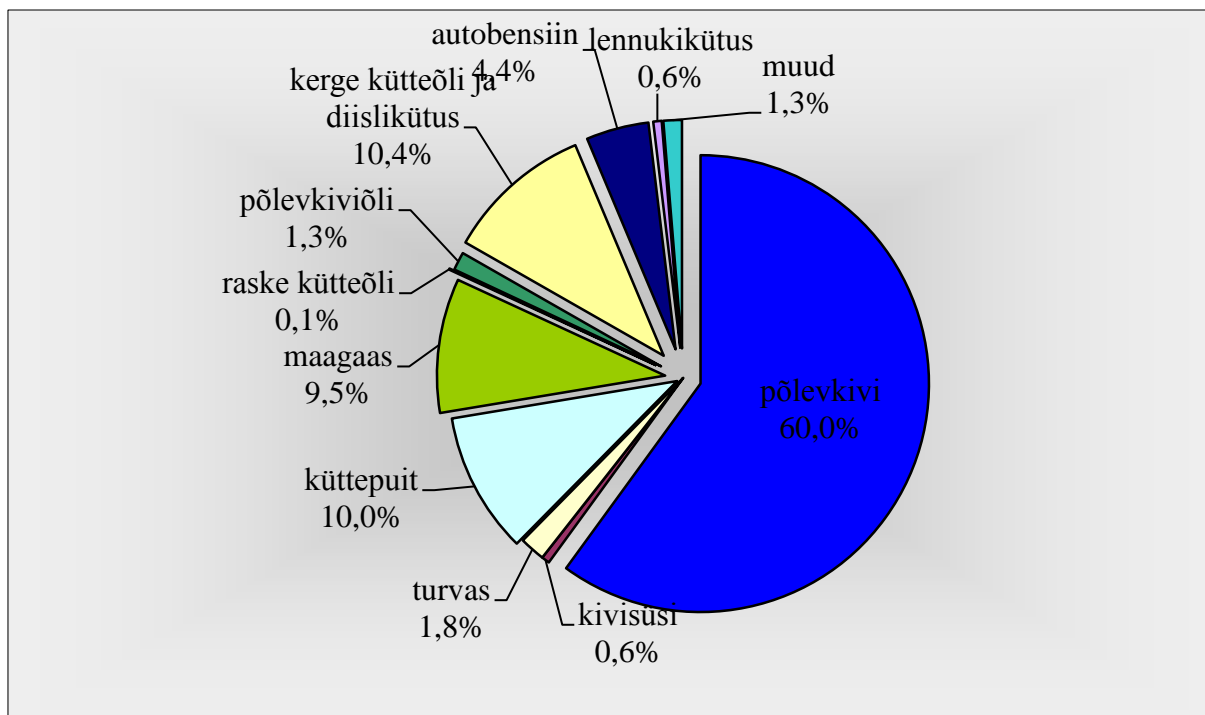
2010. aastal tarbiti Eestis 700,9 milj m³ (6,52 TWh = 0,5 Mtoe) maagaasi. Sellest 50,5 milj m³ (0,47 TWh = 0,04 Mtoe) kasutati elektri tootmiseks, 313,1 milj m³ (2,91 TWh = 0,22 Mtoe) soojuse tootmiseks elektrijaamades ja katlamajades, 197,4 milj m³ (1,84 TWh = 0,14 Mtoe) kodu- ja äritarbijate poolt kütteks ning 140,9 milj m³ (1,31 TWh = 0,10 Mtoe) tööstuslikul otstarbel. 2010.aastal kasvas maagaasi tarbimine 7,1% võrreldes 2009. aastaga, kuid oli väiksem 2008. aasta tarbimisest 27,1%.

Maagaasi tarbimist iseloomustab alljärgnev joonis (joonis 4.2-1).

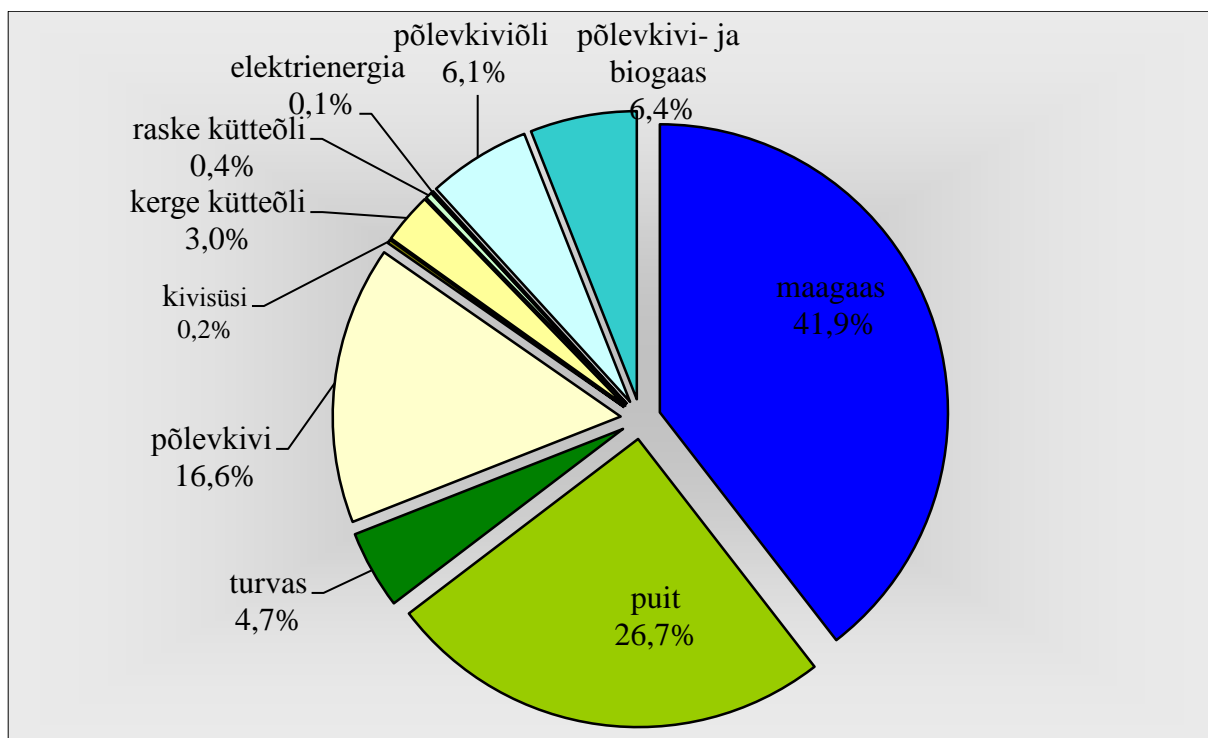

Joonis 4.2-1 Maagaasi tarbimine aastatel 2000-2010. Allikas Statistikaamet

Maagaasi osakaal Eesti kütusebilansis 2010. aastal oli 9,5% (joonis 4.2-2). Seega ei ole tegemist eriti suure osakaaluga ning nagu juba eelpool mainitud, kasutatakse gaasi eelkõige tööstuslikul otstarbel ja kütteks. Seejuures oli 2010. aastal maagaasi osakaal elektrienergia tootmisel 2,3% (joonis 5.1-2) ning soojuse tootmisel 41,9% (joonis 4.2-3).

Joonis 4.2-2 Kütuste sisemine tarbimine kütteväärtuse alusel 2010. aastal. Teisendatud Statistikaamet koguselistest andmetest: Kütuse tarbimine kütuse liigi järgi.

Joonis 4.2-3 Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Statistikaamet 2010

Gaasiturul tegutseb koos AS-i Eesti Gaas kontserni kuuluva võrguettevõtjaga veel 24 väiksemat sõltumatut võrguettevõtjat, kes müüvad lisaks võrguteenusele ka maagaasi jaeturul. Väikesed võrguettevõtjad ostavad gaasi AS-i Eesti Gaas käest. Valdav enamus nende tarbijatest on nende võrguga liitunud kodutarbijad.

Gaasi hulgituru üldised näitajad on toodud alljärgnevas tabelis 4.2-1. Nagu tabel iseloomustab on Eesti gaasiturg ühe ettevõtja - AS Eesti Gaas kontrolli all.

Tabel 4.2-1 Ülevaade gaasi hulgiturust

Aasta	Gaasi tarbimine	sh import	Gaasi hulgituru maht**	Tarbimise tipp		Ülekandesüsteemi läbilaskevõime		Ettevõtjate arv, kes importisid gaasi	Kolme suurima hulgimüüja turuosa %
	miljon m ³ /aastas	miljon m ³ /aastas	miljon m ³ /aastas	tuhat m ³ /ööpäevas	MW	tuhat m ³ /ööpäevas	MW		
2001	865	865	78	5 400	2 099	7 000	2 721	2	100
2002	724	724	53	5 000	1 944	7 100	2 760	2	100
2003	838	838	113	5 500	2 138	7 800	3 032	2	100
2004	962	962	228	5 100	1 983	8 300	3 227	2	100
2005	991	991	240	5 200	2 022	10 400	4 043	2	100
2006	1008	1008	249	6 700	2 605	10 500	4 082	2	100
2007	1003	1003	272	6 400	2 488	10 700	4 160	2	100
2008	963	963	286	5 200	2 022	10 900	4 237	2	100
2009	655	655	71	4 350	1 691	10 900	4 237	2*	100
2010	701	701	77	5 100	1 984	10 900	4 237	1	100

* Reaalne gaasi importija on AS Eesti Gaas kuna importijana tegutsev AS Nitrofert lõpetas tegevuse 2009. aasta veebruaris ning kes importis gaasi ainult omatarbeks.

** Hulgituruna on käsitletud importija müüki teistele edasimüüjatele või omatarvet (AS Nitrofert import).

Gaasi impordihind kujuneb arvestuskuule eelneva kuue kuu (alates 2011. aastast üheksa kuu) raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel.

Hulgimüügil ega müügil vabatarbijatele hindasid ei kooskõlastata ning AS Eesti Gaas, kui ainuke importija, müüb gaasi kokkuleppe hinnaga nii oma võrguga ühendatud vabatarbijatele kui ka edasimüügiks teistele võrguettevõtjatele. 2007. aasta märtsis jõustunud maagaasiseaduse muudatustega täpsustati turgu valitsevas seisundis oleva gaasimüüja kohustusi. Vastavalt jõustunud seaduse muudatustele peab turgu valitsev gaasiettevõtja avalikustama gaasi müügitingimused ja müügihinna kujunemise põhimõtted ning lähtuma nende välja töötamisel ja kujundamisel võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Gaasi müügihind peab tagama vajalike tegevuskulude katmise, vajalikud investeeringud ja põhjendatud tulukuse. Sisuliselt tähendab seaduse muudatus seda, et AS Eesti Gaas kui turguvalitsev ettevõtja peab müüma gaasi võrdse hinna ja tingimustega nii kõikidele sarnastele vabatarbijatele kui ka võrguettevõtjatele. Konkurentsiametile on pandud seadusega kohustus teostada järelevalvet AS-i Eesti Gaas tegevuse üle ning kui gaasi müük ei vasta eelpool nimetatud tingimustele, on Konkurentsiametil õigus nõuda selle kooskõlla viimist.

Lisaks peab AS Eesti Gaas kui turgu valitseva seisundiga ettevõtja täitma konkurentsiseadusest tulenevaid nõudeid. Konkurentsiseaduse alusel on turgu valitseva seisundiga ettevõtjal keelatud turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas võrdväärsete kokkulepete sõlmimisel erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda (konkurentsiseaduse alusel toimuv regulatsioon on täpsemalt kirjeldatud punktis 4.3.).

2008-2009 viis amet konkurentsiseaduse alusel läbi järelevalvemenetluse seoses sellega, et AS Eesti Gaas müüs sarnastele tarbijatele gaasi ebavõrdse hinnaga. Menetluse tulemusel muutis AS Eesti Gaas vabatarbijatele ja teistele gaasiettevõtetele müüdava gaasi hinnakujunduse läbipaistvaks ning hakkas müüma tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel. Konkurentsiamet on ka hiljem kontrollinud AS Eesti Gaas tegevust ning tuvastanud, et ettevõtte täidab nii konkurentsi- kui ka maagaasiseaduse nõudeid ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel.

4.2.2. Jaeturu kirjeldus

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2010. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 89% ning ülejäänud 11% jaemüügis müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjatest edasimüüjate poolt AS-ilt Eesti Gaas. AS-i Eesti Gaas jaemüügi kogus on ligi 624 milj m³/aastas. Nagu juba eelmises peatükis mainitud tegutseb lisaks AS-le Eesti Gaas veel 24 väiksemat võrguettevõtjat, kes müüvad nii võrguteenust kui ka gaasi oma võrguga ühendatud tarbijatele. Gaasivõrkudest sõltumatud müüjad (ainult gaasi müügi tegelevad ettevõtted) turul puuduvad. Tabelis 4.2-2 on toodud ülevaade jaeturu kohta, mis analoogselt hulgituruga iseloomustab jaeturu äärmist kontsentreeritust.

Tabel 4.2-2 Ülevaade gaasi jaeturust

Aasta	Tarbimine jaeturul milj m ³	Ettevõtjate arv turuosaga üle 5%	Võrgu-ettevõtjatest sõltumatute müüjate arv	Kolme suurima ettevõtja turuosad				Tarbijate arv, kes vahetas tarnijat
				elektrijaamad	suured tööstus-ettevõtjad	keskmise suurusega tööstus-ettevõtjad	väike-ettevõtjad ja kodutarbijad	
2001	789	1	0	100	100	100	100%	0
2002	675	1	0	100	100	100	99%	0
2003	732	1	0	100	100	100	99%	0
2004	749	1	0	100	100	100	98%	0
2005	774	1	0	100	100	100	97%	0
2006	794	1	0	100	100	100	97%	0
2007	796	1	0	100	100	100	93%	28
2008	748	1	0	100	100	100	91%	1109
2009	635	1	0	100	100	100	92%	1539
2010	701	1	0	100	100	100	89%	1674

Vastavalt maagaasiseadusele peab gaasi müüja võimaldama gaasi müügilepingu lõpetamise seoses müüja vahetamisega ühe kuu jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimisel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud. Kuigi reeglina on tarbijad valinud uueks gaasi müüjaks AS-i Eesti Gaas on ka tarbijaid (sh ka vabatarbijaid), kes on lõpetanud lepingu AS-ga Eesti Gaas ja valinud endale uue müüja. Järgnev tabel 4.2-3 kajastab gaasi tarnija vahetust 2010. aastal.

Tabel 4.2-3 Maagaasi tarnija vahetus

MGS § 6 lg 3 (ja vabatarbijate osas § 5 lg 2)		2010	
		tk	Müügimaht, 1000 m ³
Kodutarbijad	Liitunud AS Eesti Gaas	1629	5382,1

	Lepingu lõpetanud	1	153,1
	Liitunud AS Eesti Gaas	30	15 320,30
Vabatarbijad	Lepingu lõpetanud	14	38 938,00
Kokku kliente		1674	59 790,50

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2010. aastal on toodud alljärgnevas tabelis 4.2-4.

Tabel 4.2-4 Gaasi lõpptarbijaja hinnad 2010. aastal

	Ühik	Äritarbijaja	Kodutarbijaja
Võrguteenus	€/MWh	1,92	5,76
Võrguteenuses sisalduvad maksud		0	0
Maagaasi hind ilma võrguteenuseta	€/MWh	24,07	25,33
Maagaasi aktsiis	€/MWh	2,55	2,55
Lõpptarbijaja hind käibemaksuta	€/MWh	28,54	33,64
Käibemaks 20%	€/MWh	5,71	6,73
Lõpptarbijaja hind koos käibemaksuga	€/MWh	34,24	40,36

Märkused:

Äritarbijajana käsitletud kõiki tarbijaid, kes ei ole kodutarbijad.

Võrguteenus andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

Maagaasi keskmine hind vastavalt Eesti Statistikaameti andmetele.

4.2.3. Konkurentsialane järelevalve ja meetmed turgu valitseva seisundi kuritarvitamise vältimiseks

Analoogselt elektrituruga reguleerib ka gaasiturgu lisaks maagaasiseadusele konkurentsiseadus. Konkurentsiseadus sätestab turgu valitsevat seisundit, eri- või ainuõigust omava ning olulist vahendit omava ettevõtja definitsiooni. Turgu valitsevat seisundit omab ettevõtja või mitu samal kaubaturul tegutsevat ettevõtjat, kelle positsioon võimaldab tal/neil sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest. Turgu valitseva seisundi omamist eeldatakse, kui ettevõtjale või mitmele samal kaubaturul tegutsevatele ettevõtjale kuulub kaubaturul vähemalt 40% käibest.

Nii gaasi hulgi- kui ka jaemüügi osas on AS Eesti Gaas vaieldamatult turgu valitsevas seisundis, kuna tegemist on sisuliselt ainsa gaasi importija ning edasimüüjaga (AS Nitrofert on senini importinud gaasi vaid omatarbeks ning ei ole tegelenud gaasi edasimüügiga). Alternatiivsed gaasi importijad puuduvad ning on vähe tõenäoline, et hulgiturul tekiks lähiajal reaalne konkurents. Lisaks Venemaale on Eestisse küll võimalik gaasi importida ka Lätist, kuid ka seal on analoogne olukord, kus turgu valitseva seisundiga gaasimüüja põhiomanik on gaasi eksportija Gazprom. Seega potentsiaalsetel gaasi importijatel puuduvad võimalused soodsamatel tingimustel gaasi osta. Kuna alates 1. juulist 2007 on gaasiturg avatud kõikidele tarbijatele, siis saab ka kogu jaeturgu käsitleda ühe turuna ning siin on AS Eesti Gaas turuosa 89%. Turgu valitsevat seisundit omava ettevõtjana peab AS Eesti Gaas täitma konkurentsiseaduses sätestatud nõudeid, mille kohaselt on keelatud ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas:

- 1) otsene või kaudne ebaõiglaste ostu- või müügihindade või muude ebaõiglaste äritingimuste kehtestamine;
- 2) tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramine;

- 3) võrdväärsete kokkulepete sõlmimisel erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolekorda;
- 4) kokkuleppe sõlmimise eelduseks tingimuse seadmine, et teine pool võtab endale kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustusi;
- 5) ettevõtja sundimine endaga või teise ettevõtjaga koondumiseks, konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimiseks, kooskõlastatud tegevuseks või otsuse vastuvõtmiseks;
- 6) põhjendamatu keeldumine kauba müümisest või ostmisest.

Konkurentsiseadus sätestab ka kohustused eri- või ainuõigust või olulist vahendit omavale ettevõtjale. Olulist vahendit omavad kõik gaasivõrguettevõtjad. Vastavalt Konkurentsiseadusele on olulist vahendit omav ettevõtja kohustatud:

- 1) lubama teisele ettevõtjale mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile kaupadega varustamise või nende müügi eesmärgil;
- 2) hoidma raamatupidamises selget vahet erinevate põhi- ja lisategevusalade vahel (näiteks tootmine, edastamine, turustamine ja ettevõtja muud tegevusalad), tagades sellega majandusarvestuste läbipaistvuse;
- 3) pidama eraldi arvestust iga toote või teenusega seotud tulude ja kulude kohta, lähtudes järjepidevalt kohaldatavatest ja objektiivselt põhjendatud arvestus-põhimõtetest, mis tuleb selgelt määratleda ettevõtja sise-eeskirjades. Tulude ja kulude arvestus peab võimaldama hinnata, kas ettevõtja toote või teenuse hind on mõistlikus vahekorras toote või teenuse väärtusega.

Eri- või ainuõigust või olulist vahendit omav ettevõtja võib keelduda lubamast teistele ettevõtjatele juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile, kui keeldumiseks on objektiivsed alused, sealhulgas:

- 1) on ohustatud antud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga ühendatud seadmete ohutus ja turvalisus ning võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi tööefektiivsus ja turvalisus;
- 2) on ohustatud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi terviklikkuse hoidmine või vastastikusel seoses toimimine;
- 3) seadmed, mida soovitakse ühendada võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga, ei vasta kehtivatele tehnilistele standarditele või reeglitele;
- 4) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puuduvad tehnilised ja finantsilised võimalused ning vahendid, et vajalikul määral efektiivselt ja turvaliselt teenindada vastava võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi kaudu või abil
- 5) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puudub seadusega ettenähtud luba vastavaks tegevuseks;
- 6) juurdepääsu tagajärjel ei ole tagatud seadusega ettenähtud andmete kaitse.

Alates 01. jaanuarist 2008 on Konkurentsiametil ühinenud asutusena kohustus teostada järelevalvet gaasituru toimimise üle nii maagaasi- kui ka konkurentsiseaduse alusel. Maagaasiseaduse alusel on üksikasjalikult reguleeritud võrguettevõtjate tegevus – nende õigused ja kohustused. Kuigi ka konkurentsiseadus sätestab võrguettevõtjatele kui olulist vahendit omavatele ettevõtjatele kohustused, rakendatakse võrguettevõtjate tegevuse regulatsiooniks antud sektori eriseadust ehk maagaasiseadust. Seevastu maagaasi müügi regulatsioonil osutub otstarbekaks *ex-post* regulatsioon konkurentsiseaduse alusel.

Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et vaatamata headele seadusandlikele eeldustele, toimiv gaasiturk Eestis puudub. Kuna ainus gaasi importija on AS Eesti Gaas, siis on eeldused konkurentsi tekkimiseks hulgiturul praktiliselt olematud. Konkurents võib areneda jaeturul, kus erinevad gaasi müüjad ostavad AS-lt Eesti Gaas gaasi ning selle edasimüügil konkureerivad turul gaasi müümisel. Konkreetseks näiteks jaeturu aktiveerumise osas on see, et 2008. aastal vahetati gaasi müüjat ligikaudu 1 109 juhul, 2009. aastal 1576 juhul ning 2010. aastal 1674 juhul.

Hulgituru ja tarnekindluse olukorda muudaks oluliselt veeldatud maagaasi terminali ehitamine Balti- Soome regiooni. Seejuures on mõistlik arvestada turgude suurust ja sarnast olukorda kolmes Balti riigis ja Soomes, kus kogu gaasivarustus toimub Venemaalt ning ühendada riikide gaasisüsteemid Eesti-Soome vahelise maagaasitrassiga.

Konkurentsi tekkimiseks gaasiturul ning varustuskindluse tagamise edendamiseks oleks oluline samm müüjast ja importijast sõltumatu gaasi ülekandevõrgu ettevõtte moodustamine. Kuigi maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitlev direktiiv 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ja ei nõua Eestile kohustust teostada ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja/või müüjast ja seda ajani kuni mistahes Balti riik või Soome pole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku, on käesoleval ajal tõstatatud küsimuse alla erandi otstarbekus gaasiturul arengu seisukohalt. 2010 aasta kevadel oli nimetatud teema arutusel Riigikogu Majanduskomisjonis ning valitsuskoalitsioon on teinud ka vastava otsuse võtta suund gaasi ülekandevõrgu omandi eristamisele. **Konkurentsiamet on seisukohal, et ülekandesüsteemi omandi eristamine on oluline samm, mis toetab turu arengut. Seega on õige ning vajalik nii konkurentsi tekitamiseks gaasiturul kui ka varustuskindluse parandamiseks kaaluda ülekandevõrgu senisest selgemat eraldamist turuosalistest.**

5. Varustuskindlus

5.1. Elektri varustuskindlus

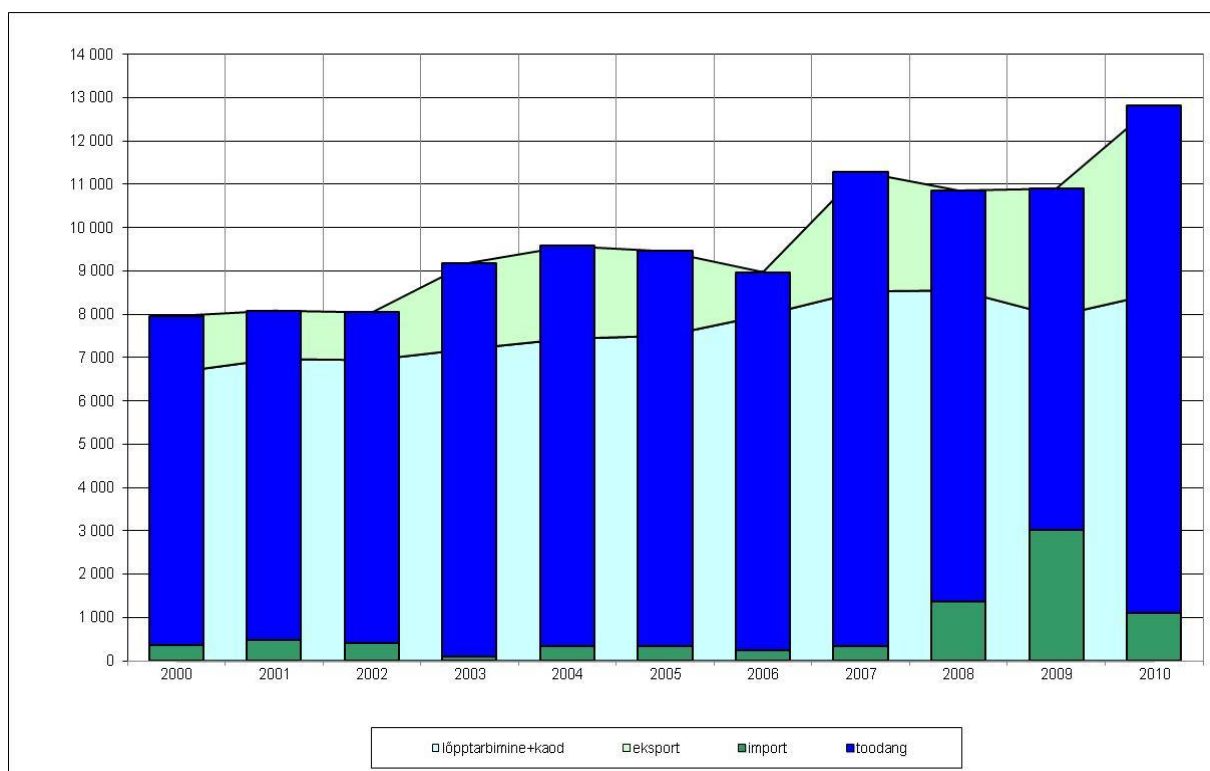
Käesolevas varustuskindluse peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2020 võttes arvesse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi MKM) *Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018* ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande*.

2010. aasta andmete kohaselt kujunes Eesti elektrisüsteemi tippvõimsuseks 1587 MW, aastaseks toodanguks 11,7 TWh, millele lisandus import 1,1 TWh. Sisemaine elektritarbimine (ilma kadudeta) oli 7,4 TWh ja eksport 4,3 TWh. Koos kadudega oli elektritarbimine 8,5 TWh.

Tabelis 5.1-1 on toodud elektrienergia bilanss 2000 kuni 2010. Joonisel 5.1-1 on toodud graafiliselt impordi/eksporti ja kodumaise tarbimise osakaal elektrienergia toodangust.

Tabel 5.1-1 Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas Statistikaamet

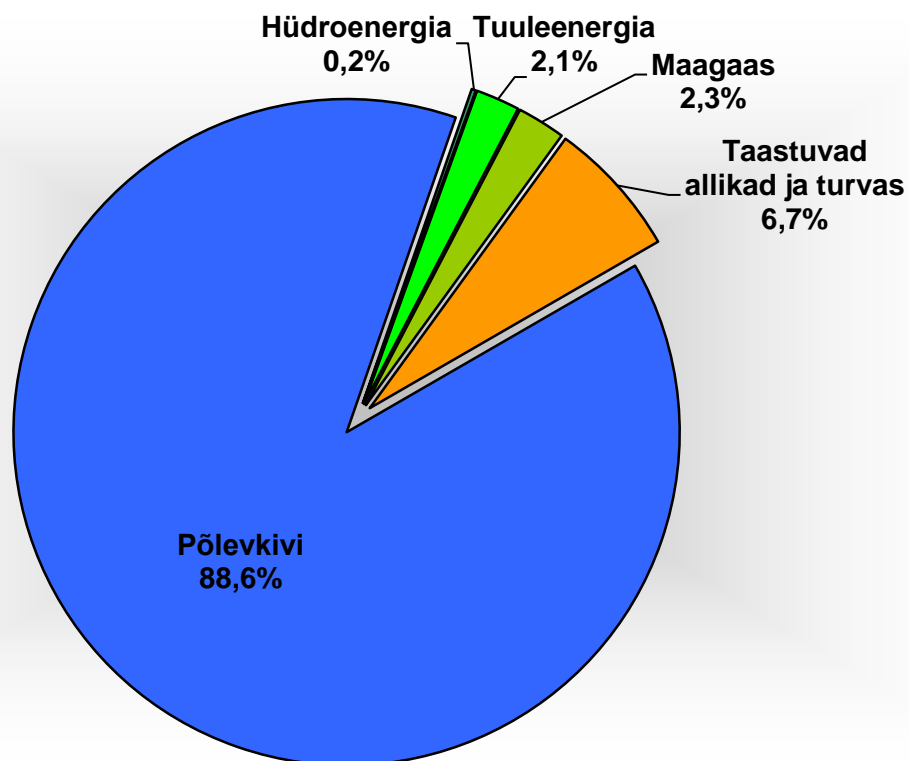
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
toodang	7 591	7 590	7 634	9 101	9 232	9 114	8 728	10954	9 498	7 884	11732
lõpptarbimine	5 422	5 607	5 686	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431
kaod	1 240	1 361	1 258	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130	886	1 047
import	374	496	412	93	347	345	251	345	1 369	3 025	1 100
eksport	1 303	1 118	1 102	1 989	2 141	1 953	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354

Joonis 5.1-1 Kodumaise tarbimise ja ekspordi osakaal elektri tootmisel GWh. Allikas Statistikaamet

Jooniselt ilmneb, et Eesti on ajalooliselt katnud sisemaise elektritarbimise kodumaise toodanguga ega sõltu elektrienergia impordist.

Eesti varustuskindlust suurendab ka Eesti elektrienergia tootmise sõltumatus kütuse impordist, sest kogu elektrivarustuse saab katta kodumaiste kütuste ja energiaallikatega. Elektrienergia toodangu osas on Eestis tähtsaim kütus põlevkivi. 2010. aasta andmete alusel toodeti 88,6% kogu elektrienergiast põlevkivist, samas on muude kütuste osakaal äärmiselt tagasihoidlik. Maagaasi osakaal on 2,3%, taastuvatel energiaallikatel, tuule- ja hüdroenergia kokku 9,0%. Samas tuleb märkida, et võrreldes paari viimase aastaga on taastuvate energiaallikate (biomass, turvas) osakaal tõusnud 0,5%-lt 6,7%-ni. Joonisel 5.1-2 on toodud elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energia allikate struktuur 2010. aastal.

Joonis 5.1-2 Elektri tootmiseks kasutatavad energiaallikad. Allikas Statistkamet 2010

Lisaks eeltoodule on Eestis elektrivarustuse seisukohalt äärmiselt oluline, et olemasolevad installeeritud tootmisvõimsused katavad süsteemi tippkoormust (2010. aastal 1587 MW). Ülesseatud võimsuse osas omavad samuti kõige suuremat osakaalu põlevkivil töötavad elektrijaamad. 2010. aastal lisandus 144,9 MW genereerimisvõimsust, millest 74 MW on koostootmisjaamad ja 70,9 MW tuulepargid.

Alljärgnevas tabelis 5.1-2 on toodud Konkurentsiameti andmed ülesseatud võimsuste kohta.

Tabel 5.1-2 Installeeritud netovõimsused 2011. aastal (ei sisalda omatarvet). Allikas Konkurentsiamet

	Võimsus MW	Kütus
Narva Elektriijaamad	2 013	põlevkivi
Iru Elektriijaam	161	maagaas
Ahtme koostootmisjaam	24	põlevkivi

VKG Põhja ja Lõuna elektrijaamad	68	põlevkivi
Tartu koostootmisjaam	22	biomass, turvas
Tallinna elektrijaam	22	biomass, turvas
Pärnu koostootmisjaam	22	Biomass, turvas, maagaas
Väikesed koostootmisjaamad	47	põlevkivi, turvas, maagaas
Hüdroelektrijaamad	4	vesi
Elektrituulikud	158	tuul
Kokku ilma elektrituulikuteta	2383	
(Kokku koos elektrituulikutega)	2541	

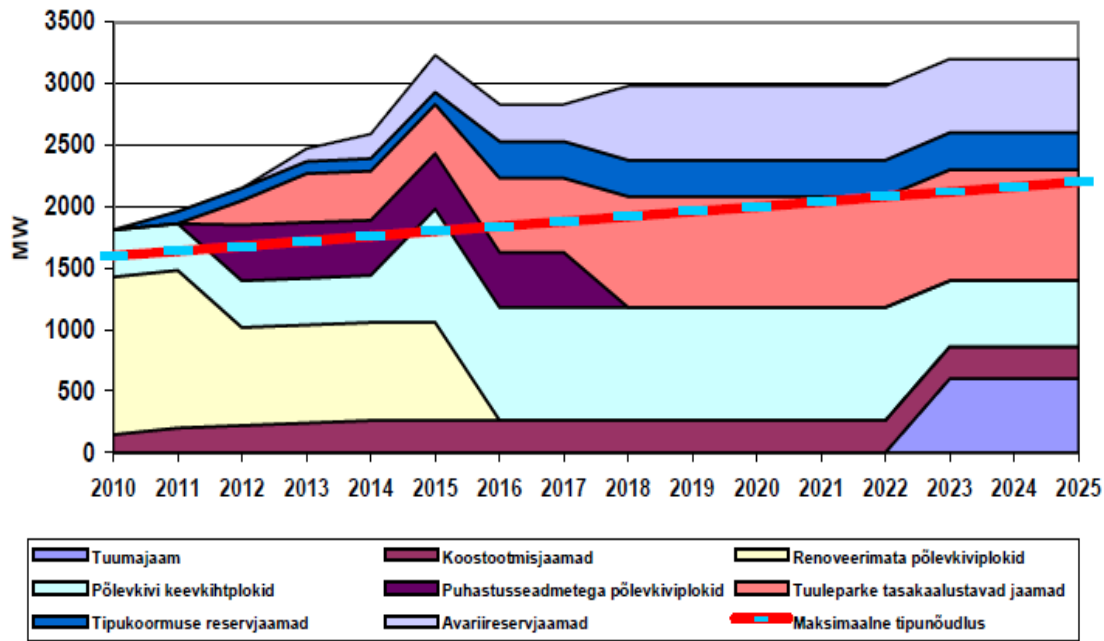
5.1.1 Varustuskindluse tagamise kavandamine ja regulaatori kohustused

Eesti elektri varustuskindluse tagamise planeerimiseks on elektrituruseaduses sätestatud kohustused MKM-le, Konkurentsiametile ja süsteemihaldurile (Elering AS). MKM-l lasub kohustus koostada iga kolme aasta järel elektrimajanduse arengukava 10 aasta perspektiivis. Süsteemihaldur koostab ja esitab Euroopa Komisjonile, MKM-le ning Konkurentsiametile igal aastal aruande, milles käsitletakse elektrienergia pakkumise ja nõudluse prognoosi järgmise viie aasta kohta, olemasolevaid tarnevõimalusi; kavandatavaid ja ehitusjärgus tootmiseadmeid; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tippnõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat põhivõrguettevõtja ja talle teadaolevaid naaberriikide asjaomaseid investeerimiskavasid järgmiseks viieks kalendriaastaks piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste rajamise kohta. Seega on Elering AS koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Konkurentsiametil on õigus kohustada süsteemihaldurit korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste või energiatõhusust edendavate nõudluse juhtimise meetmete loomiseks kui süsteemihalduri koostatud aruande põhjal on süsteemi tootmiseadmete võimsuse varu väiksem tarbimisnõudluse rahuldamiseks vajalikust võrgueeskirjas sätestatud varust või kui see on vajalik keskkonnakaitse huvides uute algjärgus tehnoloogiate edendamiseks.

Selleks, et suurendada taastuvenergia ja koostootmise osakaalu on vastavalt elektrituruseadusele loodud toetuste süsteem tootjatele, kes kasutavad elektri tootmisel taastavaid energiaallikaid või teevad seda koostootmise protsessis. Uue toetustesüsteemi mõju on analüüsitud peatükis 3.2.3.

5.1.2 Elektrimajanduse arengukava

MKM *Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018* käsitleb muuhulgas ka erinevaid varustuskindluse stsenaariumeid. Kõige tõenäolisemaks ja Eestile kasulikumaks peetakse alljärgnevalt joonisel 5.1-3 toodud stsenaariumi. Plaanis on suurendada taastuvatest energiaallikates toodetud elektri brutotarbimist 2010 aastaks 5,1 %-ni ja aastaks 2015 15 %-ni. Koostootmise osakaal peaks aastaks 2020 tõusma 20 %-ni. Muuhulgas on arvesse võetud, et aastast 2016 peab Eesti Energia AS kontserni kuuluv AS Narva Elektrijaamad täitma suurte põletusadmete direktiiviga sätestatud nõudeid SO₂ ja NO_x emissiooni osas. Probleemiks on asjaolu, et AS-i Narva Elektrijaamad vanad plokid ei vasta eelpoolnimetatud direktiivi nõuetele. Samas ei tähenda emissiooni piirang plokkide kohest sulgemist kuna koos tehnoloogia arenguga on võimalik ka plokkide renoveerimine ning nende vastavusse viimine EL direktiivi nõuetega.

Joonis 5.1-3. Eesti elektritootmise netovõimsuste areng 2010-2025. Allikas MKM Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018.

Arengukava täitmiseks tuleks MKM hinnangul 2014. aastaks suurendada koostootmisjaamade võimsust 300 MW-ni (netovõimsusega tipuajal 260 MW), 2015. aasta lõpuks rajada esimene 300 MW (netovõimsus 270 MW) ja aastaks 2017. a. teine sama võimsusega põlevkivi keevkihtplokk. Lisaks ajavahemikus 2012 kuni 2015 paigaldada Narva Elektri jaamades neljale olemasolevale 200 MW vanale põlevkiviplokile väävli- ja lämmastikuheitmete püüdmise seadmed (netovõimsus 4x150 MW) ja aastaks 2013 suurendada maismaatuulikute võimsust 400 MW-ni. Järgmist tuuleparkide võimsuse suurendamist peab MKM otstarbekaks teostada merel.

Tabelis 5.1-3 on esitatud MKM elektritootmise netovõimsuste arengu prognoos tabeli kujul. Sellest võib järeldada, et arengukava täitmise korral 2016. aasta süsteemi tippkoormuse 1694 MW korral on piisavalt tootmisvõimsust ja defitsiiti ei teki.

Tabel 5.1-3 Eesti elektritootmise netovõimsuste areng. Allikas MKM Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Koostootmisjaamad	150	200	220	240	260	260	260	260	260	260	260	260	260	260	260	260
Põlevkivijaamad	1660	1660	1630	1630	1630	2170	1520	1520	920	920	920	920	920	920	920	920
- renoveerimata	1280	1280	640	640	640	640										
- keevkiht	380	380	380	380	380	920	920	920	920	920	920	920	920	920	920	920
- puhastusseadmetega			600	600	600	600	600	600								
Maismaatuulepargid*	150	200	200	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
Meretuulepargid*							200	200	500	500	500	500	500	500	500	500
Tuuleparke tasakaalustavad jaamad			200	400	400	400	600	600	900	900	900	900	900	900	900	900
- sh põlevkiviõhul gaasturbiinid							200	200	500	500	500	500	500	500	500	500
Tipukoormuse reservjaamad**		100	100	100	100	100	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300
Avariireervjaamad**				100	200	300	300	300	600	600	600	600	600	600	600	600
Tuumajaam														600	600	600
Kokku garanteeritud tootmisvõimsused	1810	1960	2150	2470	2590	3230	2980	2980	2980	2980	2980	2980	2980	3580	3580	3580
Arvestades n-1 kriteeriumi	1620	1800	1990	2310	2430	3070	2710	2710	2710	2710	2710	2710	2710	2980	2980	2980
Arvestades n-2 kriteeriumi	1430	1580	1830	2150	2270	2910	2440	2440	2440	2440	2440	2440	2440	2710	2710	2710

* võimsusi ei arvestata garanteeritud tootmisvõimsuste hulka

** kuni 100 MW ühikvõimsused

Süsteemihaldur ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse elektrienergia pakkumise ja nõudluse prognoosi järgmise viie aasta kohta, olemasolevaid tarnevõimalusi; kavandatavaid ja ehitusjärgus tootmisseedmeid; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tippnõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat põhivõrguettevõtja ja talle teadaolevaid naaberriikide asjaomaseid investeerimiskavasid järgmiseks viieks kalendriaastaks piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste rajamise kohta. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, MKM-le ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks.

5.1.3 Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Elering AS poolt 2011. aastal esitatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* on toodud uus tootmisvõimsuste prognoos võrreldes 2010. aasta aruandega. Prognoosis on uuendatud Narva Elektriijaamade tootmisseedmete võimsusi seoses Suurte põletusseadmete ja veel 5 direktiivi liitmisest Tööstusheitmete direktiiviks ning ebaselgusega, mis puudutab võimalikku riigiabi seoses uute ehitatavate plokkidega. Alates 2011. aasta jaanuarist kehtima hakanud uues tööstusheitmete direktiivis on toodud leevendusmeetmed, mis võimaldavad Narva Elektriijaamadel aastatel 2016-2023 lisaks alaliselt kasutatavale tootmisvõimsusele kasutada piiratud kasutustundidega tootmisvõimsusi. Sellest tulenevalt võib kasutada Narva elektriijaamade vanu renoveerimata energiablokke ajavahemikul 1. jaanuar 2016 kuni 31. detsember 2023 summaarselt 17 500 töötundi. Narva Elektriijaamade olemasolevaid tootmisvõimsusi on Konkurentsiamet eraldi analüüsinud punktis 5.1.4.

Vastavalt Elering AS aruandele on kavandamise ja ehitusjärgus tootmisseedmed, millega tagatakse järgnevate tootmisvõimsuste lisandumine:

- 37,5 MW - AS Narva Õlithas elektriyaam (Enefit) aastaks 2011
- 17 MW - Iru Jäätme põletusjaam aastaks 2012
- 30 MW - VKG Põhja elektriyaam aastaks 2012
- 22 MW - Ahtme uus koostootmisjaam aastaks 2013
- 270 MW - Narva EJ uus plokk aastaks 2015
- 270 MW – Narva EJ uus plokk aastaks 2020
- 200 MW – uued muud jaamad (valdav osa koostootmisjaamad) aastatel 2011-2020

Tuuleparkidele on liitumisühendused valmis ehitatud, kuid tuulikud osaliselt paigaldamata 30,1 MW ulatuses (Tooma, Esivere, Aulepa) ja liitumised välja ehitatud, kuid tuulikud täielikult paigaldamata 394,9 MW ulatuses (Paldiski, Sillamäe, Püssi, Aseri, Balti ja Lõpe).

Elering AS-le teadaolevalt vähendatakse tootmisvõimsusi alljärgnevalt:

- 2012 - Ahtme vana koostootmisjaama sulgemine, 24 MW;
- 2012-2015 - Narva elektriyaamas kahe ploki konserveerimine, -302 MW;
- 2010-2015 – Narva EJ kuni nelja plokil DeSOx/DeNOx paigaldamisega omatarbe suurenemine, -22 MW;
- 2016 – suletakse kaks konserveeritud plokki Narva EJs, -302 MW.

Konkurentsiamet on analüüsinud järjepidevalt AS-i Elering poolt koostatud aruandeid. Võrreldes eelmiste aruannetega on olukord oluliselt muutunud. Kui varasemalt oli prognoositud võimsuste olulist puudujääki, siis viimase aruande kohaselt on Eestis tootmisvõimsusi piisavalt. Kuna AS-i Elering seisukohad on märkimisväärselt muutunud, teostas Konkurentsiamet omalt poolt tootmisvõimsuste analüüsi, mida on kajastatud punktis 5.1.4.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Kui siia maani on Eesti Elering AS peaaegselt tegelenud võrgu rekonstrueerimisega, siis järgnevatel aastatel on ettevõtte tähelepanu investeeringutel, mis parandavad varustuskindlust ja ühendusi naaberriikidega. Kõige tähtsamad projektid on aastaks 2014 valmiv teine Eesti-Soome vaheline kõrgepinge alalisvooluühendus Estlink 2, kaks kiiresti käivituvat avariireservjaama võimsusega 100 MW ja 150 MW, mis valmivad 2015. aastaks ning Tartu-Viljandi-Sindi 330 kV liin, mis valmib 2015 aastaks.

Siseriiklik ülekandevõrk

Eesti sisese 110-330 kV elektrivõrgu olukord on Elering AS hinnangul rahuldav. Olemasolev riigisisene ülekandevõimsus on piisav, tagades Eesti elektrisüsteemi tarbijatele nõuetekohase varustuskindluse tipukoormuse ajal.

Eesti siseriiklikud võimsusvood liiguvad hetkel põhiliselt Narva-Tallinn ja Narva-Tartu suunal, kus asub ka enamus tarbimiskeskusi. Narva-Tartu suunalise ühenduse läbilaskevõime on piisav, seda ristlõiget kasutatakse enamasti ekspordiks Läti ja Leetu ning transiidiks Venemaalt Läti, Leetu ja Kaliningradi. Kuna Tallinn ja Harjumaa on Eesti põhilised koormuspiirkonnad, siis Narva-Tallinna ristlõikega piisava läbilaskevõimsusega ülekande

tagamiseks Tallinnasse, Harjumaale ja ka Pärnusse on kavandatud uute alajaamade ja 330 kV liinide ehitus vastavalt ülekandevõrgu kinnitatud investeeringute kavale.

Vastavalt Eesti 110-330 kV elektrivõrgu arengukavale seoksid uued ülekandeliinid omavahel tugevamalt lõuna ja põhja 330 kV elektrivõrgud ning kindlustaksid paremini Tallinna ja Pärnu piirkonna varustuskindlust. Samas looksid antud ülekandeliinid paremaid võimalusi elektrituulikute ühendamiseks võrguga ning aitaksid kaasa võimaliku uue, kolmanda Eesti-Läti vahelise 330 kV ülekandeliini ehitamisele (Sindi-Riia). Vajadus selle kolmanda liini järele suureneb veelgi peale Estlink 2 tulekut seoses kaasnevate suuremate võimsusvoogudega suunal Püssi-Harku (Kiisa) -Sindi -Läti.

Arvestades elektrivõrgu arengukava on eeldatav, et elektrivõrgu varustuskindluse tase 15 aasta perspektiivis saab olema hea.

Ühendused naaberriikidega

Vastavalt Elering AS poolsele analüüsile esineb praegu ülekandevõimsuse piiranguid Eesti ja teiste EL-i riikide vahel ainult Eesti-Läti-Pihkva vahelisel ristlõikel ja Eesti-Soome vahelisel ristlõikel. Eesti-Läti-Pihkva vahelisel ristlõikel esinevad piirangud mitte ainult remontskeemides, vaid ka võrgu normaalskeemi korral, eriti suvekuudel, kui Leedu ja Läti impordivad suurema osa seal tarbitavast elektrienergiast ning ülekandeliinide läbilaskevõime on märgatavalt vähenenud tänu välisõhu kõrgele temperatuurile ja raskendatud jahtumistingimustele. Suuremad võimsusvood Eesti-Läti-Pihkva vahelises ristlõikes esinevad tihti öisel ajal, kui Leedus asuv Kronju hüdroakumulatsiooni elektrijaam töötab pumpamise režiimis (tarbimisvõimsus kuni 880 MW). Eesti-Soome vahelisel ristlõikel on piirangud, kuna kaabli võimsus on teatud turuolukordades täis.

Eesti ja Soome elektrisüsteemihaldurid Elering ja Fingrid allkirjastasid 2010.a lõpus Helsingis ehituslepingud 145 kilomeetri pikkuse merekaabli ning ligi 12 kilomeetrise maakaabli soetamiseks ja paigaldamiseks. Ehitatava alalisvoolu ühenduse nimivõimsuseks on 650 MW nimipingega 450 kV. Estlink 2 tulekuga kaob *pudelikael* Eesti-Soome vahelt, kuid Balti riikide suuremahulise impordi korral Põhjamaadest piirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel võivad esineda ka pikemas perspektiivis.

Estlink 2 pea kolmekordistab Balti- ja Põhjamaade vahelised elektriülekandevõimsused, lisades senisele 350 MW täiendavad 650 MW ning ühendab Balti elektrituru oluliselt suuremal määral Põhjamaade elektrituruga. Estlink 2 võimaldab Põhjamaade tootjatel tulla oma elektriga kaupleva Balti riikidesse ja seega vähendada potentsiaalset vajadust tootmisvõimsuste puudujääki kompenseerimiseks Baltikumis importida elektrit Venemaalt. Peale Estlink 2 valmimist 2014. aasta alguses saame rääkida ühtsest Põhja-Balti elektriturust, millest võidavad kõik siinse regiooni tootjad ja tarbijad. Projekti kaasrahastab Euroopa Liit.

Elering AS on 2011. aasta *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitlenud põhjalikult varustuskindlust võttes arvesse tootmisvõimsuste piisavust, võrguühendusi, regionaalse turu arengut, elektrisüsteemi juhtimist reaalses ja abinõusid eriolukordades.

Elering AS märgib aruandes, et aastani 2020 on nõuetele vastav tootmisvaru tagatud. Olulisim muudatus võrreldes 2010. aastaga on toimunud planeeritavate tootmisvõimsuste osas peale 2015. aastat. 2010. aasta aruandes arvestati sellega, et vastavalt EL direktiividega tuleb alates 2016. aastast AS-I Narva Elektriijaamad sulgeda 12-st plokist 6. Vastavalt aruandele tooks see

kaasa olukorra, kus tarbimine poleks kodumaise tootmisega kaetud. Alates 2011. aasta jaanuarist kehtima hakanud uues tööstusheitmete direktiivis on toodud leevendusmeetmed, mis võimaldavad Narva elektrijaamadel aastatel 2016-2023 lisaks alaliselt kasutatavale tootmisvõimsusele kasutada piiratud kasutustundidega tootmisvõimsusi. Lisaks tootmisvõimsustele on Eestil vahelduvvoolu ühendused Venemaaga ja Lätiga ning alalisvooluühendus Soomega, millele lisandub 2014. aastal teine alalisvooluühendus. Elektrisüsteemi juhtimiseks ja kavandamiseks reaalselt kasutab Elering AS kvaliteetseid juhtimissüsteeme ning kavas on juurutada spetsiaalne bilansihaldustarkvara. Süsteemi turvalisust tõstavad reservjuhtimiskeskus ja tihe koostöö ENTSO-E ja BRELL komiteedega.

Varustuskindluse tagamiseks eriolukordades (avariid, mis võivad nõuda süsteemi taaspingestamist) on Elering AS välja töötanud erinevad tegevuskavad: süsteemi taaspingestamiseks taastamiskava, võimalused sageduse reguleerimiseks Eesti elektrisüsteemi eraldumisel teistest sagedust hoidvatest süsteemidest ja piiramiskava tarbimise piiramiseks hädaolukorras. Lisaks eeltoodule on süsteem varustatud avariitõrjeautomaatikaga ja perioodiliselt teostatakse kontrollkatseid iseseisva talitlemise võimekuse kontrollimiseks.

5.1.4 Konkurentsiameti hinnang AS Narva Elektrijaamade elektri tootmisvõimsustele

Konkurentsiamet analüüsib varustuskindluse olukorda 2016. ja 2020. aasta perspektiivis, lähtudes tootmisvõimsustest, mis on tänase seisuga olemas või mille ehitust on alustatud ning tootmisvõimsuste tõenäolist vähenemist 2020. aastaks.

Käesoleva hetke seisuga on AS Narva Elektrijaamad Eesti elektrijaamas (Eesti EJ) ja Balti elektrijaamas (Balti EJ) elektrienergia tootmiseks kaksteist plokki, millede installeeritud netovõimsus on 2013 MW. Eelnimetatud plokkidest nr 8 ja nr 11 on rekonstrueeritud keevkiht tehnoloogial põhinevad energiaplokkid vastavalt netovõimsusega 194 MW ja 192 (170)³ MW ning vastavad täielikult keskkonnanõuetele. Samas hakkavad kehtima mitmed keskkonnanõuded, mis piiravad AS-l Narva Elektrijaamad kasutada elektrienergia tootmiseks olemasolevaid plokkide täiel määral.

- Alates 01. jaanuar 2012 on AS Narva Elektrijaamad põlevkivi kasutatavatest suurtest põletusseadmetest välisõhku eralduva vääveldioksiidi (SO₂) heite summaarne piirkogus 25 000 tonni kalendriaastas;
- Alates 01. jaanuar 2016 ei tohi suurtest põletusseadmetest välisõhku eralduvates suitsugaasides olla NO_x sisaldus suurem kui 200 mg/nm³;
- Alates 01. jaanuar 2016 peavad kõik põlevkivi kasutavad suured põletusseadmed tagama senise 65-70% väävli sidumise astme asemel 95% väävli sidumise astme. Tegemist on tööstusheitmete direktiivi (IED) leevendusega olemasolevatele põletusseadmetele, mis kasutavad seadmete läheduses olevat kohalikku suure väävlisisaldusega tahket kütust - selle nõude alla liigitub ka põlevkivi ja selle kasutamine Eesti ja Balti EJ-s;
- Alates 01. jaanuar 2016 ei tohi suurtest põletusseadmetest välisõhku eralduvates suitsugaasides olla tahkete osakeste ehk lendtuha sisaldus suurem kui 30 mg/nm³.

---

³ 170 MW võimsus on sellisel juhul kui jaam töötab Narva linna kütteks vajalikul maksimaalsel koostootmise režiimil.

Eelnimetatud nõuete täitmiseks on AS-I Narva Elektriijaamad teatud/tegemisel investeeringud, et viia elektrienergia tootmiseks vajalikud energiaplokkid sellisesse seisu, et nendega saaks toota elektrienergiat tingimustes, mis vastaksid keskkonnanõuetele.

- Eesti EJ plokkidele nr 3, 4, 5, 6 pannakse käesoleva aasta lõpuks peale väävlipüüdurid (DeSO_x), mis vähendavad oluliselt SO₂ heitmete taset. Samuti investeeritakse neisse plokkidesse aastatel 2012-2015, millega tagatakse, et alates 01. jaanuar 2016 ei oleks neist plokkidest välisõhku eralduvates suitsugaasides NO_x sisaldus suurem kui 200 mg/nm³.
- Eesti EJ plokkidele nr 1, 2 ja 7 ei tehta konkreetseid investeeringuid ja alates 2016. aastast nendega elektrienergiat toota ei tohiks, kuna nad ei vasta keskkonnanõuetele. Alates 2011. aasta jaanuarist kehtima hakanud uues IED-s on toodud leevendusmeetmed, mis võimaldavad AS-I Narva Elektriijaamad aastatel 2016-2023 lisaks alaliselt kasutatavale tootmisvõimsusele kasutada piiratud kasutustundidega tootmisvõimsusi. Vastavalt tööstusheitmete direktiivile saab plokkide nr 1, 2 ja 7, mis ei vasta suurte põletusseadmete nõuetele kasutada kuni 17 500h alates 01.01.2016-01.01.2023. Tootmisvõimekus 7 aasta jooksul on ca 400 GWh/plokk.
- Balti EJ plokkidesse nr 9, 10 ja 12 ei ole plaanitud investeeringuid teostada ja nimetatud plokkid konserveeritakse 01. jaanuar 2012 – 31. detsember 2015 ning suletakse 2016. Seega alates 2016 eelnimetatud plokkid ei ole võimsusbilansis (-462 MW).
- Käesoleva aasta juunikuus võeti vastu otsus investeerida vähemalt ühte uude energiaplokki netovõimsusega 270 MW ning mis peaks valmima 2015. aasta jooksul. 2012. aastal otsustatakse kas ehitada ka teine uus energiaplokk või mitte.

Seega on Konkurentsiametis olevate andmete alusel alates 2016. aastast võimalik Narvas kasutada:

- aastaks 2015 DeSO_x/DeNO_x filtritega rekonstrueeritud plokkide (nr 3, 4, 5, 6) netovõimsusega **686 MW**;
- olemasolevaid rekonstrueeritud keevkiht plokkide (nr 8, 11) netovõimsusega **364 MW**;
- vastavalt tööstusheitmete direktiivile piiratud kasutustundidega plokkide (nr 1, 2, 7) netovõimsusega **501 MW**;
- uus energiaplokk, mille
- kohta on otsus tehtud ja ehitamine toimub netovõimsusega **270 MW**.

Alljärgnevalt on toodud kokkuvõttev tabel AS Narva Elektriijaamade tootmisvõimsuste kohta aastani 2020.

Tabel 5.1-4 AS Narva Elektriijaamade tootmisvõimsused aastani 2020 (ei sisalda omatarvet) Allikas Konkurentsiamet

Eesti EJ	Ehitus-aasta	Netovõimsus MW			Piirangud
		2011	2016	2020	
Plokk 1	1969	167	167	167	2016-2023
Plokk 2	1969	167	167	167	2016-2023
Plokk 3	1970	167	162	162	puuduvad
Plokk 4	1970	167	162	162	puuduvad
Plokk 5	1971	176	171	171	puuduvad

Plokk 6	1972	176	171	171	puuduvad
Plokk 7	1972	167	167	167	2016-2023
Keevkihtplokk 8	1973/2003	194	194	194	puuduvad
Uus keevkihtplokk	2015		270	270	puuduvad
Balti EJ					
Plokk 9	1963	151	0	0	2012-2015
Plokk 10	1964	151	0	0	2012-2015
Keevkihtplokk 11	1965/2004	192/ 170 ¹	192/ 170 ¹	192 170 ¹	puuduvad
Plokk 12	1963/1965	160	0	0	2012-2015
Kokku		2013²	1801²	1801²	

Märkus: 1 Balti EJ plokki nr 11 netovõimsus 170 MW on maksimaalses koostootmise režiimis

2 Võimsusbilanss on koostatud Balti EJ plokki nr 11 maksimaalse koostootmiserežiimi võimsusega

Järgnevalt analüüsis Konkurentsiamet AS Narva Elektriijaamade tootmisvõimsusi plokkide kaupa.

Eesti Elektriijaam

Plokk 1 on ehitatud aastal 1969, mille tänane netovõimsus on 167 MW. Käesoleva hetke seisuga ei ole plaanis ehitada plokile väevlipüüdurseadmeid. Suurte põletusseadmete direktiivile vastavusse viimiseks tuleb ehitada plokile eraldi korsten. Ettevõtte plaanib täna selle investeeringu teostamist, mis pikendaks plokki tööd aastani 2023 (aastatel 2016-2023 piiratud kasutustundidega). Plokki demonteerimist ei ole plaanis ning selle lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on plokki eluiga juba 55 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning edasine pikema tööea planeerimine on ebareaalne. Juhul kui ettevõtte ei ehitata plokki lisa korstent jääb see siiski füüsiliselt alles ning võimsuse defitsiidi juures on selle käivitamine võimalik 24 h jooksul.

Plokk 2 on ehitatud aastal 1969, mille tänane netovõimsus on 167 MW. Käesoleva hetke seisuga ei ole plaanis ehitada plokki väevlipüüdurseadmeid. Suurte põletusseadmete direktiivile vastavusse viimiseks tuleb ehitada plokki eraldi korsten. Ettevõtte plaanib täna selle investeeringu teostamist, mis pikendaks plokki tööd aastani 2023 (aastatel 2016-2023 piiratud kasutustundidega). Plokki demonteerimist ei ole plaanis ning selle lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on plokki eluiga juba 55 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning edasine pikema tööea planeerimine on ebareaalne. Juhul kui ettevõtte ei ehitata plokki lisa korstent jääb see siiski füüsiliselt alles ning võimsuse defitsiidi juures on selle käivitamine võimalik 24 h jooksul.

Plokk 3 on ehitatud aastal 1970, mille tänane netovõimsus on 167 MW. Plokki ehitatakse väevlipüüdmise seade, mille omatarbe tulemusena langeb selle netovõimsus 162 MW-le. Plokki tööle ei ole seega piiranguid seatud. Plokki lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on plokki eluiga juba 55 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning pikema tööea planeerimine on ebareaalne.

Plokk 4 on ehitatud aastal 1970, mille tänane netovõimsus on 167 MW. Plokile ehitatakse väävlipüüdmise seade, mille omatarbe tulemusena langeb selle netovõimsus 162 MW-le. Ploki tööle ei ole seega piiranguid seatud. Ploki lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on ploki eluiga juba 55 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning pikema tööea planeerimine on ebareaalne.

Plokk 5 on ehitatud aastal 1971, mille tänane netovõimsus on 176 MW. Plokile ehitatakse väävlipüüdmise seade, mille omatarbe tulemusena langeb selle netovõimsus 171 MW-le. Ploki tööle ei ole seega piiranguid seatud. Ploki lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on ploki eluiga juba 54 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning pikema tööea planeerimine on ebareaalne.

Plokk 6 on ehitatud aastal 1972, mille tänane netovõimsus on 176 MW. Plokile ehitatakse väävlipüüdmise seade, mille omatarbe tulemusena langeb selle netovõimsus 171 MW-le. Ploki tööle ei ole seega piiranguid seatud. Ploki lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on ploki eluiga juba 53 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning pikema tööea planeerimine on ebareaalne.

Plokk 7 on ehitatud aastal 1972, mille tänane netovõimsus on 167 MW. Käesoleva hetke seisuga ei ole plaanis ehitada plokile väävlipüüdurseadmeid. Suurte põletusseadmete direktiivile vastavusse viimiseks tuleb ehitada plokile eraldi korsten. Ettevõtte plaanib täna selle investeeringu teostamist, mis pikendaks ploki tööd aastani 2023 (aastatel 2016-2023 piiratud kasutustundidega). Ploki demonteerimist ei ole plaanis ning selle lõplikuks elueaks eeldab ettevõtte aastat 2025. Eelpoolnimetatud aastaks on ploki eluiga juba 55 aastat, selleks ajaks on tegemist nii füüsiliselt kui ka moraalselt täielikult vananenud seadmega. Seega on tegemist tähtajaga ning edasine pikema tööea planeerimine on ebareaalne. Juhul kui ettevõtte ei ehita plokile lisa korsten jääb see siiski füüsiliselt alles ning võimsuse defitsiidi juures on selle käivitamine võimalik 24 h jooksul.

Plokk 8 on ehitatud aastal 1973. 2003 aastal asendati katelseade keevkihtkatlaga, kuid turbiini ei asendatud. Ploki netovõimsus on 194 MW. Ploki ei ole mingeid tegevuspiiranguid, ka ei ole selle sulgemise aastat planeeritud. Katelseadme tehniline eluiga on vähemalt 30 aastat ning realselt veelgi pikem. Võimalik on turbiini väljavahetamine, sest selle elueaks saab 2013. aastal 40 aastat. Seega jääb nimetatud plokk tähtajatult energiabilanssi.

Uus plokk, mille ehitamise otsus vastu võetud, on netovõimsusega 270 MW, keevkihttehnoloogial põhinev plokk ning käivitamise aastaks on planeeritud 2015, kasutuspiiranguid ei ole ja plokk jääb tähtajatult energiabilanssi

Teine uus plokk, mille ehitamise otsus tehakse 2012. aasta suvel, on netovõimsusega 270 MW keevkihttehnoloogial põhinev plokk ning käivitamise aastaks on planeeritud 2017. Kuna ehituse lõppotsus puudub, siis ei saa seda ka veel võimuse bilanssi lugeda.

Balti Elektriijaam

Balti elektriijaamas on läbi viidud ulatuslikud demontaaži tööd ja tänaseks on seal alles plokid 9, 10,11,12. Ülejäänud on demonteeritud.

Plokk 11 on ehitatud aastal 1965. 2004 aastal asendati katelseade keevkihtkatlaga, kuid turbiini ei asendatud. Ploki maksimaalne võimsus on 192 MW, töötades talvel maksimaalses koostootmise režiimis on selle võimsuseks 170 MW, mis on aluseks võimsuse bilansi arvestamisel. Plokil ei ole mingeid tegevuspiiranguid, ka ei ole selle sulgemise aastat planeeritud. Katelseadme tehniline eluiga on vähemalt 30 aastat ning reaalselt veelgi pikem. Võimalik on turbiini väljavahetamine, sest selle elueaks saab 2015. aastal 50 aastat. Seega jääb nimetatud plokk tähtajatult energiabilanssi.

Plokk 9 on ehitatud aastal 1963 ning selle netovõimsus on 151 MW. 2013. aastal saab ploki vanuseks juba 50 aastat ning sellise vanusega plokk on nii füüsiliselt kui ka moraalselt vananenud. Ettevõtte plaanib konserveerida nimetatud ploki aastateks 2012 kuni 2015, mis võimaldaks defitsiidi olukorras selle käivitamise 24 tunni jooksul. Lõpliku otsust seadme maha lammutamiseks ei ole tehtud, kuid arvestades et seadme eluiga on siis juba üle 50 aasta on mõttekas see võimsuse bilansist alates 2016. aastast maha arvata.

Plokk 10 on ehitatud aastal 1964 ning selle netovõimsus on 151 MW. 2014. aastal saab ploki vanuseks juba 50 aastat ning sellise vanusega plokk on nii füüsiliselt kui ka moraalselt vananenud. Ettevõtte plaanib konserveerida nimetatud ploki aastateks 2012 kuni 2015, mis võimaldaks defitsiidi olukorras selle käivitamise 24 tunni jooksul. Lõpliku otsust seadme maha lammutamiseks ei ole tehtud, kuid arvestades et seadme eluiga on siis juba üle 50 aasta on mõttekas see võimsuse bilansist alates 2016. aastast maha arvata.

Plokk 12 on ehitatud aastal 1965 ning selle netovõimsus on 160 MW. 2015. aastal saab ploki vanuseks juba 50 aastat ning sellise vanusega plokk on nii füüsiliselt kui ka moraalselt vananenud. Ettevõtte plaanib konserveerida nimetatud ploki aastateks 2012 kuni 2015, mis võimaldaks defitsiidi olukorras selle käivitamise 24 tunni jooksul. Lõpliku otsust seadme maha lammutamiseks ei ole tehtud, kuid arvestades et seadme eluiga on siis juba üle 50 aasta on mõttekas see võimsuse bilansist alates 2016. aastast maha arvata.

Võimsusbilansi koostamisel tuleb arvestada, et seadmete tootmismahule on sätestatud väävliemissiooni piirang ning tulenevalt sellest on otstarbekas hoida vähemefektiivseid plokkse reservis. Samas on aga 24 tunni jooksul võimalik neid käivitada, mistõttu tuleb seadmeid ka võimsusebilansis arvestada.

Seega on nii 2016. kui ka 2020. aastal AS Narva Elektriijaamade netovõimsus 1801 MW. Juhul kui ehitatakse ka teine uus 270 MW keevkihtplokk kujuneb netovõimsuseks 2071 MW, millega on võimalik katta Eesti prognoositav tipuvõimsuse aastani 2020.

5.1.5 Konkurentsiameti hinnang varustuskindlusele aastaks 2020

Käesoleval ajal on Eestis 2 383 MW (Tabel 5.1-2) tootmisvõimsusi, millest 2020 aastaks kindlasti suletakse 553 MW (AS Narva Elektriijaamad 3 plokki (462 MW), Iru EJ 1 plokk (67 MW), millele lisanduvad veel mõned väiksemad võimsused). Samas on juba alustatud alljärgnevate võimsuste ehitamist:

AS Narva Elektriijaamad uus plokk 270 MW

Iru jäätme põletusjaam 17 MW

Eesti Energia õlitehase Enefit elektriijaam 8 MW

Täiendavalt on Elering AS poolt valmimas 2013.aastaks 100 MW avariireservjaam ning 2015.aastaks 150 MW avariireservjaam.

Tabel 5.1-5 Installeeritud netovõimsuste prognoos 2020. aastal (ei sisalda omatarvet) Konkurentsiameti andmetel

	Võimsus MW, 2020	Kütus
Narva Elektriijaamad	1801	põlevkivi
Iru Elektriijaam	111	maagaas, jäätmed
VKG Põhja ja Lõuna elektriijaamad	68	põlevkivi
Tartu koostootmisjaam	22	biomass, turvas
Tallinna elektriijaam	22	biomass, turvas
Pärnu koostootmisjaam	22	biomass, turvas, maagaas
Väikesed koostootmisjaamad	47	põlevkivi, turvas, maagaas
Uued elektriijaamad (valdav osa KTJ)	50	biomass, turvas, jäätmed, maagaas
Hüdroelektriijaamad	4	vesi
Elektrituulikud	750	tuul
Avariireservjaamad	250	gaas
Kokku	3147	
Kokku ilma tuulikuteta, avariireservjaamadeta	2147	

Lisaks tootmisvõimsustele on Eestil vahelduvvoolu ühendused Venemaaga vastavalt 500-650 MW ja Lätiga vastavalt 500-900 MW ning 350 MW alalisvooluühendus Soomega. Samuti lisandub Soome- Eesti vahelise teise alalisvooluühendus aastaks 2014 võimsusega 650 MW. Seega on Eestil 2020 aastaks ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses 2000 - 2550 MW. Oluline on meeles pidada, et olenevalt temperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks tuleb arvestada olukorraga, kus võimsuste puudujääk on kõigis Balti riikides ja Kaliningradis. Tulenevalt eeltoodust on varustuskindluse hindamisel mõistlik arvesse võtta vaid pool Venemaa ja Soome ühendustest ehk 750 MW (Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola ning Leedu ja Valgevene vahel vt jooni 3.1-2).

Vastavalt süsteemihalduri prognoosile on 2011 aasta tipunõudluseks 1501 MW ja 2020 aasta 1767 MW. Seega ei ole Eestil täna tootmisvõimsuste puudujääki. Samuti ei ole tänaseks teada olevate andmete alusel tootmisvõimsuste puudujääki 2020. aastal. Kui lisada tootmisvõimsustele ühendusvõimsused Soome ja Venemaaga mahus 750 MW (võttes arvesse, et võimsused võivad oluliselt väheneda olenevalt hetkeolukorrast), siis võib suurendada Eestis kasutatavad võimsuseid kokku 2897 MW (2147 MW + 750 MW = 2897 MW).

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognoosist ei ole Eestil täna probleeme elektrienergia varustuskindluse osas, vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ületavad Eesti kodumaise tarbimise tipu. Samuti eelduste kohaselt on tootmisvõimsused piisavad kuni aastani 2020 ning kodumaine tarbimisnõudlus on tagatud sisemaiste tootmisvõimsustega.

5.2. Gaasi varustuskindlus

Seoses majandusliku olukorraga Eestis ja mujal maailmas töid viimased aastad endaga kaasa ulatuslikud muudatused gaasitarbimises. Gaasi tarbimine langes 2009. aastal võrreldes 2007. aastaga 1003 milj.m³-lt 635 milj.m³ (6,10 TWh =0,5 Mtoe), mis tähendab 35% langust. AS Nitrofert kui üks suurimaid gaasi tarbijaid peatas määramata ajaks tootmise. Käivitused puidul

ja turbal töötavad Tallinna Vao, Tartu Anne Soojus ja Pärnu koostootmisjaamad, mis vähendas samuti gaasi tarbimist. 2010. aastal majandustegevus elavnes võrreldes eelneva kahe aastaga ning tõusis ka gaasi tarbimine.

Tabelis 5.2-1 on toodud üldised andmed gaasivarustuse kohta. Eelnevate aastate kohta on eraldi esitatud AS Nitrofert poolt Eestisse imporditud ja tarbitud maagaasi kogused (2008. aastal moodustas 22% Eesti kogutarbimisest), kuid kelle tegevus on alates 2009. aasta veebruarist peatatud ja informatsioon edasise tootmistegevuse jätkamise kohta Konkurentsiametil puudub.

Tabel 5.2-1 Üldised andmed gaasivarustuse kohta

	Import Eesti Gaas bcm	Import Nitrofert bcm	Kogu tarbimine bcm	Tippkoormus		Süsteemi läbilaskevõime max	
				1000 m ³ /ööpäevas	MW	1000 m ³ /ööpäevas	MW
2001	0,789	0,076	0,865	5 400	2 099	7 000	2 721
2002	0,675	0,048	0,723	5 000	1 944	7 100	2 760
2003	0,732	0,106	0,838	5 500	2 138	7 800	3 032
2004	0,749	0,213	0,962	5 100	1 982	8 300	3 226
2005	0,774	0,216	0,990	5 200	2 021	10 400	4 043
2006	0,794	0,215	1,009	6 700	2 604	10 500	4 081
2007	0,796	0,208	1,004	6 400	2 488	10 700	4 159
2008	0,748	0,215	0,963	5 200	2 021	10 900	4 237
2009	0,635	0,020	0,655	4 350	1 691	10 900	4 237
2010	0,701	0,000	0,701	5 100	1984	10 900	4 237
2011 progn	0,680	0,000	0,680	4 500	1 749	10 900	4 237
2012 progn	0,690	0,000	0,690	4 800	1 866	10 900	4 237
2013 progn	0,710	0,000	0,710	4 800	1 866	10 900	4 237
2014 progn	0,715	0,000	0,760	4 800	1 866	10 900	4 237
2015 progn	0,720	0,000	0,720	5 000	1 944	10 900	4 237
2016 progn	0,730	0,000	0,730	5 300	2 060	10 900	4 237

Märkus: AS Eesti Gaas prognoos 2011.

bcm= 100 000 000 m³

Maagaasi osatähtsus Eesti primaarenergia varustatuses on 9,5% (Joonis 4.2-2), sealjuures on elektrienergia tootmisel gaasi osatähtsus vaid 2,3 (Joonis 5.1-2) ning kuna Eesti on elektrienergia eksportija, siis on võimalik katta kogu elektrivarustus ilma maagaasita (tarbimist on täpsemalt käsitletud peatükis 4.2).

Varustuskindluse seisukohalt on gaas väga oluline soojuse tootmisel kaugküttesüsteemides, kus gaasi osakaal ulatub 41,9% (joonis 4.2-3). Suurematest linnadest baseerub kaugküte 100% maagaasil, Jõgeval, Raplas, Põlvas, jm. Gaasi osakaal on ka oluline Tallinna, Viljandi, Sillamäe, jt linnade soojusega varustamisel. 2010.a. alustab VKG Soojus AS osaliselt soojust tootma maagaasi baasil, milleks valmis 2009.a 100 MW soojusvõimsusega gaasikatlamaa.

Võrreldes Lääne-Euroopaga on lokaalne gaasiküte Eestis suhteliselt vähe levinud. 2010. aastal moodustas suurima gaasi jaemüüja AS Eesti Gaas poolt kodutarbijatele müüdava gaasi kogus vaid 8,9% kogu gaasi müügist. Kui enamikes kaugküttesüsteemides on võimalik gaasi kõrval kasutada ka alternatiivseid kütuseid, siis lokaalse gaasikütte korral sellised võimalused puuduvad ning gaasivarustuse võimalike häirete korral jääksid tarbijad ilma soojusvarustusest.

AS Eesti Gaas on sõlmitud AS-ga Gasprom gaasi tarnepingu 2015. aasta lõpuni tarnemahuga kuni 7 miljonit m³/ööpäevas (tagatav rõhk 35 bar), mis ületab senist maksimaalset ööpäevast tarbimise mahtu 11% võrra. AS Eesti Gaas klientide maksimaalne päevatarbimine ehk tiputarbimine oli 2006. aastal 6,2 miljonit m³/ööpäevas (ilma AS Nitrofert tarbimiseta). Seega on nimetatud gaasi kogus piisav Eestile strateegiliselt vajaliku gaasivarustuse tagamiseks. AS Gasprom kasutab gaasi hoiustamiseks Läti Inčukalnsi mahutit (aktiivmaht on 2300 miljonit m³), mis tagab vajaliku gaasivaru Eestile ja Lätile ning osaliselt Venemaale ja Leedule.

Gaasimahuti täitmine toimub perioodil aprill kuni oktoober ja mahuti täitmine on AS Eesti Gaasi poolt jälgitav. Juhul kui mahuti täitmist ei toimu, siis viitab see võimalikule riskile gaasivarustuse osas, sest talvise tiputarbimise tagamine toimub mahutist. Vastaval juhul on süsteemihalduritel võimalik aegsasti rakendada meetmeid, et tagada talvine tiputarbimine muude ühendustega kui Karksi kaudu Läti Inčukalnsi mahutist.

Gaasi tarnekindluse osas sõltub Eesti täielikult Venemaa gaasitarnetest. Eestil on kaks ülekandeühendust Venemaaga: üks Narvas (ida suunas) ja teine Värskas (kagu suunas) ning ühendus Lätiga Karksis. Normaolukorras on avatud vaid ühendus Lätiga Karksi kaudu ning ühendus Venemaaga Värskas kaudu. Narva ühenduse läbilaskevõime on piiratud Venemaa poolse läbilaskevõime piirangu tõttu ning see avatakse vaid eriolukorras. Perioodil maist oktoobrini toimub gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt. Novembrist aprillini toimub gaasivarustus valdavalt Lätist Incukalnsi mahutist läbi Karksi gaasimõõtejaama või Venemaalt läbi Värskas gaasimõõtejaama. Värskas gaasimõõtejaamas ja Karksi gaasimõõtejaamas mõõdetakse Eestisse tarnitava gaasi kogust ja määratakse selle omadused. Eelnimetatud 2 gaasimõõtejaama, 34 gaasijaotusjaama ja ülekandetorustiku kaudu transporditakse gaas Eesti gaasijaotussüsteemi.

Eesti gaasisüsteemi gaasi ülekandeks vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemis asuvate kompressorjaamadega või Läti Inčukalnsi mahutist.

Vastavalt AS EG Võrguteenus hinnangule võib tekkida Eesti gaasivarustuses probleem tarnekindluse tagamise ning N-1 kriteeriumi täitmisega⁴. N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarded ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki on N-1 kriteerium täidetud. Teoreetiliselt on Eestil piisavad infrastruktuurid ja ühendused, et tagada N-1 kriteeriumi täitmine ülekannete osas ja seega ei ole Eesti puhul probleeme ülekandevõimsuse ammendumisega. Samas on teada, et probleemid võivad ilmneda just Läti poolsete gaasitarnete osas tippkoormuse katmiseks. Nimelt võib tekkida häireid gaasitarnetes kui katkeb Eesti-Läti vaheline Karksi ühendus või kui Läti Inčukalnsi mahutis on gaasirõhk ebapiisav. Kõige kriitilisem aeg tänase Eesti gaasivarustuse tarnerežiimi juures on kevad, kui Läti mahutis gaasikogus ja seega ka gaasirõhk langeb ja Eesti piiril olev gaasirõhk ei võimalda tagada kõikidele tarbijatele soovitavaid gaasikoguseid. Seega peab gaasi importijal olema lisavõimalus osta maagaasi ka otse torustiku kaudu. Läbilaskevõime poolest on Eesti Venemaa vahelised Narva ja Värskas ühendus küll piisav, et läbi lasta Eestile vajalik hulk gaasi, kuid Narva ühenduse läbilaskevõime on piiratud Venemaa poolse läbilaskevõime piirangu tõttu. Hädaolukorra puhul väljaspool Eesti gaasisüsteemi puuduvad AS EG Võrguteenus hinnangul Eestit varustavate gaasitorustike sisendrõhu tõstmise võimalused.

---

⁴ AS-i EG Võrguteenus seisukohad Eesti gaasivarustuse tehnilise infrastruktuuri põhiriskidest (aprill 2010).

Samuti juba käesoleval ajal ei piisa Läti mahuti võimsusest varustamiseks Eesti, Läti, Leedu ning Pihkva tarbijaid. Seega põhiküsimus ei ole Eesti ülekandevõrgu tehnilises suutlikkuses, vaid võimalikud häired naabergaasisüsteemides väljaspool Eesti territooriumi regiooni tipukoormuste ajal.

Konkurentsiamet on seisukohal, et kuna kogu gaasivarustus toimub ühest tarneallikast, siis on kahtlemata tegemist varustuskindluse riskidega. Samas saab siiski käsitleda tarneallikaid Läti gaasimahutist läbi Karksi ühenduse ja Venemaalt läbi Värskas ja Narva ühenduste kui sõltumatuid tarneallikaid. Nimelt paikneb gaasimahuti EL territooriumil ning selle täitmine on jälgitav AS EG Võrguteenus poolt. Varustuskindluse olukorda parandaks oluliselt Balti-Soome piirkonda veeldatud maagaasi terminaali rajamine. Varustuskindlust tõstaks ka Balti riikide ja Soome gaasisüsteeme ühendav maagaasitorustik.

2010. aasta lõpus alustati Baltimaade ühtse gaasivarustuse riskianalüüsi koostamist koostöös BEMIP⁵-ga, mis peab valmis saama 2011. aasta detsembriks. Riskianalüüsis analüüsitakse kogu Baltikumi aga ka eraldi iga riigi (Eesti, Läti, Leedu) gaasituru olukorda ja selle toimimist, gaasi infrastruktuuri olukorda, selle kitsaskohti ja võimalikke arengusuundi ning ka poliitilisi ja majanduslikke riske.

5.2.1 Maagaasi tarnete kindluse tagamise meetmed

Esimesed maagaasitarnete kindluse tagamise meetmed sätestati maagaasiseadusesse 2007. aastal lähtudes EL direktiivist 2004/67. 20. oktoobril 2010 tunnistati eelnimetatud direktiiv kehtetuks ja võeti vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt määrus nr 994/2010. Nimetatud määrusega kehtestati sätted gaasivarustuse kindluse tagamiseks, kindlustades maagaasi siseturu nõuetekohase ja järjepideva toimimise, võimaldades erakorraliste meetmete rakendamist juhul, kui turg ei suuda enam vajalikku gaasikogust tarnida. Määruse uued eeskirjad peavad tagama, et liikmesriigid ja gaasi turuosalisel võtaksid aegsasti tõhusaid meetmeid, et vältida ja leevendada võimalikke gaasitarnete häireid. Määrus näeb ette ennetava tegevuskava ja hädaolukorra lahendamise kava koostamist tulevikus. Käesoleval hetkel toimub määrusest tulenevate nõuete maagaasiseadusesse sisse viimine koos muude EL direktiivist tulenevate nõuetega

Kehtiv maagaasiseadus sätestab tarnekindluse parandamiseks alljärgnevad meetmed.

Ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini ei tohi kodutarbija gaasiga varustamist katkestada ega piirata. Samas ajavahemikus ei tohi gaasiga varustamist katkestada ega piirata eluruumide kütteks soojust tootval ettevõtjal, kellel ei ole võimalik kasutada kütusena muud kütust kui gaas. Gaasivarustuse võib katkestada juhul kui ohus on inimese elu, tervis, vara või keskkond, samuti poolte kokkuleppel. Soojusettevõtja, kelle tootmise prognoositav maht aastas ületab 500 000 MWh võrgupiirkonna kohta, on kohustatud alates 01. juulist 2008 tagama soojuse tootmiseks reservkütuse kasutamise võimaluse, mis kindlustaks soojusvarustuse kolme ööpäeva jooksul.

Kui ilmneb varustuskindlust ohustav tegur, oht inimeste elule ja tervisele või võrgu säilimisele, teavitab süsteemihaldur sellest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit ning teeb ettepaneku varustuskindlust tagavate meetmete rakendamiseks. Ministeerium koostöös Konkurentsiametiga analüüsib süsteemihaldurilt saadud ettepanekut ja

---

⁵ Baltic Energy Market Interconnection Plan - Läänemere energiaühenduste kava

teeb vajaduse korral Vabariigi Valitsusele ettepaneku alljärgnevate meetmete rakendamiseks varustuskindluse tagamisel:

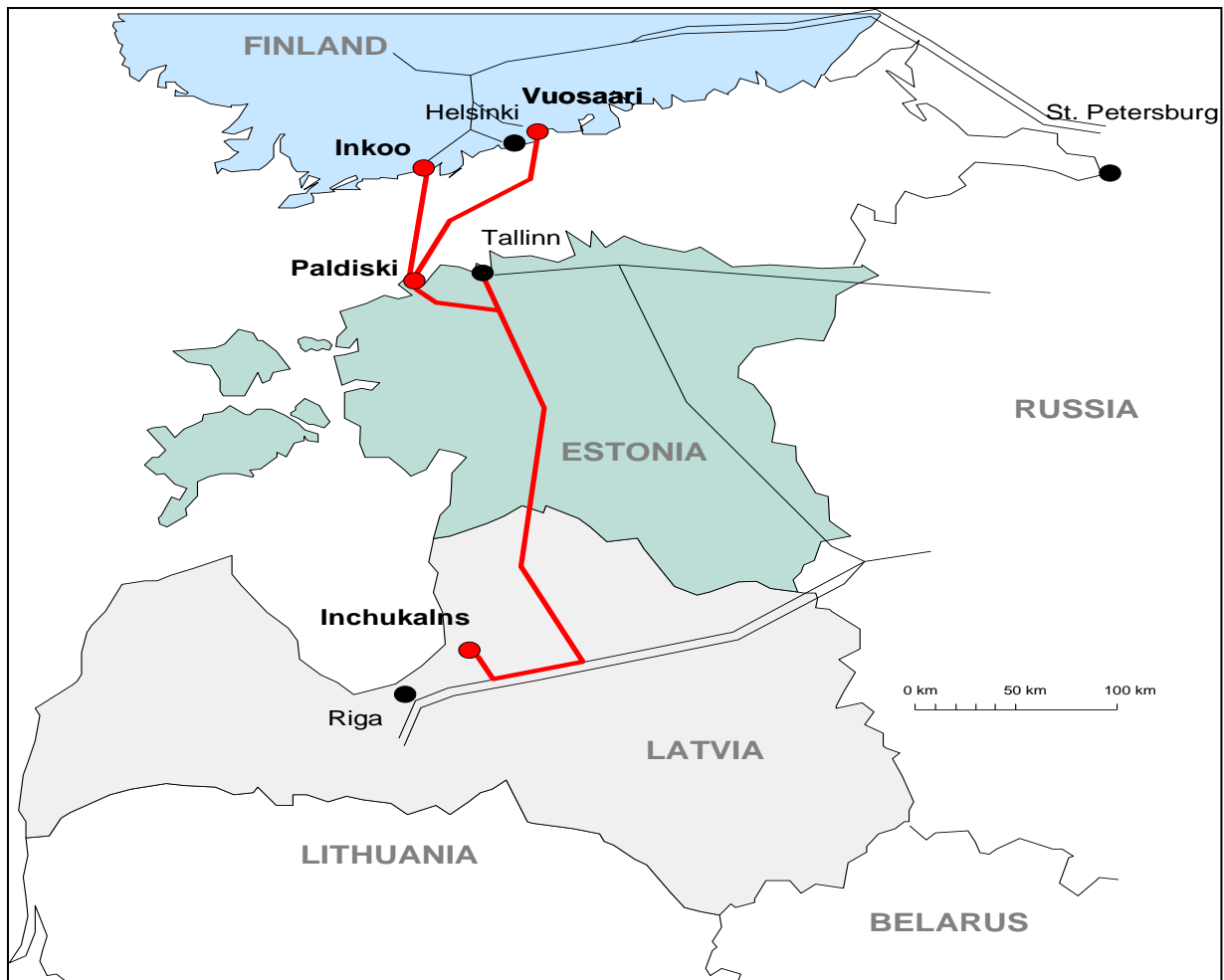
- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuste tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Kuna Eestis on maagaasi tarne osas kõige olulisem tagada gaasivarustus soojuste tootjatele ning kodutarbijatele, siis nähakse tarnehäirete lahendamiseks eelkõige ette gaasitarnete piiramist Tallinna ja Narva soojuste tootjatele. Sisuliselt sätestab seaduse muudatus nõude, et Tallinna ja Narva kaugküttesüsteemi soojustega varustavad tootjad on kohustatud tagama reservkütuse kasutamise võimalused ning gaasivarustuse häirete korral minema üle reservkütusele. Eesti Energia AS Iru Elektriijaam puhul on võimalik ka koostootmise režiimilt ülemineku soojuste tootmise režiimile, eesmärgiga vähendada gaasi tarbimist. Eesti puhul on see võimalik, kuna gaasi osakaal elektrienergia tootmisel on äärmiselt tagasihoidlik ning vajaliku elektrilise võimsuse saab tagada põlevkivil töötavate AS Narva Elektriijaamad kateldegaga. Samuti tuleb arvestada, et gaasil töötavad elektriijaamad moodustavad alla 10% kogu installeeritud võimsusest.

Vastavalt jõustunud seadusemuudatusele on süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) kohustatud koostama gaasisüsteemi toimimist ohustavate hädaolukordade kirjelduse ja hädaolukorra lahendamise kava, mis esitatakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile. Eelpoolnimetatud kava rakendamine toimub olukorras, kus bilansihalduri tegevus ei võimaldada enam tagada gaasi bilanssi ning on vajalik teatud grupil tarbijatel tarbimise piiramine.

5.2.2 Uued investeeringud maagaasi varustuskindluse tõstmiseks

Joonisel 5.2-1 on esitatud plaanitav Soomet ja Eestit ühendav gaasitrass Balticconnector. Ühendus võimaldaks lahendada Eesti gaasivõrgu N-1 kriteeriumi, aitaks kaasa varustuskindluse tõstmisele nii Eesti kui ka Soome-Balti gaasisüsteemis ning vastavalt eelpooltoodule tõstab ka Soome gaasisüsteemi varustuskindluse astet. Kirjeldatud projekt ei ole veel siiski lõplikku kinnitust saanud, hetkel teostatakse planeeringuid koos keskkonnamõjude hindamisega. Arendajate Gasum OY ja AS Eesti Gaas hinnangul võetakse lõplik otsus BalticConnectori projekti suhtes 2011-2012 aastal.

Joonis 5.2-1 Plaanitav Balticconnector (allikas AS EG Võrguteenus)

Konkurentsiametile teadaolevalt on mitmed investorid üles näidanud huvi veeldatud maagaasi (LNG) terminali ehitamiseks Eesti põhjarannikule (Pakri poolsaar, Muuga, Paldiski, Sillamäe), kuid konkreetseid investeerimisotsuseid vastu võetud ei ole. Üheks põhjuseks on asjaolu, et Euroopa Liit on nõus osaliselt rahastama veeldatud maagaasi (LNG) terminali ehitamist Baltimaadesse, st kas Eestisse, Lätti või Leetu. Selles osas käivad kolme riigi vahel läbirääkimised, kuid riikidevahelist kokkulepet ühistegevuseks ei ole veel saavutatud ning see mõjutab ka teisi veeldatud maagaasi (LNG) terminale puudutavaid otsuseid. Konkurentsiamet on seisukohal, et veeldatud maagaasi terminal kas iseseisvalt või ühendatuna Balticconnector'iga parandaks nii Eesti kui ka Soome varustuskindlust ning aktiveeriks konkurentsi hulgiturul.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet seisukohal, et gaasivarustuse riskid on seotud tarnega ühest allikast – Venemaalt. Võttes aluseks AS-i EG Võrguteenus poolt esitatud tarbimise ning ülekandevõimuse prognoose, ei teki kuni aastani 2016 ning suure tõenäosusega ka kaugemas tulevikus ülekandevõimuse puudujääki. Ka gaasivarustuse osas aitab varustuskindluse riske oluliselt maandada fakt, et talvisel perioodil toimub gaasivarustus valdavalt Läti gaasimahutist. Kuna viimane paikneb EL territooriumil, siis võib seda lisaks Venemaalt tulevale otseühendusele lugeda sõltumatuks tarneallikaks. Riskiks on asjaolu, et ka Läti gaasimahuti täitmine toimub Venemaalt. Samas ei saa eirata võimalikke riske gaasivarustuse tarnekindlusega, mis seaks eelkõige

ohtu soojusvarustuse, mis on gaasivarustusest suures sõltuvuses. Võimaliku kriisiolukorra puhuks on Eestis välja töötatud kava, mille alusel võib oluliselt vähendada gaasitarbimist (elektri tootmise lõpetamine) ning soojusvarustuse üleviimine reservkütusele (Tallinna, Narva, jt).

6. Universaalteenusega seotud küsimused sh vähe kindlustatud tarbijate kaitse

6.1. Elektrienergia sektor

6.1.1 Turuosaliste üldised kohustused

Turuosaliste kohustused on sätestatud elektrituruseaduses. Lisaks seadusega sätestatud kohustustele väljastab Konkurentsiamet tegevusloa koos selles sätestatud tingimustega. Tegevusluba on nõutav alljärgnevatel tegevusaladel:

- suurema kui 1 MW netovõimsusega tootmiseseadme kasutamise lõpetamiseks;
- elektrienergia tootmiseks, välja arvatud tootmiseks ühe tootja poolt kokku alla 100 kW netovõimsusega tootmiseseadmete abil;
- jaotusvõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks;
- põhivõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks;
- riigipiiri ületava alalisvooluliini kaudu elektrienergia edastamiseks;
- otseliini kaudu elektrienergia edastamiseks;
- tootjaliini kaudu elektrienergia edastamiseks;
- elektrienergia müügiks.

Konkurentsiamet väljastab tegevusloa koos selle juurde kuuluvate tingimustega. Konkurentsiamet võib pärast tegevusloa väljaandmist muuta tegevusloa tingimusi või kehtestada uusi tingimusi, kui see on vajalik õigusaktis tehtud muudatuse arvestamiseks, varustuskindluse tagamiseks või elektrituruseadusest või selle alusel kehtestatud õigusaktist tuleneva kohustuse täitmise tagamiseks.

Kõige põhjalikumalt on elektrituruseadusega reguleeritud võrguettevõtjate tegevus, peamised seaduses sätestatud kohustused on kirjeldatud alljärgnevalt:

Võrguettevõtja osutab oma teeninduspiirkonnas tarbijale, tootjale, liinivaldajale või teisele võrguettevõtjale järgmisi võrguteenuseid:

- asjakohase taotluse alusel ühendab liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise;
- asjakohase taotluse alusel muudab tarbimis- või tootmistingimusi;
- võimaldab kasutada võrguühendust liitumispunktis;
- edastab oma võrgus elektrienergiat liitumispunktini või alates liitumispunktist;
- tagab õigusakti nõuete kohase mõõteseadme paigaldamise tema võrgus edastatud elektrienergia koguste kindlaksmääramiseks;
- tagab mõõteandmete kogumise ja töötlemise;
- osutab võrguteenustega otseselt seotud lisateenuseid.

Võrguettevõtja peab järgima võrguteenust osutades turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;

- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja peab põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada sellest Konkurentsiametit. Võrguettevõtja on kohustatud arendama võrku oma teeninduspiirkonnas viisil, mis tagab võimaluse järjepidevalt osutada õigusakti ja tegevusloa tingimuste kohast võrguteenust võrguga ühendatud tarbijatele, tootjatele, liinivaldajatele ja teistele võrguettevõtjatele, arvestades nende põhjendatud vajadusi.

Sisuliselt tagab eelpoolnimetatud regulatsioon võrguteenuse osutamise kõikidele turuosalistele ning kolmanda osapoole vaba juurdepääsu võrgule. Võimalused võrguteenuse osutamisest keeldumiseks on äärmiselt piiratud ning praktikas ei ole esinenud juhtumeid, kus võrguettevõtja oleks keeldunud teenuse osutamisest.

Võrreldes võrguettevõtjatega on elektritootjatele elektrituruseaduse alusel kehtestatud tunduvalt vähem nõudeid. Seaduse alusel on peavad tootja tootmisseadmed olema võrgueeskirjaga kehtestatud tehniliste nõuete kohased, tootja on kohustatud täitma süsteemihalduri poolt seaduse alusel antud korraldusi ning tootja on kohustatud süsteemihaldurile viivitamata teatama varustuskindlust või lepinguga võetud kohustuste täitmist ohustava või ohustada võiva avariiohtliku olukorra või avarii või muu asjaolu.

Lisaks seadusele on Konkurentsiamet sätestanud turgu valitsevale tootjale AS-le Narva Elektriijaamad kohustuse tagada tarbijate katkematu varustamine elektrienergiaga. Kuna AS Narva Elektriijaamad ning Eesti Energia AS Iru Elektriijaam on äärmiselt olulised ka Narva ning Tallinna linna varustamisel soojusega, siis on tegevuslubadesse sätestatud ka kohustus tagada nimetatud linnade katkematu soojusvarustus.

Elektrienergia müügiluba peavad omama kõik võrguettevõtjad, kes müüvad elektrit oma võrguga ühendatud tarbijatele ja kõik elektrienergia müügiga tegelevad ettevõtjad.

6.1.2 Konkurentsiameti õigused ja kohustused

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrku investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase elektrivarustuse.

Samas lasub Konkurentsiametil kohustus teostada üldist järelevalvet elektrituruseaduse täitmise üle ning rikkumise korral koostada ettekirjutus. Ka võib turuosaline (tarbija või ettevõtja) esitada kaebuse teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mille Konkurentsiamet peab oma otsusega lahendama. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Lisaks on elektrituruseaduses sätestatud, et teatud liiki seaduse rikkumise korral on Konkurentsiametil õigus algatada väärteomenetlus. Väärtegedena on klassifitseeritud alljärgnevad seaduse rikkumised:

- 1) võrguteenuse osutamise kohustuse rikkumine;
- 2) osutatavate võrguteenuste kvaliteedinõuete rikkumine;
- 3) elektrienergia müük kooskõlastamata piirhinna ja piirhinda ületava hinnaga;
- 4) piiriülese elektrikaubanduse reeglite rikkumine;
- 5) ebaseaduslik võrguteenuse ja elektrienergia kasutamine;
- 6) teabe esitamata jätmine;
- 7) juurdepääsuõiguse takistamine;
- 8) teabesaladuse hoidmise kohustuse rikkumine.

Punktis 6 ja 7 toodud rikkumise korral on ettenähtud rahatrahv maksimaalselt 1278 eurot, ülejäänud rikkumiste korral maksimaalset 3200 eurot.

Konkurentsiameti ja energiaturu regulaatori ühendamise saai uus loodud amet laialdasemad õigused turu jälgimiseks ning vajadusel reguleerimiseks. Nimelt on ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii energiaturu eriseaduste (elektrituru- ja maagaasiseadus) kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduste (elektrituru- ja maagaasiseadus) alustel on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel.

Vastavalt konkurentsiseadusele võib teha ettekirjutuse või alustada väärteomenetlus (maksimaalne trahv 32 000 eurot) kui turgu valitsevat -või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab oma seisundit. Korduval rikkumisel on õigus alustada kriminaalmenetlus.

Selles osas on alates 1. jaanuarist 2008 ühendatud ametil ka mitmeid konkreetseid näiteid, kus energiaturu probleemid on lahendatud efektiivselt konkurentsiseaduse alusel.

6.1.3 Tarbijatega sõlmitavad lepingud ja esitatav informatsioon (Direktiivi 2003/54 Lisa A tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- 1) liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- 2) võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- 3) andmed müügiettevõtja kohta, juhul kui võrguettevõtja on määranud müügikohustuse täitmiseks teise ettevõtja;
- 4) võrguteenuse tasud;
- 5) võrguteenuse tüüptingimused.

Elektrienergia müüja peab avalikustama oma veebileheküljel:

- 1) müügikohustuse raames müüdava (mittevatariibijatele müüdava) elektrienergia hinnad;
- 2) elektrienergia müügi tüüptingimused;

- 3) andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaasta jooksul elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest.

Võrguteenuse tasud ning müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinnad tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka elektrienergiat on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning elektrienergia müügiga seotud näitajad. Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud informeerima tarbijaid elektrienergia tootmiseks kasutatavate energiaallikate jaotusest, vastav teave tuleb lisada tarbijatele esitatavale arvele.

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu-, müügikohustuse raames ehk mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia müügilepingu -ning liitumislepingu tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt kui mõlemad pooled on sellega nõus.

Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel ostetavate teenuste tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise tingimused;
- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingu tingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- vaidluste lahendamise menetluse algatamise võimaluse kirjeldus;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- müüdava elektrienergia kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu ja selle alusel ostetavate teenuste tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise tingimused;
- kui elektrilepingu alusel müüdava elektrienergia kvaliteet ei ole koosõlas lepingu tingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- vaidluste lahendamise menetluse algatamise võimaluse kirjeldus;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Nii võrguettevõtja kui ka elektrienergia müüja võivad muuta lepingu tingimusi vaid juhul, kui muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolude arvessevõtmiseks ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse koosõlastanud. Ettevõtja peab võrgu- ja elektrilepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja elektrienergia tarbimist alustanud, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud ning seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist.

Müüjal või võrguettevõtjal on õigus elektrilepingu üles öelda juhul, kui:

- (1) tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja või võrguettevõtja poolt antud mõistliku aja jooksul heastanud;
- (2) võrguühendus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdnud, on katkestatud, kuna tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma või muul viisil oluliselt rikkunud võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud kohustust ja see katkestus on kestnud vähemalt 60 päeva;
- (3) tarbija on kasutanud elektrienergiat või võrguteenust omavoliliselt või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud võrguettevõtja vara või plomme või taatlusmargiseid, mida võrguettevõtja või müüja on mõõteseadmetele paigaldanud.
- (4) elektrienergiat müüakse käesoleva seaduse nimetatud müügikohustuse alusel ning turuosaline ei vasta seaduses sätestatud kõikidele tingimustele.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

6.1.4 Elektrivarustuse katkestamine ning kohtuväline menetlus

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse, võimalikul maksevõime halvenemisel, piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtjaga sõlmitud lepingu alusel või võrguettevõtja nimetatud müüjaga võrguettevõtja müügikohustuse täitmiseks sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma või muul viisil oluliselt rikkunud nimetatud lepingutes ettenähtud kohustust. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus ja kavandatud katkestamise aeg. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui

eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtjaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

6.1.5 Müügikohustus, vähekindlustatud tarbijad ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Eesti elektriturg oli aastani 2009 avatud vaid 13% ulatuses. Alates 2009. aastast on turg avatud 35% ulatuses ning alates 01.01.2013 on turg 100 %-liselt avatud. Seega kuni 2013. aastani peab mittevabatarbijatele müüdav elektrienergia olema toodetud kas AS-s Narva Elektriijaamad, soojuse- ja elektri koostootmise protsessesis, taastuvatest energiaallikatest või väiketootja (kuni 10 MW) poolt. Nii AS Narva Elektriijaamad kui ka Iru koostootmise jaam kuuluvad Eesti Energia AS kontserni, seejuures on AS Narva Elektriijaamad turuosa elektri tootmisel ca 90%. AS Narva Elektriijaamad kasutavad kütusena Eestis kaevandatavat põlevkivi, mille tootmise osas on omakorda turgu valitsevaks ettevõtjaks Eesti Energia AS kontserni kuuluv AS Eesti Põlevkivi. Vastavalt elektrituruseadusele peab Konkurentsiamet kooskõlastama alljärgnevad hinnad:

- Põlevkivi müügi piirhinna, mis on oluliseks sisendiks AS Narva Elektriyaamad tootmishinnas;
- AS Narva Elektriyaamad tootmise hinna, mis on oluliseks sisendiks mittevabatarbijatele müüdavas elektri hinnas;
- Mittevabatarbijatele müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinna.

Lisaks hinna kooskõlastamise kohustusele sätestab elektrituruseadus ka müügikohustuse, mille alusel on võrguettevõtjal kohustus müüa elektrienergiat kõikidele tema võrguga liitunud tarbijatele. Võrguettevõtjal on kohustus täita müügikohustus ise või õigus nimetada müügikohustuse täitmiseks müüja. Näiteks suurim jaotusvõrguettevõtja, Eesti Energia AS kontserni kuuluv Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, on nimetanud elektrienergia müüjaks Eesti Energia AS-i.

Nii põlevkivi, AS Narva Elektriyaamad tootmise- kui ka müügihinna kooskõlastamise printsiibid on analoogsed elektrivõrkude hinnaregulatsiooniga, kus hinda lülitatakse põhjendatud kulud, põhivara kulum ning põhjendatud tulukus. Põhjendatud kulude hindamisel lähtud Konkurentsiamet tehnilise efektiivsuse näitajatest, kulude kokkuhoiu printsiibist ning kontrollib, et ei toimuks tegevusalade ristsubsideerimist. Peamiseks erinevuseks elektrivõrkude regulatsiooniga on see, et kui võrgutasud kooskõlastatakse kindlaksmääratud regulatsiooniperioodiks ning neid muudetakse vastavalt tarbijahinnaindeksi muutusele ja ettevõtja kulude kokkuhoiu kohustusele (nn THI-x regulatsioon), siis tootmise ja müügihinna puhul kindlaksmääratud regulatsiooniperiood puudub ning hinnad kooskõlastatakse vastavalt ettevõtja poolt esitatud taotlusele.

Müügihinna osas kooskõlastab Konkurentsiamet kaalutud keskmise elektrienergia piirhinna ning ettevõtjal on õigus moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevatele tarbijagruppidele erinevad hinnad. Eelpoolnimetatud hinnaregulatsioon jätab ettevõtjatele paindliku võimaluse moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevaid hindu. Vastavalt elektrituruseadusele on Konkurentsiamet töötanud välja ning avalikustanud müügikohustuse täitmiseks müüdava elektrienergia kaalutud keskmise hinna põhjendatud piirmäära arvutamise ühtse meetodika. Meetodika kohaselt on kindlaks määratud hinnaperiood, mis on üks aasta. Kui hinnaperioodi jooksul ületas tarbijatelt küsitud tegelik hind Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, tuleb see kompenseerida tarbijatele järgmise hinnaperioodi jooksul ehk siis langetada tarbijatele müüdavat hinda. Kui tarbijatelt küsitud tegelik hind oli alla Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, on tegemist ettevõtja riskiga ning tarbijate poolt seda ei kompenseerita.

Alates 2008. aasta septembrist on AS Eesti Põlevkivi müüdava põlevkivi piirhinnaks 10,55 eurot/tonn.

2009. aasta juulis kooskõlastas Konkurentsiamet AS-le Narva Elektriyaamad hinna piirmääraks 2,94 €senti/kWh.

Märtsis 2010 kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti Energia AS-le lõpptarbijatele müügikohustuse täitmiseks müüdava kaalutud keskmise elektrienergia piirmääraks 3,07 €senti/kWh, mille alusel rakendab müüja konkreetset hinnakirja.

Nii tootmise kui ka lõpptarbija hinnakujunduse kohta võib väita, et tegemist on kulupõhise hinnaregulatsiooniga. Hinnas on kajastatud nii põhjendatud kulud kui ka tagatud mõistlik kasum investeeritud kapitalilt. Investeerimisel uutesse tootmisvõimsustesse lülitatakse hinda

ka investeeringutega seotud kulud. Seega on kehtiva hinnaregulatsiooniga välistatud olukord, kus ettevõtjad võiksid müüa elektrienergiat alla omahinna. Näiteks AS-le Narva Elektriijaamad, kui turgu valitsevale elektrienergia tootjale, on tagatud investeeritud varade tootlikkus üle 8,0%, mida tuleb lugeda põhjendatuks, arvestades ettevõtja turgu valitsevat seisundit.

Elektrituruseadus välistab ka võimaluse, kus elektrienergia tootmise hinna järsul tõusul puuduks võimalus selle edasikandmiseks lõpptarbijatele. Juhul kui elektriturul toimuvad kiired muutused ning kaalutud keskmine elektrienergia piirmäär ei kata enam kõiki kulusid, võib ettevõtja rakendada omal initsiatiivil kaalutud keskmisest kõrgemaid hindu ning esitada seejärel kaalutud keskmise elektrienergia hinna piirmäära Konkurentsiametile kooskõlastamiseks. Juhul kui elektrienergia hind oli põhjendamatult kõrge, on ettevõtja kohustatud hüvitama hinnavahe tarbijatele.

Mittevabatarbijatele müüdava hinna reguleerimine on otstarbekas ja vajalik, sest tarbijal puuduvad alternatiivsed võimalused ning müüja on mittevabatarbija suhtes turgu valitsevas seisundis. Analoogne olukord on ka AS Narva Elektriijaamade tootmise hinna ning põlevkivi hinna regulatsiooniga. Kuna AS Narva Elektriijaamade turuosa on ca 90%, siis on ettevõtte turgu valitsevas seisundis. Analoogne on olukord ka põlevkivi hinna regulatsiooni osas, AS Eesti Põlevkivi turuosa on ligi 100% ning põlevkivi hind on oluliseks sisendiks AS Narva Elektriijaamade tootmise hinnas. AS Narva Elektriijaamade tootmise hinna ning põlevkivi hinna regulatsiooni puudumine tooks kaasa olukorra, kus tarbijad maksaksid elektrienergia eest põhjendamatult kõrget hinda.

Seega on suletud turu tingimustes nii tootmise- kui ka müügihinna regulatsioon vajalik ning põhjendatud, sest see tagab tarbijate kaitse ning välistab ülikasumite teenimise turgu valitsevate ettevõtjate poolt.

Kuni 01. aprill 2010 kehtinud regulatsioonile kohaselt oli ka vabatarbijatel õigus osta elektrit reguleeritud hinnaga. Seega võis vabatarbija osta elektrit kas otse AS Narva Elektriijaamade või Eesti Energia AS-lt, kes on ka samaaegselt Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ määratud müüja. Alates 01. aprill 2010 ei ole vabatarbijatel enam õigus osta reguleeritud hinnaga elektrienergiat ei otse AS Narva Elektriijaamad ega ka Eesti Energia AS-lt. Sisuliselt tähendab see seda, et reguleeritud hinnaga elektrit võivad osta vaid mittevabatarbijad (65% turuosa). Vabatarbijad saavad osta elektrit kas tegutsema hakanud elektribörsilt või siis otselepingutega tootjatelt ning müüjatelt. Konkurentsiameti hinnangul on tegemist sammuga avatud elektrituru poole, mis on igati tervitatav.

Turu täielikul avanemisel alates 01. jaanuarist 2013 lõpeb põlevkivi, Narva Elektriijaamade müüdava elektri hinna kui ka lõpptarbija hinnaregulatsioon. Nimetatud printsiibid on sätestatud ka elektrituruseaduse eelnõus. Konkurentsiameti hinnangul on tegemist ainuõige printsiibiga, sest koos täieliku turu avanemisega on kõikidel tarbijatel vabadus müüja valikuks ning hinnaregulatsioon ei ole enam vajalik.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamisel, et elektritarbijad on küllaltki hästi kaitstud ja Konkurentsiametil on head võimalused turujärelevalve teostamiseks. Mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia hind on reguleeritud, selle aluseks olevad kulud on regulaatori poolt kontrollitud ning ettevõtjatele on tagatud põhjendatud tulukus investeeritud kapitalilt. Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii hinnakujunduse, lepingute tüüptingimuste, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm

kohta. Enamusel võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebilehed. Võrguteenuse ning müügikohustuse raames müüdava elektrienergia lepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga ning võrguteenuse ja elektrienergia müügi katkestamine või lepingu lõpetamine on seadusega detailselt reguleeritud.

6.1.6 Päritolutunnistuste väljastamine tootjatele

Vastavalt elektrituruseadusele väljastab süsteemihaldur Elering AS tootjale tema taotluse alusel päritolutunnistuse selle kohta, et ta tootis elektrienergiat taastuvast energiaallikast.

Päritolutunnistuse väljastamise peab tootja täitma järgnevaid tingimusi:

- 1) tootja ei või subsideerida taastuvatest energiaallikatest tootmist muu tootmise arvel ja vastupidi;
- 2) tootja esitab elektrituruseaduse §-s 59 nimetatud võrguettevõtjale iga kalendrikuu kolmandaks kuupäevaks tootmiseseadmete kaupa andmed selle kohta, kui palju ta taastuvatest energiaallikatest eelmise kalendrikuu jooksul elektrienergiat tootis ning missugune osa sellest müüdi §-s 59 nimetatud ostukohustust kasutades.
- 3) Kui elektrienergiat toodetakse kombineeritult nii taastuvast energiaallikast kui ka muust energiaallikast, võib tootja elektrituruseaduse §-s 59 nimetatud ostukohustust kasutades müüa elektrienergiast üksnes selle osa, mis toodeti taastuvast energiaallikast.

Süsteemihaldur kontrollib tootja taotluses esitatud andmete vastavust ülaltoodud tingimustele ning väljastab talle päritolutunnistuse selle kohta, et ta tootis elektrienergiat taastuvast energiaallikast.

Taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia päritolutunnistusel esitatakse:

- tootja nimi, asukoha aadress ja kontaktandmed;
- elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallika nimetus ja tootmise asukoht;
- toodetud elektrienergia kogus megavatt-tundides, tootmise ajavahemik, tootmise aeg tundides ja päritolutunnistuse andmise aeg;
- elektrienergia kogus megavatt-tundides, mis on müüdud käesoleva lõike punktis 3 nimetatud ajavahemiku jooksul käesoleva seaduse §-s 59 nimetatud toetust või ostukohustust kasutades;
- tootmiseseadmete võimsus, kui elektrienergiat toodetakse hüdroelektrijaamas;
- muud põhivõrguettevõtja poolt küsitud andmed.

Tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia päritolutunnistusel esitatakse:

- tootja nimi, asukoha aadress ja kontaktandmed;
- kasutatud kütuse alumine kütteväärtus;
- toodetud soojusenergia kasutusviis;
- toodetud elektrienergia kogus megavatt-tundides, tootmise ajavahemik, tootmise aeg tundides, tootmise asukoht ja päritolutunnistuse andmise aeg;
- elektrienergia kogus megavatt-tundides, mis on müüdud käesoleva lõike punktis 4 nimetatud ajavahemiku jooksul käesoleva seaduse §-s 59 nimetatud toetust või ostukohustust kasutades;
- muud põhivõrguettevõtja poolt küsitud andmed.

Info väljastatud päritolutunnistuste kohta avaldab süsteemihaldur oma veebilehel.

6.2. Maagaasi sektor

6.2.1 Turuosaliste üldised kohustused

Turuosaliste kohustused on sätestatud maagaasiseaduses. Lisaks seadusega sätestatud kohustustele väljastab Konkurentsiamet tegevusloa koos selles sätestatud tingimustega. Tegevusluba on nõutav alljärgnevatel tegevusaladel:

- gaasi import (väljapool EL-i);
- gaasi müük;
- gaasi ülekandeteenuse osutamine;
- gaasi jaotamisteenuse osutamine.

Kõige põhjalikumalt on maagaasiseadusega reguleeritud võrguettevõtjate tegevus. Peamised seaduses sätestatud kohustused on kirjeldatud alljärgnevalt:

- võrguettevõtja on kohustatud tagama võrguühendust omavate isikute varustamise gaasiga maagaasiseaduse, tegevusloa tingimuste ja sõlmitud lepingu kohaselt;
- võrguettevõtja on kohustatud tagama kolmanda osapoole juurdepääsu võrgule, mis maagaasiseaduse tähenduses on turuosalise õigus liituda võrguga või kasutada võrguteenust;
- võrguettevõtja vastutab tema omandis või valduses oleva võrgu toimimise ja korrasoleku eest;
- võrguettevõtja on kohustatud arendama võrku selliselt, et oleks tagatud tema võrgupiirkonnas olevate tarbijapaigaldiste võrku ühendamine;
- võrguettevõtja peab korraldama võrgust tarbitava gaasi koguste mõõtmise ja pidama sellekohast arvestust, kui ei ole kokku lepitud teisiti;
- võrguettevõtja on kohustatud andma kõigile teistele võrguettevõtjatele vajalikku informatsiooni, et tagada gaasi jaotamine ja müük viisil, mis on kooskõlas omavahel ühendatud võrkude kindla ja tõhusa kasutamisega;
- võrguettevõtja ei või avaldada seoses oma ülesannete täitmisega saadud teavet kolmandatele isikutele, välja arvatud juhul, kui teabe avaldamine on ette nähtud seadusega või kui teave tuleb edastada käesolevast seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks;
- võrguettevõtja võib oma tegevuse lõpetada ainult juhul, kui ta on andnud oma kohustused üle teisele võrguettevõtjale;
- võrguettevõtja peab vähemalt 12 kuud enne oma tegevuse lõpetamist kirjalikult informeerima Konkurentsiametit lõpetamisajast ja -kavast ning esitama piisava ülevaate asjaoludest, mis tagavad talle sätestatud nõuete täitmise;
- võrguettevõtja on kohustatud järgima võrguteenust osutades turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet.

Sisuliselt tagab eelpoolnimetatud regulatsioon võrguteenuse osutamise kõikidele turuosalistele ning kolmanda osapoole vaba juurdepääsu võrgule. Võimalused võrguteenuse osutamisest keeldumiseks on äärmiselt piiratud.

Gaasi müügiettevõtjale on sätestatud seadusega alljärgnevad kohustused:

- gaasiettevõtja peab tagama tarbija gaasiga varustamise vastavuses maagaasiseaduse, tegevusloa tingimuste ja sõlmitud lepinguga;

- gaasiettevõtja, kes tegeleb nii võrguteenuse osutamise kui ka gaasi müügiga, peab tagama raamatupidamise eristamise.

6.2.2 Konkurentsiameti õigused ja kohustused

Järelevalveasutuse seisukohast lähtuvalt võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, kuna annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamishind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamishind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase gaasivarustuse.

Samas lasub Konkurentsiametil kohustus teostada üldist järelevalvet maagaasiseaduse täitmise üle ning rikkumise korral koostada ettekirjutus. Ka võib turuosaline (tarbija või gaasiettevõtja) esitada kaebuse teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mille Konkurentsiamet peab oma otsusega lahendama. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Maagaasiseaduses on sätestatud, et teatud liiki seaduse rikkumise korral on Konkurentsiametil õigus algatada väärteomenetlus. Väärteatudena on klassifitseeritud alljärgnevad seaduse rikkumised:

- 1) seaduses nõutud andmete muutumisest Konkurentsiametile teatamata jätmine;
- 2) tegevusloa tingimuste täitmata jätmine;
- 3) gaasi müük kooskõlastamata müügitingimustega ja tarbijatele hinnavahe kompenseerimata jätmine;
- 4) võrguteenuse osutamine kooskõlastamata hinna või kooskõlastatud hinda ületava hinnaga;
- 5) võrku ühendamise kohustuse rikkumine ja põhjendamatu liitumistasu võtmine;
- 6) ülekandevõrgule kolmanda osapoole juurdepääsu tingimuste täitmata jätmine.

Punktis 1 toodud rikkumise korral on ettenähtud rahatrahv maksimaalselt 2000 eurot, punktide 3 ja 4 rikkumiste korral kuni 32 000 eurot, ülejäänud rikkumiste korra maksimaalselt 3200 eurot.

Kui turgu valitseva seisundiga või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab vastavalt konkurentsiseadusele oma seisundit, siis võib teha nimetatud seaduse alusel ettekirjutuse või algatada väärteomenetlus (maksimaalne trahv 32 000 eurot). Korduval rikkumisel on õigus algatada kriminaalmenetlus.

6.2.3 Tarbijatega sõlmitavad lepingud ja esitatav informatsioon (Direktiivi 2003/55/EÜ Lisa A tarbijakaitse meetmete elluviimine)

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- 1) võrguteenuse hinnad;
- 2) gaasi piirhinnad;
- 3) liitumistasu arvestamise meetodika;
- 4) lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad oma veebileheküljel.

2007. aasta märtsis jõustunud maagaasiseaduse muudatus on pööranud rohkem tähelepanu tarbijate kaitsele. Lisaks kodutarbijatele müüdava gaasi tüüptingimustele tuleb nüüd kooskõlastada ka võrguteenuse tüüptingimused. Vastavalt seadusele tuleb kodutarbija gaasi müügilepingu tüüptingimustes sätestada muu hulgas:

- müüja nimi ja aadress;
- osutatav teenus;
- pakutava teenuse kvaliteedi taseme piirmäärad;
- kliendi teavitamine kohaldatavatest tariifidest ja hindadest;
- lepingu kestus, lepingu uuendamise ja lõpetamise tingimused;
- müüja tasuta vahetuse kohustus;
- teenuse eest tasumise võimalused;
- võimalikud kompensatsioonid ja tagasimakse kord;
- kaebuste lahendamine.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Nagu juba eelpoolmainitud, kuuluvad kooskõlastamisele ka võrguteenuse osutamise lepingu tüüptingimused, sealjuures peab Konkurentsiamet järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule.

Vabatarbijatele müüdava gaasi müügilepingu tüüptingimused ei kuulu Konkurentsiametiga kooskõlastamisele, kuid vastavalt maagaasi- ja konkurentsiseadusele peab turgu valitseva seisundiga gaasi müüja (AS Eesti Gaas) tagama kõikide turuosaliste võrdse kohtlemise.

Vastavalt maagaasiseadusele peab gaasi müüja võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega ühe kuu jooksul alates tarbija taotluse esitamisest, tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

6.2.4 Müügikohustus, vähekindlustatud tarbijad ja lõpptarbija hinna jälgimine

Eesti maagaasiseadus ei defineeri eraldi vähekindlustatud kodutarbijat, küll aga seab regulatsioon karmimad tingimused seoses kõigi kodutarbijaga. Samuti ei ole Eestis kehtestatud nõ sotsiaaltariife.

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müüгимarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebilehel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Eelnimetatud põhimõtte kehtestati alates 2009. aasta juulist ja sellega tagatakse liberaalsem turukorraldus võrreldes eelnevaga. Nimelt ei ole väikestel gaasimüüجاتel (kes ei ole ka turguvalitsevas seisundis) enam kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi hind. Muuhulgas tagab uus süsteem turgu valitsevale ettevõtjale paindlikkuse hinnakujunduse osas, sest impordi hind muutub pidevalt. Seega on uus süsteem vähem bürookraatlik kuid samas tagab tarbijate kaitse üleliigse hinna eest, sest turgu valitsevas seisundis ettevõtja hinnakujundust on õigus Konkurentsiametil jälgida ja kontrollida läbi müüгимarginaali. Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüdud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni. Kui kalendriaastal müüdud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana.

6.2.5 Gaasivarustuse piiramine ja katkestamine ning kohtuväline menetlus

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- 1) tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- 2) on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- 3) on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Uue, tarbijakaitselise aspektina sätestatakse seaduse muudatusega, et kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 45 päeva.

AS EG Võrguteenuse andmetel oli 2010. aastal kokku 699 katkestust, millest 401 AS Eesti Gaas müügiosakonna tellimusel võlgnevuse tõttu.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel, on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet võib pikendada kaebuse lahendamise kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest halduskohtus.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamisel, et maagaasitarbijad on küllaltki hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil head võimalused turujärelevalve teostamiseks.